

Universitätsbibliothek Wuppertal

Codicis Dn. Ivstiniani Sacratissimi Principis P.P. Avg. Repetitæ prælectionis Libri XII

Justinian <I., Byzantinisches Reich, Kaiser>

Francofurti ad Moenum, M D LXXXVII.

Constitutiones feudorum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1733)

INCIPIVNT

CONSVETVDINES FEVDORUM:

ET PRIMO,

DE HIS QUI FEVDVM DARE POSSVNT, ET [QUI NON:] ET QUALITER ACQVIRATVR, & retineatur.

TITVLVS PRIMVS.

Feudum dare possunt pralati ecclesiarum si ecclesia est consuetudo, & nobiles seculares, & qui ab eis feudum accipiunt. Bald.

VIA de feudis tractaturi sumus: videamus primū qui feudum dare possunt. Feudum autē dare possunt archiepiscopus, episcopus, abbas, abbatissa, prepositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit feudum dare. Dux, Marchio, & Comes similiter feudum dare possunt, qui proprie regni, vel regis capitanei dicuntur. Sunt & alij, qui ab istis feuda accipiunt: qui proprie regis, vel regni valuafores dicuntur, sed hodie capitanei appellantur: qui & ipsi feuda dare possunt. Ipsi verò, qui ab eis accipiunt feuda, minores valuafores dicuntur.

Vasallus ipso vno non priuatur feudo, ipso vero mortuo, ad filios aequaliter pertinet feudum. Bald.

1 ¶ Et quia vidimus de personis, videamus, qualia prius habuerunt initia. Antiquissimo enim tempore sic erat in dominorū potestate connexum: vt quando vellet, possent auferre rem in feudum à se datam. postea verò eò ventum est, vt per annum tantū firmitatem haberent: deinde statutum est, vt vsque ad vitam fidelis produceretur. sed eum hoc iure successionis ad filios nō pertineret: sic progressum est, vt ad filias deueniret: in quem scilicet dominus hoc vellet beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est, vt ad omnes aequaliter veniat. 2 ¶ Cū verò Corradus Romam proficisceretur: petitum est à fidelibus qui in eius erant seruicio, vt, lege ab eo promulgata, hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur, & vt frater fratri sine legitimo herede defuncto, [vel filius] in beneficio, quod eorum patris fuit, succedat. Sin autem vnus ex fratribus à domino feudum acceperit: eo defuncto sine legitimo herede, frater eius in feudum non succedit: quod et si communiter acceperint, vnus alteri non succedit: nisi

culo 12. feud. hoc nominatim dictum sit: s. vt vno defuncto sine legitimo herede, alter succedat: herede verò relicto, alter frater remouebitur. 3 ¶ Hoc autem notandum est, quod licet filia, vt masculi, patribus succedant, legibus tamen à successione feudi remouentur: similiter & earum filij, nisi specialiter dictum fuerit, vt ad eas pertineat. huiusmodi feudum initium habere à fratre dicitur tit. 8. in fin. j. ideoque nouum appellatur tit. 14. in fin. j. eo. adquisierit tit. 20. j. cod. d. tit. 8. & 20. id est simul inuestiti tit. 14. in fin. j. d. tit. 14. 20. alias exceptiones v. d. tit. 20. j. XII. Tabularum scilicet l. 14. Cod. de legitimis heredibus. §. 3. Verfic. & hac quidem Inst. de legitima agnator. success. dixi ad leges XII. Tabul. lib. 2. tit. 20. §. 6. tit. 6. §. 1. j. eodem. quia neq; fida leuare vel pugnam facere possunt Hernicnsis. quatuor muis tes masculi 2. feud. 11. Verfic. ad filias. tit. 8. §. 2. tit. 14. 24. §. 12. feud. 29. 50.

id est vasalli §. 2. j. cod. tit. 4. in pr. §. 5. j. cod. tit. 8. j. Lotharius Horom. id est vasallis §. 1. s. cod. tit. 8. 14. §. 1. §. 1. tit. 19. §. 1. j. cod. id est masculiniter acceperint, vnus alteri non succedit: nisi

4 ¶ Hoc quoq; sciendum est, quod beneficium ad venientes ex latere vltra fratres patruales non progreditur successione, secundum vsum ab antiquis sapientibus constitutum: licet moderno tempore vsq; ad septimum genericulum sit vsurpatum: quod in masculis descendentibus, nouo iure, vsque in infinitum extenditur. Feudum quod datur à capitaneis, vel regis valuaforibus propriam habet naturam. quod verò à minoribus datur, propriam naturam non habet: duobus casibus exceptis, qui in littera continentur. Bald.

5 ¶ Notandum est autem: quod illud beneficium, quod à regis capitaneis, atque regis, [vel regni] valuaforibus alijs impenditur, proprie iure feudi censetur. Illud verò quod à minoribus in alios transfertur, non iure feudi iudicatur: (licet aliter in curia Mediolanensi obseruetur) sed, quando voluerint, rectè auferre queunt: nisi Romā cum illis in exercitu perrexerint. quo casu in ius feudi transit, [& adiudicatur:] vel nisi aliquid propter feudum acceperint: tunc enim, nisi restituito precio, auferre non possunt.

[DE FEUDO GVARDIÆ, ET Gastaldia. Tit. II.]

Feudum guardia & gastaldia, & illud quod pro mercede alicuius rei datur, elapso anno reuocari potest: nisi ad certum tempus datur: sed si gastaldi nomine proprii feudi dicant se possidere, non defendunt sibi possessionem, nisi de suo iure probent. Baldus.

Item illud, quod datur nomine gastaldia, vel guardia, & pro mercede alicuius rei: transacto anno, potest iure auferri, etiam precio pro eo dato non restituito: nisi ad certum tempus datum fuerit. Si verò gastaldi aliquid nomine proprii feudi possederint, non valebunt propterea possessionem sibi defendere, nisi per pares curtis, vel breue testatum potuerint probare, se, antequam gastaldi essent, vel postquam desierunt esse, inuestituram accepisse.

[QUI SUCCESSORES FEVDVM dare teneantur.] Tit. III.

Successor pralati non cogitur inuestituram à predecessore factam, & non expletam de feudo quod alius tenet, ratam habere. Bald.

Si vero archiepiscopus, episcopus, vel abbas, vel abbatissa inuestituram eius feudi quod ab eis detinebat, eo tenore alicui dederit, vt post decessum eius, feuda impro qui possidet, habeat: & ante decessum archiepiscopi, quam ille, qui feudum possidebat: successores eorum pro vice dominicaria, vel villicaria, pro decania, vel alijs quibuscunq; angarijs accipi 2. feud. 81. tit. 11. j. cod. 2. feud. 94. adde & aliam exceptionem ex 2. feud. 81. & 105. feudorum aliud proprium aliud improprium d. tit. 31. Gastaldia improprium feudum. saltē duos. Curtis, domus, palatium, pratorium, castrum. id est instrumentum publicum tit. 3. j. cod. id est, An etiam successores personæ ecclesiasticæ? Cuius inuestitura facta est ab auctore successoris. i. Tradere. Hi solent res ecclesiasticas in feudum dare tit. 1. adde tit. 9. 25. 27. j. cod.

Conradi de quo §. 2. s. co. alij feudum interpretantur.

hodie etiā in infinitum 2. feud. 50. 2. feud. 50. 2. feud. 74. 81. j.

in exercitū, de exercitū loquitur qui cum Imperator Romā proficisceretur ad accipiendam coronā Imperiale. Trithemius 30. Otho Frisingensis. 2. cap. 11. 12.

tit. 4. §. 3. tit. 10. in fin. tit. 11. j. cod. 2. feud. 49. feudum Guardia custodia nomine datur ei qui quasi custos prelio apponitur, puta Casario seu Casæ custodi.

2. feud. 94. feudum Gastaldia vel Gastaldia causa datur ei, qui quasi actor vel procurator pradio dominico imponitur, aut curia ac casæ dominicæ gubernande

tit. 10. j. cod. 2. Lombard. 17. puta aduocatus, defensionis, oneris, administrationis.

Huiusmodi prius tit. 4. §. 3. 2. feud. 81. dicuntur, & adde & aliam exceptionem ex 2. feud. 81. & 105. feudorum aliud proprium aliud improprium d. tit. 31. Gastaldia improprium feudum. saltē duos. Curtis, domus, palatium, pratorium, castrum. id est instrumentum publicum tit. 3. j. cod. id est, An etiam successores personæ ecclesiasticæ? Cuius inuestitura facta est ab auctore successoris. i. Tradere. Hi solent res ecclesiasticas in feudum dare tit. 1. adde tit. 9. 25. 27. j. cod.

Id que ex re non coguntur, eam inuestitura facere, vel confirma- gulariuris an- re, etiam si pares eius curtis ad sint testes, vel breue testa- tiqui. l. Dudu- tum inde sit: nisi ille, qui inuestituram acceperit, nomi- Cod. Theo- ne eius in possessionem missus feudi sit eo consentiente, dos. de rescri- qui detinet. Sed si ille, qui feudum possidet, prius decep- ptis, qua, A ferit, quam ille, qui inuestituram fecit: iure cogitur eam successorib. ratam habere. Laici uero iisdem modis omnibus qui- obligationes bus supra diximus, si alijs inuestituram dederint: here- non incipie- des eorum, si rationibus claruerint, omnimodo eam bant. adimplere compelluntur.

Imo coguntur 2. feud. 33. dicã j. iij. 25. in fi. [SI DE INVESTITURA FEVDI controuersia fuerit.] Tit. III.

Si inuestitura sit facta coram paribus, vel per breue te- statum, dominus tenetur inuestituram mittere in possessione- & ita, in Lai nem. Bald.

SI autem controuersia inter dominum, & fidelem de feudi inuestitura fuerit: quid iuris sit, videamus. Et si inuestitura facta fuerit coram paribus curtis, aut in breui testato: recte eum, qui inuestituram est, cogitur diti 4. Cod. 11. dominus mittere in feudi possessionem. Si uero fuerit seruatur, ut in possessione & mota fuerit ei controuersia a domino: ei defensio detur propter possessionem. Si autem non obligationes fuerit in possessione, nec supradictis modis poterit pro- incipiant. In bare: tunc illius erit defensio, qui inuestituram dicitur se- successorib. cisse. 1. Si uero feudum aliquis habuerit, de quo nulla ecclesiastico- controuersia est, & dixerit se inuestituram alterius feudi rum, fauore accepisse ab eodem domino, nec in possessione fuerit, nec Ecclesia, non prædictis rationibus probare poterit: licet domini est, incipiunt. Hi defensio: ex ordine tamen, quia aliunde vasallus est, re- enim iuris tã mittitur domino ex æquitate defensio. 2. Cum autem tum ecclesia- quis dixerit, feudum ad se per successionem pertinere, stici non de- asserendo illud esse paternum: si fuerit in possessione me- functorum dietatis, vel alicuius partis, vel cambium proprietatis sunt succes- nomine illius feudi habuerit, vel alijs iustis rationibus illud esse paternum probare poterit, iure obtine- lego, cla- bit: si uero probare non potuerit prædicto modo, dabi- ruerit, eo sen- tur ei defensio cum duodecim sacramentalibus. P

Si vasallus possidet castrum nomine recti feudi, dominus Etis rationib. autem dicat eum nomine guardia possidere: domino incum- pro lata fue- bit probatio: & si probauerit, vasallus condemnabitur: nisi rit inuestitu- vasallus probet se legitime inuestituram a domino, postquam in- ra iij. 4. §. 1. guardia ab eo accepit: domino uero in probatione defici- prædictis, id ente, vasallo datur defensio. Bald.

Item si vasallus possederit castrum, quod dixerit se curtis vel per pro feudo tenere, & contra dominus per guardia di- breue testatu xerit se ei dedisse: domini est probatio: & si poterit pro- hic & d. §. 1. bare, tunc ille, qui tenet, domino debet restituere, vel pro- luita ratio- bare per pares curtis, vel per breue testatum, postquam nes dicuntur in guardia suscepisset, se a domino pro feudo inuesti- turam accepisse. Domino uero in probatione deficiente, tunc illius erit defensio, qui possidet. 2. feud. 7. in fi.

Si creditor emit pignus, definit esse pignus, nisi esset em- ptio simulata, & de simulatione constaret per certa iudicia. randum. §. 2. Bartol.

4. Similiter si aliquis possederit castrum, vel alia rem, id est per & dominus dixerit se pro pignore ei dedisse: e contrario pars curtis ille dixerit se accepisse pro feudo, si potuerit dominus vel instrumẽ probare, quod ei pro pignore dedisset: tunc ille qui tenet, tum publicu domino restituet, vel probet supradicto modo, se, post- quam a domino pro pignore accepit, feudi nomine accep- 3. in fi. §. 1. eod. pisse. & si dominus non poterit probare, se nomine pigno- 2. feud. 38. ris dedisse, erit defensio illius, qui possidet. 5. Si quis de §. 3. id est me- manso vno, feudi nomine inuestituram acceperit, & di- ro iure. Nam xerit, quod omne incrementum pertineat ad eum per ordo hic op- inuestituram: si dominus reseruauerit sibi aliquid in ipsa ponitur a- curte, tunc oportebit fidelem incrementi inuestituram quitati. per pares curtis vel per breue testatum probare. Sed si dominus in ipsa curte nil sibi retinuit: tunc omne incre- 1. iij. 22. §. 1. mentu iure feudi fidelis obtinebit. Si uero fidelis in pos- Cambiu ha- bere ut hic vel facere d. §. 1. est permutare. id est fecerit d. §. 1. id est per pares curtis, vel breue testatum. 3. in fi. sup. eod. id est purgatio quæ fit dato iureiurando, ea desertur reo & possessori §. 3. §. 5. in fi. j. eod. 11. 10. j. eod. vide 11. 10. §. 28. j. eod. Aliud igitur feudum, aliud guardia. de Guardia dixi 11. 2. sup. eod. Pares curtis & breue testatum iustæ rationes probanda: inuestituræ, §. 26. eod. 11. 10. j. eod. Aliud feudum, aliud pignus. id est fundo, hereditate, unde quis se & familiam tueri satis commode potest: ac præterea vestigal siue censum domino referre. dictum a manendo. etiam alluionis. puta membrum, hortum, viridarium. est enim curtis, pars mansi. ut hic sicut villa, fundi l. 8. ff. quibus mod. usufru. b. Iurisconsulti in usufru- ctu sic distinguere. Latenti incremento augeri usufructum, non euidenti l. 9. §. 4. ff. de usufruct.

sessione incrementi fuerit, non oportebit eum inuestitu- ram probare, sed iurare.

Si secundus vasallus accipiat inuestituram de feudo a pri- mo vasallo cum eius incremento, & aliquid accedat huic feudo, si uente primo vasallo: totum incrementum est ipsius vasalli secundi. Bart.

6. Rursus si aliquis acceperit inuestituram feudi cum omni incremento, quod ei obuenerit, & aliquid accreuerit viuenti eo, a quo acceperit, ipse erit. & si ille, qui in- uestituram fecit, sine herede decesserit, & feudum reuersum fuerit ad eum, a quo ipse tenuerit, vel ad aliu: quicquid post mortem eius qui dedit, accreuerit, ad eum pertinebit, ad quem regressum fuerit.

QVIBVS MODIS FEVDVM AMITTATUR. Tit. V.

Casus primus feudi amittendi.

Via supra dictu est quib. modis feudu acquiritur, & retinetur: nunc videamus qualiter amittatur. Si enim dominus prelium campestre habuerit, & vasallus eum morante in ipso prelio dimiserit non mortuu, nec ad mortem vulneratum: feudum amittere debet. Itẽ si fidelis cucurbitauerit dominu, id est cum vxore eius concubuerit, vel concubere se exercuerit, aut cum ea turpiter luserit, vel si cum filia, aut cum nepte ex filio, aut cum nupta filio] aut cum sorore domini concubuerit, (hec ita obtinent, si in domo domini maneat) iure feudum amittere censetur. Similiter si dominum assalierit, vel castrum domini, sciens dominu vel dominam ibi esse. Itẽ si fratrem suum occiderit, vel nepotẽ, id est, filium fratris. Aut si libellario nomine amplius medietate in feudum dederit: aut, p pignore plus medietate obligauerit, ita ut transfactu permittat: vel dolo hoc egerit: amissionem feudi multabitur. His omnibus casibus feudum ad dominu reuertitur. Rursus si fidelis minus medietate libellario nomine feudum dederit, & sine herede decesserit, & feudum ad dominum redierit, vel postquam ad libellu dederit, vel pignori obligauerit, & domino reseruauerit: tunc ille, qui ab eo acceperit nullo iure aduersus dominum se tueri poterit.

Qui consentit, iura sua perdit, & aliena forficat. Bald.

Præterea si ille, ad quem feudum per successionem iure obuenerit, consenserit eos inuestire, ad quos secundum rectum morem non pertinet: nullo modo ad eum repetendu regressum habet. Item si fuerint duo fratres, & vnus inuestituram feudi acceperit: si postea feudum cum fratre diuiderit, & ille qui feudi parte accepit, postea plus medietate vendiderit, & sine herede legitimo decesserit, feudum ad dominu reuertitur. Item si quis feudum habuerit in curte domini sui: non poterit ipsum feudum in aliqua parte libellario nomine alicui sine consensu domini sui dare, vel pignori obligare. Similiter si extra curtem detinuerit & dominus districtum habuerit, vel alium honorem: si alienauerit sine voluntate, iure ad dominum reuertitur.

[EPISCOPVM, VEL ABBATEM VEL ABBATISSAM, VEL DOMINVM PLEBIS feudum dare non posse.] Tit. VI.

Episcopus, abbas, vel abbatissa, vel dominus plebis non possunt de carero infundare res ecclesiarum sibi subiectarum, quæ vocantur tituli. Bald.

Item si episcopus, vel abbas, vel abbatissa, vel dominus plebis, feudum dederit de rebus ecclesiarum, quæ eis consentiat vt subiectæ sunt, & tituli vocantur: nullum habet vigore: remotior vt secundum hoc quod constitutum est a Papa Urbano in extrancus de sancta synodo, hoc est, illud quod post eius decretu fue- rit datu: quod autẽ antẽ datu fuerit, firmiter permanere statur. debet. Idem iuris est, si [sit] prepositus, [vel abbatissa,] vel alia ecclesiastica persona, quæ antiquitus non sit solita in feudo dare: scilicet vt quod dederit, de iure non valeat.

si vasallus plus medietate feudi vendiderit. & si. Hotom. si minima pars feudi, quod in curte est, alienata. vid. 2. feud. 5. quod vulgo de camera vel de ca- uena dicitur. Conius. id est iurisdictionem. si feudum in quo dominus districtum vel alium honorem habet, vasallus vendiderit, domini scilicet. de quo vid. j. eod. adde inscriptionem tituli qui & vice dominus c. volumus c. Dominum 89. distinc. Sigbert. in Chronicis. Car. 4. de reuer. eccles. deb. econominus Casiodor 5. Variarum epistol. prapositus re ditibus colligendis a plebeis seu rusticis. dixi ad l. 33. §. 4. Cod. de Episcopis. Tituli, prædia clericis ecclesie ad alimenta destina- ta 11. 15. eod. 2. feud. 91.

Ratio dubitandi in eo consistit,

Fœmina posita in copula cum masculo, non succedit simul cum eo, sed si a demum, si masculus non est. Bald.

Quod masculus & fœmina re & verbis hic sint coniuncti. i. extantibus masculis tit. 7. §. 2. 2. feud. 36. imò potest 2. feud. 36. i. alere.

¶ Quinetiam si quis eo tenore feudum acceperit, ut eius descendentes masculi & fœminæ illud habere possint: relicto masculo, vltimus fœminæ non admittuntur. 2. Mutus feudum retinere non potest, scilicet qui nullo modo loquitur. sed si feudum fuerit magni, quo ei ablato se exhibere non valeat: tantum ei relinqui debet, vnde se sustinere possit. Et his omnibus casibus feudum amittitur, & ad dominum reuertitur.

DE NATURA FEVDI.

Tit. VII.

Non potest, de comitatu, marchia vel baronia inuestitus per principem, de his prohibito deuestiri. Bald.

Natura feudi hæc est, ut si princeps inuestierit capitaneos suos de aliquo feudo, non potest eos deuestire sine culpa, id est, marchiones & comites, & ipsos, qui propriè hodie appellantur capitanei. Idem est si inuestitura sit facta à capitaneis, & maioribus valuatoribus, qui propriè hodie capitanei appellantur. Si verò facta fuerit à minoribus vel minimis valuatoribus, aliud est. Tunc enim possunt deuestiri non habitata ratione culpæ: nisi fecerint hostem Romæ. tunc enim idem est in minimis, quod in maioribus valuatoribus: vel nisi emerint feudum, tunc enim precium restituendum est secundum antiquum & rationabilem usum. Moderni autem non ita subtiliter cernentes, dicunt idem obseruandum in minimis, quod dictum est in maioribus valuatoribus.

DE SVCCESIONE FEVDI.

Tit. VIII.

Si habens feudum decedat masculis & filiabus relictiis: soli masculi succedunt in feudo, non filia seu fœmina. Bald.

Sequitur de successione feudi videre. Si quis igitur decesserit filijs & filiabus superstitibus: succedunt tantum filij æqualiter, vel nepotes ex filio, loco sui patris: nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente.

Feudo paterno alienato, vel de quo est filia inuestita, succedit masculus superstes. Bald.

Hoc quoque obseruatur, ut si frater meus alienauerit partem suam feudi, vel fecerit inuestiri filiam suam: si moriatur sine herede masculino, nihilominus reuertitur ad me, & olim obseruabatur vsque ad quartum gradum tantum secundum quosdam: hoc ideo, quia postea non vocatur feudum paternum. Alij autem dicunt vsque ad septimum gradum.

Filia non succedit in feudo, licet vasallus decesserit sine herede masculino, nisi inuestitura facta fuerit in patrem, vel filij & filia succedant in feudo. Bald.

Filia verò non succedit in feudo, nisi inuestitura fuerit facta in patre, ut filij & filia succedant in feudo (tunc enim succedit filia filijs non extantibus) vel nisi inuestita fuerint. Hæc de hoc feudo paterno. In alio verò feudo, quod habuit initium tantum à fratribus, non succedit vnus alteri, siue vna inuestitura, siue duabus: nisi hoc fuerit dictum expressim, ut alter alteri succedat.

QUI SVCCESORES TENENTVR.

Tit. IX.

Si quis inuestitus fuerit de alieno feudo post mortem eius, vel si quis fuerit inuestitus sub conditione aliqua, vel tempore quo nullus erat inuestitus: siue præmoriatur tenens feudum, siue inuestitor, siue inuestitus: inuestitor & inuestitoris heredes tenentur inuestito vel heredi eius veniente tempore vel conditione.

¶ Prima exceptio d. §. 3. fuit ea sententia Gerardi secunda exceptio: à domino in feudo fraterno ac nouo. v. tit. 20. §. 2. eod. ¶ Exceptio Qualiter heres inuestitoris teneatur Cuiac. tit. 5. Cuiac. i. possessoris. sub conditione & in diem quis inuestiri potest. lego, erit.

ne: licet alij dicant, si moriatur inuestitus antequam tenens feudum, vel ante conditionem existentem, vel ante tempus, quod heredes eius non debeant inuestiri: nam si quis fuerit inuestitus purè de alieno feudo, non valet habitata inuestitura. hoc ita est, nisi fuerit facta ab aliqua ecclesiastica persona. tunc enim si præmoriatur inuestitor antequam feudum tenens, vel conditio, vel tempus existat: non obligatur successor illius. hoc probatur per legem Lotharij de precarijs. & hoc intelligendum est in vasallis, qui feudi successionem non habent.

DE CONTENTIONE INTER DOMINVM ET FIDELVM DE INVESTITURA FEVDI.

Tit. X.

Orta contentio inter dominum & fidelem de inuestitura, accidi debet vel per pares curiæ, vel per iuramentum possessoris. Bald.

Si contentio fuerit inter dominum & fidelem de inuestitura feudi, per pares curiæ dirimatur. Alij enim testes ecclesiastici sunt, admittendi non sunt, inopia tamen probationum dirimatur per religionem clientuli possessoris feudi, vel cum duodecim sacramentalibus, secundum quosdam. Cæterum si dominus possideat, etiam per suum iuramentum cum duodecim sacramentalibus dirimatur: hoc ita, nisi clientulus sit gastaldus vel actor domini. tunc enim tantum sua, id est domini religioni statur: nisi habeat testes pares idoneos. nam aliquando malignando multa bona auferuntur domino hoc modo. & hoc colligitur per legem quæ est in titulo de acquisitione actorum regis in Lombardia. Idem dicendum est de guardia.

[DE PIGNORIDATO FEVDO QVID IVRIS SIT.]

Tit. XI.

Similiter si quis voluerit dicere de pignore sibi dato se inuestitum esse, non credatur suo iuramento, sed testibus idoneis paribus domus vel curiæ. Intuper sciendum est feudum guardiæ & gastaldiæ quacunque hora vult, auferri posse à domino, scilicet post annum.

DE CONTENTIONE [INTER ME ET DOMINVM DE PORTIONE] FEVDI FRATRIS [MEI] DEFUNCTI.

Tit. XII.

Fratri superstiti defertur ius iurandum, si partem habeat in feudo, de quo est contentio inter eum & dominum. Bald.

Si contentio fuerit inter me & dominum de portione feudi fratris mei defuncti, dicendo paternum esse, & sic me debere succedere, ille verò minime, tanquam habuerim partem meam: siue possideo, siue alienaui, dabitur mihi ius iurandum, scilicet patrem meum iure inuestitum fuisse: licet non possideam portionem fratris mei. Si verò nullam partem habuero illius feudi, nec mihi nec domino dabitur ius iurandum, nisi propter supradictam rationem domino, non, ut ego propter hoc aliud meum feudum amittam. Si tamen vasallus poterit probare paternum fuisse, siue possideat, siue non, obtinebit: alioquin nisi probet paternum fuisse, vel possideat, dominus obtinebit.

DE ALIENATIONE FEVDI.

Tit. XIII.

Vasallus hoc iure potest etiam sine voluntate domini feudum alienare ad libellum, & ad medietatem, & non in plus: & non per alium contractum. Bald.

Si clientulus voluerit partem suam feudi alienare, id est, medium, sine domini voluntate poterit hoc

¶ ea est natura feudi improptij 2. feud. 81. Titul. 1. §. 1. tit. 2. sup. eo. Titul. 7. Cuiac. Tit. 3. §. 2. sup. eod. ¶ frater fratri mortuo succedere potest in feudo paterno. hæc verba, siue non, Cuiacius expungit. ¶ vt hinc colligas, feudum potius nouum præsumi quam paternum. Vide 2. feud. 11. in f. Titul. 3. Cuiac. id est, vasallus. Versic. est inf. eodem: titul. 10. sup. eodem. Titul. 3. in fi. pri. §. 1. sup. eodem.

¶ Precaria, est cessio vsusfructus rei immobilis, quæ fit clerico ad tempus, vel dum vixerit: ea lege, vt ecclesiæ ministerium exhibeat. synod. Tolosan. c. 5. fiebat etiam eiusve liberis qui rent suam ecclesiæ donasset. adde qua de precaria dixi ad Nouell. 7. c. 4. Nouell. 20. c. 1. l. 14. §. 5. Cod. de sacros. eccles. feudu successe non habere dicitur, qd morte accipientis finitur. Et hic §. tit. 27. §. 2. feud. 26. §. 2.

¶ Tit. 4. §. 3. co. Tit. 6. Cui. d. tit. 4. ¶ ijdem pares Curtis dicuntur tit. 2. §. 1. tit. 4. passim §. 5. eod. pares domus tit. 11. §. 1. eod. pares de domo tit. 26. §. 1. §. eod. conpares, conuasalli.

¶ i. ius iurandum. id est, vasfalli. Tit. 4. §. 3. §. 5. eod. Tit. 4. §. 2. §. 5. eod. tit. 28. §. 5. eod. dixi tit. 2. §. 5. eod. sine sacramentalibus. Titul. 11. ab actore l. sit. in sine ff. de officio praesid. l. 1. §. 1. ff. de off. procur. Casar. lib. 2. titul. 17. de acquisitionib. actorum regis. Imo creditur tit. 28. §. 1. eod. Titul. 10. §. 1. eod.

¶ Titul. 1. §. 1. tit. 2. sup. eo. Titul. 7. Cuiac. Tit. 3. §. 2. sup. eod. ¶ frater fratri mortuo succedere potest in feudo paterno. hæc verba, siue non, Cuiacius expungit. ¶ vt hinc colligas, feudum potius nouum præsumi quam paternum. Vide 2. feud. 11. in f. Titul. 3. Cuiac. id est, vasallus. Versic. est inf. eodem: titul. 10. sup. eodem. Titul. 3. in fi. pri. §. 1. sup. eodem.

† hodie ne facere: ulterius † progredi non potest, secundum iustum quidem par- & verum vsum: alioquin & feudum amittit, & non valet alienare bit quod factum est. Quod dictum est alienare, intelligas potest sine delibello. [Huic consuetudini derogatum est per legem domini vo- Lotharij.] Mediolanenses: verò irrationabiliter consi- lütate 2. Fen. 9. 52. 55. Libellarius clientulus fecerit libellum in perpetuum de feudo suo contractus alicui ecclesie, non valet: ideo scilicet, quia nunquam reuerfurum sit ad dominum, cum ecclesia non definat esse heres: quod obseruandum est [&] in priuato ex natura perpetui libelli. Sed diuersum obseruatur in ecclesia quam in priuato. Ecclesia enim cultrix & auctrix iustitie non patitur contra iustitiam aliquid fieri in se, vel in alterum: priuatus vero saepe obuiat iustitie. Et si clientulus fecerit libellum, vel aliud de medietate feudi sine domini voluntate: eo mortuo sine legitimo herede in perpetuum de masculo (quod verbum ita intelligendum est in feulibellum dato, id est, sine filio masculino) reuertitur feudum ad domini non possit. Si vero cum domini voluntate totum, vel medietatem alienauerit, stabilis permaneat alienatio, fratri vero vel nepoti per libellum facta alienatio, etiam sine voluntate domini. [Item in feudo comitatus, vel marchie, vel aliarum dignitatum non est successio secundum rationabilem vsum: sed hodie hoc est usurpatum.]

DE FEUDO MARCHIE, VEL DUCATVS VEL COMITATVS. Tit. XIII. In feudis dignitatum non succedit heres, nisi sit inuestitus. Bald.

DE MARCHIA, VEL DUCATU, VEL COMITATU, VEL ALIQUA LEGALI DIGNITATE SI QUIS INVESTITUS FUERIT PER BENEFICIUM AB IMPERATORE: ille tantum debet habere. heredes enim non succedit villo modo, nisi ab Imperatore per inuestituram acquisierit.

SI capitanei, vel valuasores maiores, vel minores inuestiti fuerint de beneficio: filij vel nepotes ex parte filiorum succedunt. Si vero vnus ex his filijs vel nepotibus siue descendentibus masculini sexus hereditibus mortuus fuerit, prædicti fratres vel nepotes per inuestituram patris & aui in beneficium succedunt. Et similiter intelligendum est in consobrinis.

SI duo fratres simul inuestiti fuerint de beneficio nouo, & non de paterno: si vnus eorum sine descendentibus masculini sexus mortuus fuerit, dominus succedit, non frater: nisi pactum fuerit in inuestitura, quod frater fratri succedat. Per pactum enim frater succedit, non dominus. Et quod diximus de fratribus, vt vnus alij succedat per pactum: idem dicendum est de filiabus, si hoc pactum conciliet: & sic per pactum filia succedunt.

AN MARITVS SVCCEDAT VXORARI IN BENEFICIO. Tit. XV. Maritus vxori non succedit in feudo, etiam si femineo, nisi specialiter sit inuestitus. Bald.

SI femina habens beneficium [& maritum,] moriatur: nullo modo succedit in beneficium maritus, nisi specialiter inuestitus fuerit. Et si ipsa femina filios dimiserit: dicunt quidam, filios non debere succedere in beneficium matris, nisi specialiter sit dictum, hoc verbum vel inuestiti fuerint: quia secundum vsum regni ad beplerumq; in beneficium vocantur paternum, & non maternum. Sed intelligitur, cum aquitatem dicamus filios debere succedere.

De inuestitura Marchie ducatus aut Comitatus, & eius successione & retentione Cuiac. tit. 9. Cuiac. hodie usurpatum est vt feudum regale iure successione adquiratur. De successione feudi Capitaneorum & valuasorum. tit. 10. Cuiac. tit. 1. §. 2. tit. 8. §. eod. i. patrum suorum. filij sc. vel nepotis mortui. sobrinis Hotom. patruelibus Cuiac. De successione domini in feudo eius qui fratrem vel filiam habet tit. II. Cuiac. tit. I. §. 2. in f. §. eod. tit. 8. §. eod. d. §. 2. in princ. Cuiacius sequentia addit ex manuscriptis, in his omnib. videndum est quid actum sit inter contrahentes. Inuestitura. n. quæ sit ante duos vel tres liberos homines feruari debet, nisi iuri vel nature contraria sit. Si ergo domino & fidei placuit, vt pacifcantur de filiabus quatenus ipse succedant, hoc quoq; seruandum est, & sic per pactum filia succedunt. De successione feudi materni non coniugalis Cuiac. Femina interdum capax est beneficij. 2. Feud. 13. 85. 104. §. 2. In alio tamen cognatos vxoris excludit. d. tit. 85. stricto iure. regni, proprie beneficium vocatur paternum &c. Cuiac. Acquitas iuri stricto præfertur. 2. Feud. 50.

Hoc dicimus de capitaneis, & de maioribus valuasoribus, & de minoribus: de minimis autem & de ijs qui beneficium tenent à maioribus valuasoribus, sic seruetur sicut inferius dicemus. DE FEVDIS DATIS MINIMIS VALVASORIBVS QVID IVRIS SIT. Tit. XVI. Minores Valuasoribus minimis feudum auferre possunt quandocunq; pretio tamen restituto, si quod acceperint. Bald. SI minores valuasores beneficium tollere voluerint minimis valuasoribus, licet eis facere: excepto si beneficium vendiderint eis. Si vero precium de beneficio acceperint, tunc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant. QVIBVS MODIS FEVDVM AMITTATVR. Tit. XVII. SI capitanei, vel maiores valuasores, qui hodie vocantur capitanei (licet improprie dicantur minores) seniores in bello dimiserint, vel si credentiam ad eorum damnum scienter manifestauerint, si valuasores seniorum vxores adulterauerint, si scienter seniores assauerint, vel similes culpas commiserint: beneficio carere debent. APVD QVEM VEL QVOS CONTRVERSIA FEVDI DEFINIATVR. Tit. XVIII. SI contentio fuerit de beneficio inter capitaneos, & scorum Imperatore definiri debet. Si vero fuerit contentio inter minores valuasores & maiores de beneficio: in iudicio parium definiatur, vel per iudicem curtis. SI aliquis de capitaneis, vel de maioribus valuasoribus, vel de minoribus suum beneficium, siue totum, siue partem alienauerit: & ipse vel heres eius sine herede decesserit: quia beneficium senioribus aperitur, totum quod fecit, reuocari debet. CONSTITVTIONES FEVDALES DOMINI LOTHARII IMPERATORIS, quas ante ianuam beati Petri in ciuitate Romana condidit obseruandas. Tit. XIX. SI quis ex militum ordine decesserit, qui de feudo inuestitus fuerit: vt constitutum habemus, obseruetur de beneficio & successione, & culpis. Si vnus inculpatus fuerit vna de his nominatis culpis, vt habemus insertum, obseruetur per constitutionem domini Lotharij Imperatoris, quæ est constituta tempore Eugenij Papæ, ante ianuam beatissimi Petri Apostoli in ciuitate Romana per laudamentum sapientum Papie, atque Mediolani, Mantue, Verone, quæ Brenus (alias Hybernus) vocatur, & Parme, Lucæ, & Pise, & Syponi, & marchionum atque ducum vel capitaneorum, atque valuasorum maiorum. Decedente milite vasallo succedit sibi filius, & nepos ex eo, & frater: quoniam & patruus si feudum sit auitum. Bald. [Imperator Lotharius Eugenio papæ, & vniuerso populo.] SI quis miles mortuus fuerit sine filio masculino, & primi ordinis vasallos, veluti duces, Marchiones, Comites, Is iudicabat inter conuasallos de feudalibus controuersijs. quo nomine Iudex Curie dicebatur. videturque ita alibi legendum. Quando per alienationem Capitanei vel valuasores feudo priuantur, tit. 10. Cuiac. Tit. 5. §. pr. §. 1. tit. 13. §. eodem: 2. feud. 44. sine domini consensu 2. feud. 52. 55. De successione & culpis militis fidelis tit. 17. Cuiac. ad limina Lombard. in atrio. solebant eò loci Imperatores constitutiones suas promulgare Castrod. 9. Variar. Ex eorum militum ordine quos valuasores nominare solent. Otho Frisingensis 1. capit. 3. accusatus. Lotharij primi vide hic Hotoman. Tertij Cuiac. hic. consilium Tit. 22. §. 2. in fine. eodem. sapientum Mediolani atque Papie, seu Cremonæ, atque Mantue, & Verone, quæ vulgò Bernæ vocantur & Teruisij & Paduæ, atque Vincentie, Parmæ, &c. Cuiacius. Qualiter nepos vel patruus succedat in feudo auito, Titulus decimus. Cuiac.

à minoribus Cuiac. Tit. prox. j. eod. Tit. 13. Cuiacius. Tit. 1. §. 5. §. 5. eo. etiam non habita ratione culpæ, tit. 7. Verf. si vero facta. vel nisi horem fecerint Romæ. d. Verf. si vero: i. Romæ cum domino in exercitu profecti fuerint. tit. 1. §. 5. §. eod. beneficium non vendiderint. quidam ita legunt & Cuiac. d. §. 5. d. Verf. si vero. qualiter capitanei vel valuasores feudo priuentur. Cuiac. Tit. 14. Capitanei licet improprie, vel minores, &c. Cuiac. i. dominos. Tit. 5. §. 5. eo. tit. 21. §. 1. j. eod. 2. feud. 24. §. 2. id est, arcenum, secretum. & 2. feud. do. 6. Verf. Titulum & titulum. 7. Verf. est aliquid mihi: tit. 24. §. 2. Verf. item si delator. 3. Constit. x. Neapolitan. 18. f. a tit. 1. 38. ff. de pænis: l. 6. ff. de re militari. Tit. 5. Verf. item si fidelis. §. Side d. tit. 5. Verf. similiter si dominus. §. eod. 2. feud. id est, Tit. 15. Cuiac. Is iudicabat inter conuasallos de feudalibus controuersijs. quo nomine Iudex Curie dicebatur. videturque ita alibi legendum. 2. feud. 15. in f. §. 46. inf. Quando per alienationem Capitanei vel valuasores feudo priuantur, tit. 10. Cuiac. Tit. 5. §. pr. §. 1. tit. 13. §. eodem: 2. feud. 44. sine domini consensu 2. feud. 52. 55. De successione & culpis militis fidelis tit. 17. Cuiac. ad limina Lombard. in atrio. solebant eò loci Imperatores constitutiones suas promulgare Castrod. 9. Variar. Ex eorum militum ordine quos valuasores nominare solent. Otho Frisingensis 1. capit. 3. accusatus. Lotharij primi vide hic Hotoman. Tertij Cuiac. hic. consilium Tit. 22. §. 2. in fine. eodem. sapientum Mediolani atque Papie, seu Cremonæ, atque Mantue, & Verone, quæ vulgò Bernæ vocantur & Teruisij & Paduæ, atque Vincentie, Parmæ, &c. Cuiacius. Qualiter nepos vel patruus succedat in feudo auito, Titulus decimus. Cuiac.

id est in aui nepotem reliquerit: in beneficium aui in patris vicem
tum beneficii succedit. Et si heredem & fratrem reliquerit, in be-
neficium patris ipse succedit. Et si filius patris mortuus
& ita nepos fuerit, frater patris in beneficium aui defuncti suc-
cedat.

DE BENEFICIO FRATRIS ET QUALITER FRATER IN BENEFICIUM

fratris succedat. Tit. XX. k

Frater fratri defuncto sine filio non succedit in feudo nouo. Bald.

Si quis adquisierit beneficium, & sine filio masculino mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater non succedat fratri, sed dominus [habeat] nisi per inuestituram a domino ordinatum fuerit, ut frater succedat fratri, si mortuus fuerit sine herede masculino: vel succedat frater fratri morienti sine filio: vel nisi beneficium de communibus bonis fuerit emptum: [vel] vtriusque nomine domino sciente: si simul steterint: vel in hostem regis adquisierint.

DE FEUDO SINE CVLPA NON AMITTENDO. Tit. XXI.

Ancimus, ut nemo miles sine culpa beneficium suum amittat, si culpis ijs, vel causis conuictus non fuerit, quas milites vsi sunt nominare, quando fidelitatem faciunt dominis suis, vel per laudamentum parium suorum: vel si dominis suis deseruire noluerint, tunc conditio causa data proponitur ad repetendum feudum, ex quo non seruit domino. Nam si steterit viginti annis & ultra quod non seruerit domino: nisi necesse fuerit domino, feudum non amittit.

Si quis miles beneficium suum vendiderit: totum sine voluntate vel iussu domini sui: ut proprium beneficium amittat, decernimus, dominus vero habeat: vel si concubuerit cum vxore domini sui domino viuente, vel si in pugna suum dominum dimiserit, & cum eo non laborauerit, si potuerit.

QUO TEMPORE MILES INVESTITVRAM PETERE DEBEAT. Tit. XXII.

Si miles intra annum & mens post mortem domini non petat inuestituram ab eius herede, vel post mortem patris a domino: perdit feudum. Barr.

Ancimus, ut nemo miles ultra annum & mens vadat ut inuestituram beneficij sui a filio vel successore domini sui petat, vel post mortem domini sui, vel alterius cui succedere debet: nisi iusta causa inuenerit, quare non petierit: veluti mortis, vel capitales inimicitiae, vel infantia, vel iusta absentia: & si (ut supra dictum est) non petierit, damnetur.

Si quis fecerit inuestituram vel cambium de beneficio sui militis, sine illius consensu, cuius est beneficium: pro non facto habeatur.

Miles non potest deueneri a domino sine culpa, & causa cognita, & conuicta per laudamenta parium. Bald.

quo nomine actio commissi feudi criminalis competit. Horom. sed si, ita emendo expuncta etiam negativa & duabus disiunctiuis: quae sequuntur: ut mox dicam. hanc negatiuam expungo, eo sensu, Miles sine culpa beneficium non amittit, sed si laudamento parium conuictus fuerit, in iuramentum fidelitatis commississe, puta si dominis suis deseruire noluerit, tunc conditio causa data proponitur ad repetendum feudum. 2. feud. 6. 7. 97. in fi. j. hanc particulam expungo. id est iudicium tit. 22. in fi. j. eod. puta si, ita legendum censeo. petentibus. f. feudum 26. §. 3. pro eis & vasallus §. 7. tit. 37. §. 1. j. eod. tit. 28. §. 1. facit l. 22. ff. de operis liberor. conditio causa dati vel ob causam, causa non secuta. d. §. 7. sufficit voluisse licet non seruerit. Quot modis miles beneficium suum amittat tit. 21. Cuiac. §. 2. feud. 55. tit. 5. §. 17. §. eod. non igitur idem si cum eius vidua? tit. 5. §. 17. 2. feud. 24. §. 2. & diem vadat. Cuiac. Horom. arg. 2. feud. 24. §. 2. in fin. 55. in fin. principij & ita legendum est 2. feud. 97. A quibus inuestitura renouationem vasallum petere oporteat. 2. feud. 52. in fi. 97. l. i. ff. quibus ex causis maior es. adde l. 2. §. 3. ff. si quis cautionib. l. 9. l. 20. ff. de procuratorib. l. 17. ff. de sponsalib. l. 8. in fi. l. 14. l. 43. in fi. ff. de procuratorib. 1. adde l. 17. ff. de procuratorib. l. 9. l. 23. ff. de procuratorib. de inuestitura qua facit dominus sine consensu fidelis tit. 22. Cuiac. id est permutationem. tit. 4. §. 2. §. eod. & vasalli. Militis enim nomine significatur vasallus, & magis domino opponitur quam pagano. in pr. huius tituli §. eod. 2. feud. 26. 112. ut miles fidelis de possessione feudi non ciciatur sine culpa tit. 23.

Ancimus ut nemo miles adimatur de possessione sui beneficij, nisi conuicta culpa: quae sit laudanda per iudicium parium suorum, sicut supra diximus. Si autem dixerit miles, quod sui pares inique iudicassent: miles in possessione maneat per sex hebdomadas: & ad nostram veniat praesentiam cum illis, qui laudamentum [atque iudicium] fecerint, & ante nos definimus.

DE CONTENTIONE INTER DOMINVM ET VASALLVM DE INVESTITURA FEUDI. Tit. XXIII.

Si inter militem vasallum & dominum contentio sit de inuestitura: domino deficiente in probatione, & vasallo possidentis deseritur iusiurandum: domino autem possidente, miles vasallo incumbit probatio. Bald.

Si quis miles in possessione sui beneficij fuerit, & dominus inuestituram negauerit: miles affirmet per iusiurandum, si potuerit, quod suum sit beneficium per inuestituram domini sui: & si dominus possederit, & miles sic dixerit, quod inuestitus fuerit a domino suo, & dominus negauerit: adhibeantur pares illius, & per ipsos inueniatur veritas: & si pares non fuerint, veritas inueniatur per dominum: quia non est bonum ut veritas denegetur.

QVEM AD MODVM FEVDVM AD FILIAM PERTINEAT. Tit. XXIII.

Vasallo defuncto sine liberis, filia non succedit in beneficio patris. Bald.

Si quis sine filio masculino mortuus fuerit, & reliquerit filiam: filia non habeat beneficium patris, nisi a domino redemerit. Si autem dominus ei dare voluerit propter seruitium & amorem patris: non reuocetur ab vltimo ex parentibus suis, neque damnetur.

QVIBVS MODIS FEVDVM CONSTITVI POTES. Tit. XXV.

Feudum sine inuestitura constitui non potest. Bald.

Sciendum est, feudum sine inuestitura nullo modo constitui posse, etiam si Domino iubente quis alicuius rei nomine feudi possessionem nanciscatur, & teneat: licet tamen possessionem taliter adeptam, dum vixerit, quasi feudi nomine retinere: herede eius in hoc iure nullo modo ei succedente.

Si dominus, qui inuestiuit, forte sit clericus, & contigerit ut ante moriatur, quam vasallus possessionem feudi nancisceretur: exinanitur feudum, quod generaliter in omnibus clericis, qui feudum dant, obseruatur.

SI DE INVESTITVRA INTER DOMINVM ET VASALLVM LIS ORIVR. Tit. XXVI.

Inter dominum & vasallum lis oritur de inuestitura feudi, domino scilicet inuestituram se fecisse negante: si testibus res probari non poterit, possessoris factum res decidatur. Idem in eorum successoribus obseruatur. Si vero testes interfuerint, & eos vasallus ad testimonium vocauerit: eorum testimonio cum favore creditur. Testes vero sint pares eius, & qui ab eodem domino feudum teneant: qui si tempore inuestitionis absuerint, etiam extranei sunt recipiendi, qui si presentiam si veritate celare voluerint, forte amore vel pretio, vel alia qualibet ex causa, a comite, vel a populo, iustus iurare compellantur, quod ex ea causa falsitatem non dicant, nec vera scientes tacebunt. His enim non cogentibus eos, vasallus cum ipso domino ad Imperatorem ire festinet: eiq; causam intimet. & quod Imperator inter sit in heredem. nisi praescripserit spatium xxx. annorum & d. §. 4. feudum non traditum morte domini clerici perimi tit. 27. Cuiac. Imo non exinanitur cum successores inuestitis possessionem tradere coguntur inuestito 2. feud. 35. §. eod. solue. Coguntur vtiq; si clericus vel de suis aut Ecclesiae bonis inuestire solitis inuestituram fecerit d. tit. 35. non si de alieno & hinc §. tit. 3. §. eod. De contentione inuestiturae feudi inter dominum & vasallum Cuiac. tit. 28. tit. 23. §. eod. successores iurate possunt de inuestitura sua auctori facta & hinc §. 1. §. eod. Etiam inuiti testimonium dicimus. Testibus plerumq; non creditur nisi iuratis & hinc §. id est conuallu. Parium definitio. Extranei (paribus curiae absentibus) testes inuestiturae esse possunt. §. l. 3. ff. de testibus. id est iudex ordinarius. Praeposito. Cuiacius ita hunc locum emendat. Est autem praepositus missus & vicarius comitis. se scientibus Cuiac. & est j. 2. feud. 3. me sciente. tit. 22. in fin. §. eod.

id est vasallus & d. §. 5. dixi tit. 21. §. eod.

id est definienda. d. tit. 21.

id est iudicium ut hic §. tit. 19. §. 21. §. eod.

si dominus inuestituram feudi negauerit, cum fidelis est in possessione feudi Cuiac. tit. 24. Cuiac.

Tit. 2. §. 4. §. eod.

ut filia in feudo patris non succedat nisi fuerit inuestita. Cuiac.

tit. 1. §. 3. tit. 8. tit. 143. §. 3. tit. 25. Cuiac. tit. 8. in fin. §. eod.

reditu vnius anni vel trium. id Galilirese appelant: adde 2. feud. 15.

Imo reuocatur tit. 8. §. eo. Solue, reuocatur si agnati non consenserunt 2. feud. 39. secus si consenserint. 1. feud. §. §. 1.

id est agnatis. feudum sine inuestitura non constituitur. Cuiac.

tit. 26. Cuiac. Imo aliud quod 2. feud. 26. §. 4. §. tit. 3. solue & hinc §. eod.

absentibus sc. paribus. astitiois absuerint, etiam extranei sunt recipiendi, qui si presentiam si veritate celare voluerint, forte amore vel pretio, vel alia qualibet ex causa, a comite, vel a populo, iustus iurare compellantur, quod ex ea causa falsitatem non dicant, nec vera scientes tacebunt. His enim non cogentibus eos, vasallus cum ipso domino ad Imperatorem ire festinet: eiq; causam intimet. & quod Imperator inter sit in heredem. nisi praescripserit spatium xxx. annorum & d. §. 4. feudum non traditum morte domini clerici perimi tit. 27. Cuiac. Imo non exinanitur cum successores inuestitis possessionem tradere coguntur inuestito 2. feud. 35. §. eod. solue. Coguntur vtiq; si clericus vel de suis aut Ecclesiae bonis inuestire solitis inuestituram fecerit d. tit. 35. non si de alieno & hinc §. tit. 3. §. eod. De contentione inuestiturae feudi inter dominum & vasallum Cuiac. tit. 28. tit. 23. §. eod. successores iurate possunt de inuestitura sua auctori facta & hinc §. 1. §. eod. Etiam inuiti testimonium dicimus. Testibus plerumq; non creditur nisi iuratis & hinc §. id est conuallu. Parium definitio. Extranei (paribus curiae absentibus) testes inuestiturae esse possunt. §. l. 3. ff. de testibus. id est iudex ordinarius. Praeposito. Cuiacius ita hunc locum emendat. Est autem praepositus missus & vicarius comitis. se scientibus Cuiac. & est j. 2. feud. 3. me sciente. tit. 22. in fin. §. eod.

^a Clericorū eos indicauerit, obseruetur. Si autem se venturum, vel inuestitura nuncium missurum vasallus promittat: ex quo promissio alij vt sepius occurrat. Et si testes sacramento causa finiatur. Et si testes sacramento praestito se non interfuisse dixerint, domini sacramento quaestio terminetur. Haec omnia etiam in clericorū personis locum habent praeterquam quod de personis testium dictum est. In clericorum feudo pariter accipiuntur pares, & extranei: hoc ideo, quia cum clerici quosdam de feudo inuestiunt, saepe absconsē & sine praesentia suorum confratrum hoc facere student.

Orta contentione inter dominum & vasallum, si vasallus dicit se vel patrem suum inuestitum, debet probare per testes saltem duos suam intentionem. Bald.

¹ ¶ Si quis se vel patrem suum ab aliquo defuncto, vel patre eius, de feudo inuestitum esse contenderit: nisi per duos pares de domo ipsius domini probauerit quod intendit, vel etiam cum pares absunt, per alios idoneos duos testes: tunc in electione domini est, utrum velit iurare cum duodecim sacramentalibus, illum qui feudū querit, per se, vel patrem eius, si de hoc quaratur, de ipso feudo inuestitum non fuisse. Quod si iurare noluerit, actor iuret cum duodecim sacramentalibus, se, vel patrem suum inuestitum fuisse. Quod si iurare noluerit: qui conuenitur, est absolendus. Secundum enim morem Mediolanensium haec sacramenta praestanda sunt ramā filiis actoris vel rei, quam ab ipsis principalibus personis. Si autem aliquis in possessione feudi sit, de quo dominus dicit eum inuestitum non fuisse: tunc sine probatione vlla testium debet solus iurare se vel patrem suum fuisse inuestitum. Haec autem sunt ita tenenda, si per vnum annum sciente Domino, & non contradicente in possessione feudi permansit. Alioquin iusta ignorantia, vel parui temporis negligentia cum iniqua possessionis periurio quandoque domino in possessione damnnum afferat.

DE FEUDO DATO IN VICEM LEGIS COMMISSORIAE REPROBANDO.
Tit. XXVII.

Feudum non potest constitui sub pacto legis commissoriae. Bald.

¹ ¶ Si quis obligauerit aliquam rem pignori eo pacto, vt si statuto tempore pecunia soluta non fuisset, res esset creditoris, & eam pro feudo habeat, potest debitor quodcumque pecuniam soluendo, pacto non obstante pignus recuperare. Feudum enim non sub praetextu pecuniae sed amore & honore domini acquirendum est.

¹ ¶ Si quis inuestierit aliquem de feudo sui militis, vt si Placentini prorsus asserunt hanc inuestituram non aliter valere, nisi eo consentiente cuius erat feudum. Mediolanenses & Cremonenses nihil distare asseuerant, vt in i. in fi. 7. nullum detrimentum de feudo suo sibi contingat. Hoc autem dicendum est de eo milite qui feudi successores & merito non habet.

DE VSV MEDIOLANENSIVM SECVNDVM QVOSDAM.
Tit. XXVIII.

Filio militis dicenti patrem inuestitum de pignore, & xxx. ann. nomine feudi possidisse, defertur ius iurandum. Iacob. de Bel.

¹ ¶ Vidam obligauerat terram quandam suo militi: deinde cum filius sui domini longum post tempus pecuniam offerendo pignus liberare voluisset: filius militis contendeat patrem suum a domino suo defuncto de praedicto pignore inuestitionem feudi accepisse. Vnde viri prudentes Mediolanenses interrogati laudauerunt, in electione filij militis esse, cum xij. sacramentalibus iurare, patrem suum, vel se a domino suo per inuestituram praedictam terram tenuisse: ita vt per xxx. annos contestatio pignoris a parte domini aduersus ipsum vel patrem suum facta non fuisset. Si autem ipse iurare noluerit: filius defuncti domini necesse habet iurare cum duodecim sacramentalibus, de feudo inuestitum inde per feudum, inuestitum non fuisse. Quod si ita iurare recuset, inuestire ipsum filium militis domini filius de iam dicta terra per feudum debet. ⁸⁰

Lex vetat possessori asserti pignoris iuramentum deferri d. 11. nisi sit munitus xxx. annorum praescriptione vt hic, adde 2. feud. 26. §. 4. j. cod. 111. 26. in pr. §. 1.

OBERTI DE ORTO de feudis, LIBER SECVNDVS. DE FEVDI COGNITIONE. Tit. I.

Causa generaliter aut deciduntur iure Romano, aut legibus Longobardorum, aut consuetudine: sed causa feudales deciduntur consuetudine. Bald.

¹⁰ **BERTVS** de Otto, Anselmo filio suo dilecto salutem. Causarum quarum cognitio frequenter nobis committitur, alia dirimuntur iure Romano: alia vero legibus Longobardorum: alia autem secundum regni consuetudinem, quae quauquam sint variae, & quauquam secundum diuersorum locorum aut curiarum mores sint diuersae, nec breuiter possunt dici, nec hoc libello facile comprehendere: vsum tamen feudi, qui in nostris partibus obtinet, prout possibile est, exponere tibi necessarium duxi. In iudicio etenim, quod de feudis agitur, illud legibus nostris contrarium dici solet. Legum autem Romanarum non est vilis auctoritas: sed non adeo vim suam extendunt, vt vsum vincant, aut mores. Strenuus autem legisperitus, sicubi casus emerferit qui consuetudine feudi non sit comprehensus, absque calumnia uti poterit lege scripta.

²⁰ **Sciendum** est autem feudum siue beneficium non nisi in rebus soli, aut solo coherentibus, aut in ijs quae inter immobilia connumerantur (veluti cum de camera aut de cauena feudum datur) posse consistere: ac feudum neminem posse acquirere, nisi inuestitura aut successione.

QVID SIT INVESTITVRA.
Tit. II.

Inuestitura alia propria, vt possessio: alia abusua, vt quando hasta & alium corporeum porrigitur vasallo a domino pro inuestitura. Bald.

¹ **Inuestitura** quidem proprie dicitur possessio: abusuo autem modo dicitur inuestitura, quando hasta vel aliud corporeum quidlibet porrigitur a domino feudi se inuestituram facere dicente: quae si quidem ab illo fiat qui alios habet vasallos, saltem coram duobus ex illis solenniter fieri debet: alioquin licet alij inter sint testes, inuestitura minime valeat. Si enim domino ad huc in possessione constituto, an facta sit inuestitura, quaeratur: non debet probare nisi per pares curtis illius domus, vel per publicum instrumentum, a tribus vel a duobus paribus confirmatum. Nam si instrumentum defecerit, vel quia factum non fuerit, vel quia amissum sit: tunc qui inuestituram desiderat, pares curiae illius qui interfuerint ostendat. qui si denegauerint, forte corrupti odio vel gratia seu pretio, & dicant se non interfuisse cum inuestitura facta fuerat, vel non reminisci: tunc domino cogente iuramentum nesciant: & tunc actor aut alios producat pares, aut iurifurandi domino detur electio: vt proinde iuret inuestituram factam non esse: aut sacramentum vasallo puta vexilliferat: & ille aut iuret, aut acquiescat. Quod si iurare pares aliqua ex causa recuauerint, nec dominus eos iugladius, virgula, annulus, inuestituram. Testibus vero deficientibus iurifurandi electio domino detur.

Vasallo possidenti feudum cauena, non opus est probatio: sed aut iuret, aut deserat. Bald.

¹ ¶ Si vero vasallus quidem possideat, vel si feudum camerae aut cauena in duabus seu tribus acceptionibus quietis quasi possideat: dominus autem feudum nemo dominus esse, rem suam petat: vel quod de camera vel de cauena bis vel ter (sicut diximus) iam solutum est, deinceps solvere renuat: tunc non est opus probatione: sed possidenti data electione, aut iuret suum esse feudum rectum, aut domino referatur iurifurandum. Si autem inuestitura ab eo, quid fraudis qui vasallos non habebat, dicatur facta: tunc per quolibet idoneos testes, aut per publicum instrumentum ab extraneis qui non sunt aestimati domino. ¹ *1. feud. 26. Vers. testes §. cod. adde 111. §. j. cod. 111. 26. §. 1. in fi. §. 1. Cod. de fideicommissis. §. qua dixi ad l. 28. Cod. de pactis, hoc tandem inuit, vsum pro possessione esse, si quis bis terue annonas ex cellario domini perceperit. Iura quasi possideretur. Feudum rectum dicitur, cuius possessio iusta est, vt hic §. 111. 33. 39. 82. 91. §. 1. pars altera diuisionis proposita in initio huius tituli, ibi, quae siquidem ab illo, etiam extraneos 1. feud. 26. Vers. testes §. 1. obserua probationum genera: Testes vt hic, publicum instrumentum, iurifurandum §. 1. probari*

^a De feudis siue coram consuetudine Mediolanensi. ^b dixi ad l. 2. Cod. qua sit longa consuetudo.

^c In quibus rebus feudum consistat. ^{111.} ^{2.} Cuiac.

^d l. 14. Cod. de sacrosanct. Eccl. testis. Nouell. 7. §. 120. ca. 1.

^e id est cum ex arario vel arca domini vasallo assignatur stipendium certum: ^{111.} ^{2.} §. 1.

^f vel de Cauena. id sit quoties ex cellario domini vasallo prebetur annonae. Vtriusque feudum de Camera & Cauena in curte domini est. Propriū feudū est extra curte & consistit in pdijs.

^g Imo & pre- scriptione & traditione si- ra 111. 26. §. 4. j. cod. 1. feud. 28. §. cod.

^h §. 111. 2. j. eo. §. 111. 11. j. eo. ⁱ De inuesti- tura feudi. ^{Cuiac.}

^j Tit. 3. Cui. ^k Appria inue- stitura quid- am Abusua in- uestitura.

^l puta vexil- liferat. ^m baculus, virgula, annulus. ⁿ Galli par- riam & basto.

^o Hic dicitur pares curtis ^p §. 1. eo. curie, do- mus, de do- mo domini

^q 1. feud. 26. in pr. §. §. 1. ^r Cur ita? ne excogitetur ab extraneis qui non sunt

^s superiore casu dictum est de domino possidente. ^t §. 111. 1. in fi. §. 1. Cod. de fideicommissis. ^u §. 111. 33. Vers. unde etiam dicitur §. 1. Cod. de fideicommissis. ^v §. 111. 28. Cod. de pactis, hoc tandem inuit, vsum pro possessione esse, si quis bis terue annonas ex cellario domini perceperit. ^w Iura quasi possideretur. ^x Feudum rectum dicitur, cuius possessio iusta est, vt hic §. 111. 33. 39. 82. 91. §. 1. ^y pars altera diuisionis proposita in initio huius tituli, ibi, quae siquidem ab illo, etiam extraneos 1. feud. 26. Vers. testes §. 1. ^z obserua probationum genera: Testes vt hic, publicum instrumentum, iurifurandum §. 1. probari

adde tit. 20. 24. §. 1. 26. §. 6. Verf. §. 1. 29. 73. 76. 84. 90. 104. 105. §. 1. milia. hinc feudū conditionale tit. 75. 89. tit. 51. 194. §. 1. Feud. 1. §. 3. 21. 6. §. 1. 8. 14. De inuestitura veteris ac noui beneficii Cuiac. tit. 4. Cuiac. ea fit vel à successore PER d

probari potest: aut inopia probationis emergente, res decidatur per iusiurandum.

Contentione orta inter dominum & vassallum de pactis appositis inter eos prater conditionem feudi vel naturam, domino quidem incumbit probatio: eo autem in probatione deficiente, vassallo defertur iusiurandum. Baldus.

2 Preterea si aliquis tenor prater communem feudi ratione in inuestitura à domino dicatur interuenisse: vel si dicatur feudum sub tali conditione dedisse, vt vassallus in festiuis diebus vadat cum vxore sua ad ecclesiam: omni facultate probandi domino adempta, habeat vassallus potestatem defendendi se per sacramentum. Item si vassallus per pactum speciale contra feudi consuetudinem allegat, velut de filiarum successione liceat ei tenorem, si potest, sicut inuestituram probare. quod si in probatione defecerit, vel cessauerit: concedatur domino hoc denegare iureiurando praestito.

PER d QVOS FIAT INVESTITURA & per quos recipiatur.

Tit. III.

Vetus inuestitura fieri potest etiam à maiore, vel à quocumque: noua autem non potest. Bald.

Inuestitura autem aut fit de veteri beneficio, aut de nouo, quae de veteri fit, etiam à minore potest fieri. Siue autem à minore, siue à maiore fiat: non de omni possessione vassalli, sed de iusta tantum facta intelligitur: nisi aliud nominatim dicatur. Noui vero inuestitura feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo qui legitime suorum bonorum administrationem habet. Qui enim qualibet ratione aliquid de suis rebus impeditur alienare, is nec per feudum poterit inuestituram facere.

Res cuius alienatio prohibetur, in feudum dari non potest. Bald.

1 Sed etiam res, cuius alienatio prohibetur, nec per beneficium dari conceditur, nisi in casibus: vt ecce si quis ex agnatis tuis rem quae à communi parente per successionem ad eum peruenerit, alienare voluerit: non permittitur ei etiam secundum antiquam consuetudinem alij eam vendere, nisi tibi vel alij proximiori pro æquali precio accipere volenti. per feudum tamen cuiuslibet dari potest: nisi fiat in fraudem nostrae consuetudinis, vel legis nouae bonae memoriae Lotharj, vel Frederici imperatoris: tunc enim rescissa inuestitura, reddito à te vel ab alio proximiori, videlicet secundum antiquam consuetudinem, precio, si quod dederitis qui inuestituram accepit, compellatur rem tibi restituere. Personam vero inuestituram accipientis non distinguimus, nam etiam seruus inuestiri poterit, nisi ignorantia praerendatur. Sed vtrum ipse vel alius pro te inuestituram faciat vel suscipiat nihil interesse putamus. potest enim hoc negotium & per procuratorem ab vtraque parte extorri. Foeminam quoque etiam noui feudi inuestituram facere posse plerique consentiunt. Nulla autem inuestitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat: cum à fidelitate feudum dicatur, vel à fide: nisi eo pacto acquisitum sit ei feudum, vt sine iuramento fidelitatis habeatur.

QVOD PRÆCEDERE DEBEAT, an inuestitura vel fidelitas.

Tit. IIII.

Fidelitatem praecedere debet inuestitura. Bald.

Vtrum autem praecedere debeat fidelitas inuestituram, an inuestitura fidelitatem, quæsitum scio: & sepe responsum est, inuestituram debere praecedere id est prædia familiarica siue allodia sint, siue feuda. c. 62. legum Saxoniarum. non potest quis feudum genarchicum alij vendere, quæ agnato, si id agnatus eodem pretio habere velit. in feudum tamem cuiuslibet dare potest. hinc tit. 5. §. 1. secus, si vilior. Quod alienare non possum nisi in proximū, possum id in extraneū iure feudi cōfetre. idoneo tamem. vti si adsimuletur inuestitura feudi loco venditionis tit. 55. §. 1. co. tit. 52. §. 1. co. tit. 55. §. 1. co. Cuius res non potest alienari. hinc ius ægyptiacum. Iuris ægyptiaci origo hic refertur ad antiquam consuetudinem. videtur & illa referri posse ad l. 14. C. de contr. empt. & Nouellam Romani de qua v. 3. Harm. 3. Νεαρά & Κάσαρ & Σαυαρά Const. Freder. §. 1. co. seruus inuestiri potest, id tamen de quo inuestitus est, domino acquirit adde tit. 106. §. 1. nisi putabatur liber. per procuratorem inuestire & inuestiri possumus. Ratio dubitandi ea est. videbatur enim sceminas nihil alienare posse sine curatorum auctoritate 2. Longob. Quasi mil. lib. alien. neque vetus neque noua tit. 20. §. 1. co. per se vel procuratorem. Argumentum duci potest ab etymo. alij à fida, de quo dicam alibi plenius. tit. 24. in f. pr. §. 76. §. 1. co. Inuestitura præcedit fidelitatem tit. 7. in f. §. 1. co.

fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus iusiurandum quod à vassallo præstatur domino.

fidelitas quid.

QUALITER IURARE DEBEAT vassallus domino fidelitatem.

Tit. V.

Vassallus domino iurare debet quod sibi erit fidelis: & quod credentiam sibi commissam non malefabiit. Bald.

De iuramento fidelitatis & qualiter vassallus iuret domino, Cuiac.

Qualiter autem debeat iurare vassallus fidelitatem, videamus. Iurare scilicet sic debet: Ego iuro ad hæc sancta Dei Euangelia, quod amodo in antea ero fidelis huic, sicut debet esse vassallus domino: nec id quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit dominus, pandom alij ad eius detrimentum, me sciente. Si vero domesticus, id est, familiaris eius sit, cui iurat: aut si ideo iurat fidelitatem, non quod habeat feudum, sed quia sub iurisdictione sit eius cui iurat: nominatim vitam, membrum, mentem, & eius rectum honorem custodire iurabit.

Tit. 2. §. 1. co. tit. 7. §. 1. co. i. euulgabo §. 1. tit. 7. §. 1. co. i. feud. 17. i. feudor. Verf. Testes in f. §. 1. co. veluti si feudum in curte domini habeant i. feud. 5. in f. §. 1. co. soli feudata rij non iurāt alteri, sed & ij qui subsūt alterius iurisdictioni. §. 1. tit. 7. §. 1. co. 22. quast. 5. c. de forma. i. vita. tit. 5. in f. §. 1. co. tit. 8. in f. §. 1. co. 3. Cōstit. Neapolit. 15. §. 18. §. 1. co. form. mulā Radeni c. 3. c. 19. Tit. 5. §. 1. co. i. feud. 17. Tit. 24. §. 2. Verf. porro §. 1. co. i. feud. 5. Verf. similiter d. Verf. porro §. 1. co. i. f. §. 1. co. vt §. 1. co. de suis munitionib. nota.

DE FORMA FIDELITATIS.

Tit. VI.

Vassallus & dominus sibi inuicem auxilium & consilium prestare debent. Bald.

In epistola Philiberti episcopi in decretis 22. causa, de forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis quæ sequuntur breuiter ex librorum auctoritate notauit. Qui domino suo fidelitatem iurat, ista sex in memoria semper habere debet, incolume, tutum, honestum, vitale, facile, possibile. Incolume: ne sit in danno domino suo de corpore suo. Tutum: ne sit ei in danno de secreto suo, vel de munitionibus suis, per quas esse tutus potest. Honestum: ne sit ei in danno de sua iustitia, vel de alijs causis quæ ad honestatem eius pertinere videntur. Vitale: ne sit ei in danno de suis possessionibus. Facile, vel possibile: ne id bonum quod dominus suus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: neve id quod possibile ei erat, faciat impossibile. Vt fidelis hæc documeta caueat, iustum est. Sed quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: restat vt in sex prædictis consilium & auxiliū domino præstet, si beneficio vult dignus videri, & de fidelitate esse saluus. Dominus quoque in his omnibus vicem fidelis suo reddere debet, quod si non fecerit, merito censetur malefidus, sicut ille qui in eorum præuacatione vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus & periurus.

DE NOVA FORMA FIDELITATIS.

Tit. VII.

Traditur hic noua forma iusiurandi fidelitatis quod præstat vassallus domino. Bal.

Est & alia de nouo super fidelitatis iuramento forma inuenta, & vtentium approbata consuetudine: quæ hodie ferè in omni curia videtur obtinere, hæc scilicet: Ego Titius iuro super hæc sancta Dei Euangelia, quod ab hac hora in antea vsque ad vltimum diem vitæ meæ ero fidelis tibi Caio domino meo contra omnem hominem: excepto Imperatore, vel rege. Quod verbum si recte intelligatur, nulla quidem indiget adiectione, sed integram & perfectam in se continet fidelitatem: sed propter simplices, & nominis significationis igharos, ad illius verbi interpretationem hoc adijci solet: id est, Ego iuro quod nunquam scienter ero in consilio vel in facto, quod tu amittas vitam vel membrum aliquod: vel quod tu recipias in persona aliquam læsionem vel iniuriam vel contumeliam: vel quod tu amittas aliquem honorem quem nunc habes, vel in antea habebis. & si sciuerō vel audiuerō de aliquo qui velit aliquod istorum contra te facere, pro posse meo, vt non fiat, impedimentum præstabo. Et si impedimentum præstare nequiuero: quam citò poterō, tibi nuntiabo: & contra eum, prout poterō, auxiliū meum tibi præstabo, & si contigerit te rem aliquam, quam habes vel ferendo.

Tit. 2. §. 1. co. tit. 7. §. 1. co. i. euulgabo §. 1. tit. 7. §. 1. co. i. feud. 17. i. feudor. Verf. Testes in f. §. 1. co. veluti si feudum in curte domini habeant i. feud. 5. in f. §. 1. co. soli feudata rij non iurāt alteri, sed & ij qui subsūt alterius iurisdictioni. §. 1. tit. 7. §. 1. co. 22. quast. 5. c. de forma. i. vita. tit. 5. in f. §. 1. co. tit. 8. in f. §. 1. co. 3. Cōstit. Neapolit. 15. §. 18. §. 1. co. form. mulā Radeni c. 3. c. 19. Tit. 5. §. 1. co. i. feud. 17. Tit. 24. §. 2. Verf. porro §. 1. co. i. feud. 5. Verf. similiter d. Verf. porro §. 1. co. i. f. §. 1. co. vt §. 1. co. de suis munitionib. nota. Inter dominum & fidelē fides est reciproca: ideo quod dominus vassallo coniux & amicus dicitur tit. 11. §. 1. co. in f. pr. §. 1. co. adde tit. 26. §. 1. co. 7. Verf. domi. no: tit. 47. §. 1. co. tit. 5. §. 1. co. §. 1. tit. 28. in f. d. tit. 28. §. 1. co. §. 1. in f. §. 1. co. cum tacitè i. i. actu. Atticismus feudisticus. de domino non impediendo. de domino certiorando. de auxilio ferendo.

omnino placuisset, si plebei nihilominus sunt. Nam cent, cum illi qui soldatam habuerunt vel acceperunt vel habent: ter se differunt. Soldata autem est prestatio quaedam annua gratia & vasallum tuita, quae a neutra parte transit in heredem. morte enim esse. Hoc igitur putat indicitur, quia plerumque in solidorum donatione conueni, cum qui sinit: quandoque autem in vino & annona consistit.

Viginti iam annos feudum a valuatoribus maioribus ad partem possederit, quia iam publicum munus sustinerit, non iam plebeium, sed minorem valuatoris esse.

DE SVCCESIONE FRATRVM, 10
vel gradibus succedentium in feudo.

Tit. XI.

Feudum acquiritur inuestitura & successione. Bald.

Per successionem quoque sicut per inuestituram beneficium ad nos pertinet. Mortuo enim eo qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est. Filii enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendentes, ceteri remouentur agnati. Ad filios vero, seu neptes, vel proneptes, vel ex filia nepotes seu proneptes successio feudi non pertinet. Proles enim foemini sexus, vel ex foemineo sexu descendens, ad huiusmodi successionem aspirare non potest: nisi eius conditionis sit feudum, vel eo pacto acquisitum. His vero deficientibus vocantur primo fratres cum fratrum praemortuorum filijs, deinde agnati ulteriores. Quod ita intelligendum est si feudum sit paternum: hoc est, si fuit illius parentis, qui eius fuit agnationis communis. Si enim Titij auus de nouo beneficio fuerit inuestitus. Titio sine legitimo haerede masculo defuncto, eius feudi successio non pertinet ad eiusdem Titij patruum magnum: nec ad prolem ex eo descendentem, in id reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium non pertinet, neque beneficij successio. Si vero dominus vel alius beneficium defuncti nouum esse dicat, agnatus autem illius proximus paternum esse contendat: tunc onus probationis incumbit illi qui nouum dicit. Sed scio aliter pronuntiatum esse. Bonus enim iudex causa cognita diligenter intuebitur, cuius potius inreiuando dirimenda sit haec quaestio, utroque scilicet in probatione deficiente.

DE FRATRIBVS DE NOVO
beneficio inuestitis,

Tit. XII.

In feudo non habet locum ius accrescendi inter eos qui praeferunt primam seu primordiam inuestituram. Bald.

Plebei sunt qui nouiter feudum acceperunt a capitaneis militibus non adnumerantur, ideo plebei dicuntur. Ortho Frisingensis. Frederic. 18. cum se plebeium diceret, alterum non pertinet eius beneficij portio: nisi facta in eodemque fuerit eo pacto inuestitura. Si duo fratres in casa comordine uelle muni post mortem patris remanserint, id est, habitauerint simul, & vnus eorum feudum acquisierit, plerique dicunt ad alium non pertinere, sed ad dominum, nisi per pactum: sed neque uiuente eo qui acquisierit, neque post mortem eius: fructus tamen erunt communes donec simul habitauerint. Quod si cum equis & armis communibus vel pecunia communi sit acquisitum, adhuc idem dicunt: ne forte inuitus dominus alium quam quem

paradogium, ita legit Baldus & Aluarotus: & Paradogium nobilitatem interpretatur. Cuius legit paragium, eo sensu, Plebeios, de quibus s. pares curtis domini non cenferi. Parium dignitatem solos nobiles habere, & ita non omne feudum nobilitate. Hotomanus putat Paradogium sumi pro uatico militari, a pede pedare & repedare. soldata definitio. soldata Erymon. alij deriuant a sold, quod Germanis stipendium & mercedem significat. unde soldarij. De gradibus succedendi in feudo Cuiac. adde tit. 50. j. eod. Tit. 1. in fi. s. eod. §. 1. iust. de hereditatib. qua ab intestato. 1. Feud. 1. §. 3. d. tit. 1. §. 2. tit. 8. d. §. 3. tit. 6. §. 1. tit. 8. in fin. tit. 50. j. eod. d. §. 3. d. tit. 8. masculis. f. 1. Feud. 1. §. 2. 1. Feud. 14. §. 1. 1. Feud. 1. §. 4. supra eod. tit. 50. j. eod. Paternum feudum quid. hinc colligunt, in dubio beneficium potius antiquum quam nouum praesumi, & male §. 7. eod. §. tit. 15. j. eod. adde 1. Feud. 12. in fin. De successione fratrum feudi. Cuiac. 1. Feud. 14. §. eodem. 1. Feud. 20. id est domo. d. tit. 20. & male d. tit. 20. Imo bene 1. Feud. 1. §. 2. 14. §. 1. d. tit. 20. Inde colligunt feudalem militiam equestrem fuisse. d. tit. 9. in fi. s. eod.

uoluerit, sibi acquirat vasallum: dum tamen meminimus, id quod de communi expensum est, alteri pro parte competenti esse restituendum.

DE INVESTITURA QUAM
Titius accepit a Sempronio.

Tit. XIII.

Maritus non succedit uxori in beneficio ea mortua sine haerede. Bald.

An maritus succedat uxori in feudo. Cuiac.

Titius a Sempronio talem inuestituram accepit feudi, ut haberet ipse & haeredes sui legitimi masculi: & ijs omnibus deficientibus, foeminae. Porro Titius superstite tantum filia decessit. Ipsa a domino inuestita fuit, & feudum in dotem dedit: maritoque superstite ne liberis decessit. Quarebatur, si ad maritum successio feudi pertineat. Responsum est non pertinere.

DE VASALLO DECREPITAE
tatis, qui feudum refutauit, ut filij inuestirentur.

Tit. XIII.

Si vasallus decrepita aetate feudum refutauit, ut filij inuestiantur, & inuestiti sunt: postea decedente altero filiorum post inuestituram fratres superstites, & sine haerede, frater sibi succedit, & non reuertitur ad dominum. Bald.

Quidam vasallus cum decrepita aetate esset, feudum suum in manu domini ad hoc refutauit ut Scium & Sempronium filios suos de eodem beneficio inuestiret. Vasallo mortuo Sempronius sine legitimo haerede, Scio adhuc superstite decessit. Lis est inter dominum, tanquam nouum feudum sibi delatum esse dicentem: & Scium patrum esse contendentem. Vnde eorum sententia praualuit, qui dixerunt hoc feudum, quamuis refutatum, nihilominus esse paternum.

DE INVESTITURA IN
maritum facta.

Tit. XV.

Si contentio est inter maritum filia vasalli, & agnatum de beneficio, an sit paternum vel nouum, quaestio dirimi debet coram iudice ordinario vel arbitro. Bald.

Vasallus superstite tantum una filia decessit: illa vero maritum accepit, cui dominus accepta pecunia partem feudi quod pater puella habebat, retenta sibi parte altera dedit. Nunc quidem agnatus defuncti cum marito agit, dicens totum hoc feudum esse paternum, & ideo omnimodo esse ad se deuolutum. Econtra maritus contendit hanc partem quam ipse habet, nouum feudum esse: & ideo domino apertum, quaeritur igitur, utrum apud dominum eundem, & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrum utriusque consensu electum hoc esse debeat. Mihi & alijs placet, potius apud iudicem ordinarium, vel arbitrum, quam apud eundem dominum hoc litigium fore determinandum. Item placet agnatum non semper cogendum probare feudum hoc esse paternum, sed ab aduersa parte nouum esse probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (ut dictum est) causa cognita detur electio, quatenus vel iuret esse paternum, vel alteri parti referat iusiurandum: & ille aut iuret, aut taceat. Illud tamen sciendum est, quod si inter duos qui dixerint se esse vasallos, de feudo fuerit dubitatio: alter alterum inuitum trahere non potest ad dominum, vel eius curiae iudicium. Si uero cum sua curia dominus uocauerit eos: nemini eorum licet illius domini vel eius curiae examen declinare.

DE CONTROVERSIA FEUDI
apud pares terminanda.

Tit. XVI.

Si inter dominum & vasallum de feudo orta fuerit contentio: per pares illius domus, sicut lex Corradii dicit, dirimatur: si tamen pares habeat. Et si quidem dominus & vasallus consenserint in eligendis paribus: nulla dubitatio est. Si uero dissentiant, tunc quid faciendum sit, quaeritur, sed praualuit eorum sententia.

De contentione feudi inter generum fidelis mortui & agnatos. Cuiac.

1. Feud. 24. §.

ordinarium se. §. 7. eo. ad. de tit. 34. 46. j. eod. qui & Comes & Curia iudex. §. 11. in fi. s. eod.

judicium, Cuiac. 1. Feud. 18. & ita legendum monet tit. 46. in fi. j. eodem.

De contentione feudi inter dominum & vasallum. Cuiac.

1. Feud. 18. tit. 20. §. 1. j. eod. tit. 34. j. eo. Lotharij Hotom.

^a .i. nō solum qui dixerunt dominum debere eligere prius, quem aut arg. l. 47. ff. de iudicijs. quos voluerit: & vasallus similiter hoc faciat secundum numerum à domino comprobatum. Ille tamen vasallus, ^b .i. tot iudices eligat qui fidelitatem domino non iuravit: domino vel vasallo dissentiente, pro pari non est eligendus.

quor ipse dominus elegit: ut hi simul de tota recognoscant. ^c sibi & filijs inuestituram accepit. *Cuius. Si vasallus pro se & heredibus suis masculis, & his deficientibus, feminis, inuestituram accepit, femina non succedit in beneficio quando masculus superest.*

DE EO QUI SIBI [VEL HEREDIBUS SUI MASculis & fœminis] INVESTITURAM ACEPIT.

Tit. XVII.

Qui sibi vel heredibus suis masculis, vel his deficientibus, fœminis per beneficium inuestituram feudi accepit: vna tantum filia superstita, nullo alio descendente relicto decessit. Hec marito paternum feudum in dotem dedit, & decessit, duobus filijs ex eo procreatis: quorum vnus duas filias reliquit: alter vero vno filio masculino relicto decessit. de prædicto itaque feudo videmus quæstionem: masculo quidem hoc feudum totum sibi, quia solus eius qui primo inuestituram accepit, hæres masculus sit, vindicante: fœminis vero totam sui patris partem sibi defendentibus, quia ex eo nullus extitit masculus. Cùmque inter sapientes sæpe super hac quæstione sit disputatum: tandem pro masculino pronuntiatum est. Non enim patet locus fœminæ in feudi successione, donec masculus superest ex eo qui primus de hoc feudo fuerit inuestitus. Nam & illud iudicatum scio: si ille qui proprium feudum suum militi pro beneficio dedit, duobus filijs relicto decesserit, quorum vnus filia tantum relicta obiit: alter vero filio masculino relicto superstita defunctus est: quod miles non debet feudum suum per fœminam recognoscere, donec superest masculus ex eo qui primam inuestituram fecit. Alij dicunt per filiam debere recognoscere, cùm de paterno alodio esset hoc feudum: alioqui si aliunde esset, verum esset quod dicitur per fœminam non debere recognoscere.

^d tit. 13. §. eo. ^e 1. Feud. 8. in f. §. eod. ^f proprium suum Horo.

^g de Alodijs §. tit. 54. §. eo.

^h Quando in feudum filia non frater succedat. *Cuius.*

DE DVOBVS FRATRIBVS A CAPITANO INVESTITIS.

Tit. XVIII.

Dvo fratres, scilicet Titius & Seius, à quodam capitano de nouo beneficio simul inuestiti sunt: eo videlicet tenore, vt quoad ipsi, vel eorum hæredes masculi viuerent, & masculis deficientibus, fœminæ, si superessent, feudum haberent. Ex fratribus his vnus vna filia relicta, altero adhuc viuente decessit. Quæritur, cui portio defuncti deferatur, vtrum filia, an frater. Respondetur, filia. vnusquisque enim sibi suisque heredibus videtur prospexisse. Si tamen is qui filiam reliquit, sine hærede decessisset, propter tenorem inuestituræ insertum, eius pars fratri, non domino est quæsitæ.

^k Si de inuestitura feudi contentio fuerit inter dominum & fidelem *Cuius.*

AN REMOVERI DEBEANT TESTES QUI PARES ESSE DESIERUNT.

Tit. XIX.

Si inter dominum & vasallum contentio est de inuestitura: illi qui pares fuerunt tempore inuestituræ, non remouentur postea à testimonio, licet desierint esse pares. Bald.

Ex facto quæsitum scio: si inter dominum & fidelem de inuestitura feudi contentio emerferit, quia factam eam dominus neget. si vasallus offerat eos testes, quod tempore inuestituræ pares erant, sed postea qualibet ex ditione causa pares esse desierunt: an ideo sint remouendi, quia tunc tempore nunc non sunt pares. Sed quamuis alij aliter sentiant, tamen mihi & quibusdam alijs videtur sufficere eos tempore inuestituræ saltem pares fuisse. Quid enim peccauit qui inuestituram accepit, si illi quos eo tempore idoneos, adhibuit, postea pares esse desierunt?

DE CONTROVERSIA INTER EPISCOPUM & VASALLUM.

Tit. XX.

^m Si inter dominum & fidelem de feudo fuerit quæstio. *Cuius.*

Si inter episcopum & vasallum est contentio de inuestitura ab eius prædecessore facta, pares curia cognoscunt. Bald.

Ex eo quod scriptum est, si inter dominum & vasallum de feudo nascatur quæstio, quod per pares eiusdem curiæ dirimenda sit: quæsitum est, si quis dixerit se à quodam episcopo fortassis iam defuncto de annua præstatione, aut qualibet alia re per feudum inuestituram accepisse: & cum successore eius agat, & ille respondendo neget hunc esse vasallum: vtrum per pares eiusdem curiæ sit iudicandum super hac quæstione? ^a *Opponit enim vasallus, quod dominus eum negat esse vasallum, & ideo in ea curia pares non habet. Item dicit vasallus, quod prius de suo recto feudo debet inuestiri, quod nemine iudicari: domino respondente, quod quicquid inter eos siue de inuestitura, siue de fidelitate, siue de principali causa agendum est, per suam curiam est expedendum. Sed laudatum sæpe scio, pares illius secundum præfatum modum esse eligendos prius, ad quorum spectat officium, vt illum prius de suo recto feudo inuestiri faciant: sed fidelitatis iusuradum differatur, donec de principali causa cognoscatur. Ex illo enim apparebit vtrum iurare debeat, an non. quod totum expediat quæstionis est. Sed si consiterit vasallum aliquid aliud præter id de quo quæritur, ab eodem domino tenere pro feudo: tunc quin debeat de suo recto feudo inuestituram accipere, & fidelitatem iurare, & sic ad principalem causam accedere, non est dubitandum.*

DE VASALLO MILITE QUI ARMA BELLICA DEPOSUIT.

Tit. XXI.

Miles seculi, qui factus est miles Dei, ex eo quod venerabilem domum intravit, & feudo renuntiavit, feudum amittit. Bald.

Miles qui beneficium tenebat, cum esset sine liberis, venerabilem domum intravit, & seculo renuntians, arma bellica deposuit, habitumque clericatum assumpsit, & sic conuersus factus est. Hic donec vixerit, feudum retinere conatur, quod dominus vel agnatus sibi pertinere contendit. Sed iudicatum est, vel agnati conditionem esse potiorum, eo quod desijt esse miles seculi, qui factus est miles Christi: nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium.

DE MILITE VASALLO QUI CONTUMAX EST.

Tit. XXII.

Dominus vocat militem qui ab eo feudum possidebat, dicendo eum in culpam incidisse, per quam seu feudum amittere debeat. hic non respondet. Quæritur, hic: Alodia, quid faciendum sit domino. Respondeo eum ad curiam venerabilem vocari debere, & si non venerit, iterum eum debere vocari, vt in spatio tertio septem vel decem dierum, articulo eiusdem curiæ terminando. Quod si neque venerit ad tertiam vocationem, hoc ipso feudo amittat: & 123. c. 38. sed ideo debet curia dominum mittere in possessionem. Sed & id feudum si intra annum venerit, restituitur ei possessio: alioqui & quod non so beneficium & possessionem amittit: vt in Lombardia de lummodo vasallus qui ad palatium venire contempserint. l. si cuiuscumque. Si vero vasallus conqueritur de domino, forsan fuerit, sed & quia feudum malo ordine intravit: domino perperam ecclesiæ respondente, quid vasallo faciendum sit, quæritur. Respondetur, eum curiam debere vocare, & in eadem curia de feudo domino conqueri. Curia autem debet adire dominum, & eumque salua reuerentia competenter cogere, vt vel possessionem restituat & acquiescat, vel iudicio curiæ se in culpam inmittat. Quod si ter admonitus facere distulerit: tunc licet dicat ceat vasallo ad aliam maiorem potestatem ire, & sibi consilium: & si dominus ei iustitiam facere noluerit, poterit eum deprædare.

ptum ex iure pontificio c. presenti §. quasi. 2. ex iure ciuili defumptum l. 68. l. 69. ff. de iudicijs. l. 13. Cod. de iudicijs. d. l. 68. 69. d. l. 13. 3. Radencius 27. Nouel. 112. id est l. 3. Vasallo in dominum competit interdictione vnde vt Vincent. in spec. doctin. id est moderatè hortari vt l. 9. C. de condit. ob caus. l. 8. C. de liberali causa. deprædari. Hor. id est grassari in eum impunè quasi solutus fide. vt hoc pacto, vasallo liceat possessionem sine officio iudicis ingredi: quod est contra ius ciuile l. 68. ff. de res vindic. l. 3. ff. ne vis fiat.

LIBER TERTIUS hic incipit secundum omnes doctores. Ideoque Cuiacius recte tertium librum hic inchoat.

IN QVIBVS CAVSIS feudum amittatur.

Tit. XXIII.

Primo pater scribit filio, pramittens excusationem sui, dicens quod causa quibus feudum amittitur, non possunt sub regula deserviri: Et addit qualiter vasallus contra dominum se debeat habere: postea deservit beneficium dupliciter. Bald.

de beneficio, quid sit, & quibus modis amittatur. **O**bertus de Orto, Anselmo [filio] suo salutem. Cogis me, & super hoc sæpe scribendo multum vrges, vt causas quibus beneficium amittatur, enumeratas, tibi significarem. Quod ideo distuli, quia sæpius circa Mediolanensem nostram Reipublice curam occupatus, & multis priuatorum causis, aliisque rerum innumerabilium impedimentis detentus, onus illud subire non valebam. At ne videar nimis obertes tuas parui pendere, & studium discendi tibi nunc de Orto comminens negligere: quid mihi super hoc videatur, paulul Mediolanensis, Orto Frisingens. 2. Frideric. 12. l. 3. §. 2. ff. de testibus. id est, gratiores. Tit. 5. 6. 7. §. eod. Idem de morte gratitudinis causæ, quibus beneficium secundum mores 32. ff. de officio curiarum solet adimi. Quomodo enim vasallus, quam humiliter, quam deuote, quam benigne, quam fideliter de solutione: l. erga dominum suum debeat se habere: potius ex naturalibus & bonis curiarum consuetudinibus potest percipi, si & tempore quam lege aut scripto aliquo possit comprehendere. In primis te illud scire oportet, beneficij illius quod est genus, definitio bealem esse definitionem: Beneficium nihil aliud est beneficij. beheuola actio, tribuens gaudiu capientibus, capiend- seu feudum que tribuendo: in id quod facit prona, & sponte sua parata, vt ait Seneca. Huius autem generis species quædam neque redemptio siue cui, vt proprietatis quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: vsus fructus verò illius rei ita ad accipientem transeat, vt ad eum hæredesque suos masculos, siue feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat: ad hoc vt ille & sui hæredes fideliter domino seruiant: siue seruitium illud nominatim quale esse debeat, sit expressum, siue indeterminatè sit promissum.

QVÆ FVIT PRIMA CAUSA beneficij amittendi.

Tit. XXIII.

Si vasallus ab herede domini, vel hæres vasalli à domino non petijt inuestituram intra annum & diem, amittit beneficium. Bald.

Prima autem causa beneficij amittendi hæc fuit, & adhuc est in plerisque curijs: (sed in nostra curia Mediolanensi non obtinet) quod si vasallus per annum propter nutu & diem domino suo mortuo steterit, quod hæredem domini sui, inuestituram petendo, fidelitatem pollicendo non adierit: tanquam ingratus existens, beneficium amittit: & econuerso, si domino superstitite vasallus decesserit, & filius eius per iam dictum tempus neglexerit petere inuola, genus beneficij, non res, putatus, ædes, annona, feudum us est, non prædium ipsam.

Si dominus à vasallo petierit fidelitatem, inuestituram pollicendo, nec legitime requisitus eam præstare voluerit, tanquam ingratus feudum amittit. Bald.

Est & alia ingratitudo notanda, si dominus inuestituram pollicendo vasalli fidelitatem petierit: & illo non præstante, dominus tribus vicibus conuenienti tempore interposito, forè septem dierum spatio, ad curiam suam super hoc reclamauerit: & vasallus tribus vicibus citatus. Causa efficiens. Causa formalis. Causa materialis. Causa finalis. Tit. 51. §. 7. §. eod. I. feud. 5. §. 17. Vide I. feud. 22. §. eod. Tit. 40. §. 2. §. 3. §. eod. Excepit. 52. inf. §. eod. Tit. 55. Verf. praterca. §. eod. Tit. 97. §. 90. Tit. 22. §. eod. §. 2. Verf. sed non alia.

tus à suis paribus iurare noluerit: si tamen beneficium tale sit, vt pro eo iusurandū fidelitatis fieri debeat. Sunt enim quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non sit præstanda.

Vasallus amittit feudum, si cum domino non iuit in prælium, dum potuit. Bald.

Item qui dominum suum cum quo ad prælium iuerit, in acie periclitantem dimiserit, beneficio indignū se indicauit. Præterea si vasallus rescierit aliquem contra dominum suum assaltum, vel mortem, vel captionem, aut patrimonij grandem iacturam facere molientem: debet dominū super hoc, quàm citius potest, certiorare: vt proinde dominus sciens prudensque periculum valeat declinare. Quod si non fecerit, doloque vel negligentia sua vel fraude celauerit: beneficio se cariturum agnoscat. Rursus si domini vel domine filia, vel nurui aut forori in domo adhuc manenti, quæ in capillo dicitur, sese immiscuerit: feudo, quo se monstrauerit indignum, carere debet. Porro si dominum assalierit, vel vicum in quo est, per vim aggressus fuerit, vel impias manus in personam domini vbiunque ingesserit, vel alias graues, vel inhonestas iniurias intulerit, vel mortem eius veneno, vel gladio, vel aliter insidiatus fuerit, beneficium amittit. Illud tamen non lateat, quod si quis suo domino iusticiam facere noluerit: feudum quod tenebat, perdet: sicut in alio libello tibi scripsisse hoc credo. Sed non est alia iustior causa beneficij auferendi, quàm si id propter quod beneficium datum fuerit, hoc seruitiū facere recusauerit: quia beneficium amittit. Aliud est si forè ideo non seruiert, quia non potuerit: tunc enim feudum non amittit. Item si delator domini sui extiterit, & per suam delationem graue dispendium eum sustinere fecerit: vel si cognouerit dominum inclusum, & eum cum potuerit non liberauit: feudum perdit. Prædictis modis beneficium debere amitti, tam naturalis, quàm ciuilibus ratio suadet: quæ potest colligi, si quis nouam constitutionem iustas ex hæredationis causas enumeratæ, & alias constitutiones veteres, iustas ingratitudinis & repudij causas, quibus matrimonia rectè contracta soluantur, & donationes iure perfectæ reuocantur, subtiliter scrutatus fuerit. Sed quia natura nouas deproperat edere formas: potest multis modis contingere, vt aliæ emergant causæ, quibus videatur iuste adimi posse feudum: ideòq; iudex solers & discretus, & æquitatis obsecundare sollicitus, cuncta subtiliter dispensans, prouideat, si qua fuerit antiquioribus causis similis seu maior: vt proinde sciat vtrum beneficium sit amittendum, an nihilo minus retinendum. Illud enim est certum, quod non ex omni causa ex qua opinio vasalli grauat, beneficium amittitur. Nam & sæpe deierat, & beneficium nihilominus retinet: vt puta qui beneficij portionem alienat absque domini scientia, beneficium quidem retinet, sed fidem promissam seruare non videtur.

Vicunque dominus principaliter offenditur per reatum vasalli, ubi ad dominum feudum reuertitur. Bald.

Denique sæpe quaesitum est vasallo propter iustam culpam à feudo cadente, vtrum ad dominum, an ad successorem vasalli beneficium pertineat, sed hæc distinctio tam ratione quàm moribus comprobata est, vt si quidem vasallus ita in dominum peccauerit, vt feudum amittere debeat: non ad proximos, sed ad dominum beneficium reuertatur: vt hanc saltem habeat suæ iniuriæ ultionem. Si verò non in dominum, sed alicuius grauerit deliquerit, vel graue quid commiserit, sicut ostendit duos ille qui fratrem suum interfecit: vel aliud graue criminis, (quod parricidij appellatione continetur) commiserit, feudum amittit: & non ad dominum, sed ad proximos pertinet. si tamen beneficium fuerit patris scriptos. sic enim sæpe pronuntiatum scio. Si vasallus contra

§. 1. §. eod. I. feud. 17. §. eod. Tit. 5. 6. §. eod. Nouell. 22. c. 21. §. 3. §. 7. §. eod. Quid si fideiubendo inclusum liberare potuit? ex ea causa sit liberorum ex hæredatio Nou. 115. c. 3. §. 8. ergo & feudi priuatio §. eod. adde 3. Constitut. Neapolit. 19. id est Nouel. 115. c. 3. l. §. eod. Cod. de ingratis lib. d. c. 3. l. §. eod. Nouel. 22. c. 15. §. 8. 9. l. 8. C. de repudijs. l. §. eod. Cod. de reuocandis donationib. l. 2. §. 18. C. de reuertit. l. 33. ff. de rei vindic. l. 13. §. 1. ff. de annuis. l. 14. ff. de iur. iur. §. eod. I. feud. 17. inf. §. eod. §. 1. feud. 21. §. eod. id est videtur dominum contemnere §. 3. in fin. §. eod. Ad quem feudum amissum redeat. Cuiac. vindictæ locum date, Apulci. Vide I. feud. §. Verf. similiter: §. tit. 37. §. eod.

Interdum fidelitatis iuramentū non debetur. Tit. 3. in fin. §. eod. Titul. 76. §. eod. debetur tamen fides. d. tit. 3. 76. I. feud. 5. §. 17.

Tit. 39. in fin. §. eod. Tit. 7. §. eod. I. feud. 5. Verf. sic. item si fidelis.

id est in nuptiæ. Comis enim tantum, non velamine vlllo, virgines obtegebant caput. Et præceptum Pauli ad solas virgines pertinere exstimabatur: quod tamen est contra sententiam Tertulliani. & ita in l. i. Longobar. de eo quod pars filijs nec hab. l. 21. 23. 25. 27. de success. §. in Constitutio.

Neapolit. de success. in feudo. in capillo esse dicitur, quæ nondum nupsit viro.

I. feud. 5. Verf. sic. similiter §. tit. 17. adde Titul. 6. §. eod.

l. i. §. 2. ff. de obsequijs. Nouell. 115. ca. 3. §. 1. d. c. 3. §. 2. aut potius vitæ dist. cap. 3. §. 3.

Titul. 6. Verf. honestum supra eodem: Titul. 55. in fin. §. eod.

Tit. 23. in fin. §. eod.

Tit. 52. 7. eo. constitutionem bonae memoriae Lotharii imperatoris §. 2. in fin. s. beneficium alienaverit: quia dominum contemnere videtur, ad dominum beneficium pertineat. scriptum est eod. d. tit. 52. in fin. nim. ut pretio se cariturum agnoscat.

LIBER §. SI DE FEVDO VASALLVS AB aliquo interpellatus fuerit; & dominus eum defendere noluerit.

Tit. XXV.

Dominus vasallo cum extraneo litem habenti de feudo, de euitrone tenetur, si monitus eum non defenderit. Bald.

Negotium tale est: Quidam vasallus a domino tenebat feudum, de quo ab aliquo interpellatus fuit: & sic vasallus dominum vocavit, ut eum defenderet. num aucto domino renuente ad iudicem venire, vasallus amissam laudem suam per sententiam. nunc vero vasallus cambium feudi a domino petit: ad quem dominus respondens, ait illum §. 1. l. 37. ff. de nunquam ab eo feudum tenuisse: nec ab eo inuestituram accepisse. contra quem vasallus dicit se hoc feudum ab eo §. i. aliud feu tenuisse, & inuestituram recepisse: & ab eo petiuisse ut eum eiusdem in iudicio defenderet: nec tunc temporis inficiabatur illo pretij Tit. 8. Respondi: Super negotio isto quod literis insinuasti nobis, tale est sapientum nostrae civitatis consilium, videlicet Oberti de Orto, & Gerardi Capagisti, ut si vasallus cum de feudo interpellabatur, auctorem suum, id est dominum, ut eum defenderet vocavit, & hoc probare possit, si in eo iudicio vasallus fuerit victus de re aliena inuestitum fuisse: ut dominus vasallo eiusdem aestimationis, quod erat tempore rei iudicatae, feudum restituat, vel nummos in feudum dandos numeret: & hoc cum certum est vasallum de feudo victum fore. Sed si dominus neget hoc feudum unquam ab eo tenuisse, nec ab eo inuestituram accepisse: & hoc vel per instrumentum publicè confectum, vel per pares curtis vasallus poterit probare: dominus ad restitutionem feudi tenebitur: alioquin dominus sacramentum subire cogetur, istum qui est in causa, vel eius antecessores a se vel a suis antecessoribus nunquam hoc feudum tenuisse, vel inuestituram accepisse: quo facto dominus absolvendus erit.

SI DE FEVDO DEFUNCTI contentio sit inter dominum & agnatos vasalli.

Tit. XXVI.

Si contentio est inter dominum & agnatos defuncti, agnati interim ante litem finitam constituenti sunt in possessione. Bald.

SI de feudo defuncti militis sit contentio inter dominum & agnatos defuncti, domino nouum feudum, agnatis vero paternum esse contendentibus: agnati in possessione feudi de quo quaeritur, constituendi sunt. Eo facto, super principali quaestione cognoscendum est. utroque autem deficiente in probatione, electio iuris iurandi agnatis danda est.

Si contentio est inter filiam & agnatum de beneficio, filia interim debet esse in possessione. Bald.

INTER filiam defuncti, & agnatos eius, de quodam praedio mota est quaestio, agnatis feudum, filia vero alodium sine libellarium esse asserentibus. super possessione apud quem manere debeat, quaerebatur. Respondit, apud filiam possessionem interim esse collocandam: deficientibus vero hincinde probationibus per iurandum causa cognita res decidetur, electione danda agnatis. Defuncto milite, inter dominum & filiam illius super quodam feudo quaerebatur: domino feudum, filia magis statur alodium sine libellarium esse allegante. Respondit, filiam in possessione feudi manere debere, donec de eo iudicetur. probatione vero hincinde cessante, electio iurandi filiae danda est.

Inuestitura sumit effectum, cum feudum sibi vel heredi suo fuerit apertum. Bald.

MORIBUS receptum est, dominum de feudo militis sui quod post mortem ipsius ad dominum inuestituram reuerti sperabatur, in alium militem inuestituram facere posse: quae inuestitura tunc demum capiet effectum, cum feudum domino aut heredi suo fuerit aperta. Secus est in ecclesiasticis personis. nam si ecclesiastica persona talem faciat inuestituram: non aliter valebit, nisi sibi, non etiam successori suo feudum aperiatur: & in tali inuestitura consensus eius de cuius feudo sit, exquiri non oportet.

Si vasallus domino inficiatur feudum, vel feudi partem, aut eius conditionem: conuictus postea de mendacio, perdit feudum, & eius conditionem. Bald.

VASALLUS si feudum, vel feudi partem, aut feudi conditionem ex certa scientia inficiatur, & inde conuictus fuerit, eo quod abnegauit feudum eius, vel conditionem, expoliabitur. alius autem vasallus quamuis hoc sciens non patefaciat, feudum tamen retinet: aut si aliam rem domini celauerit vasallus, feudum tamen non amittit.

Qui per triginta annos rem alicuius tanquam in feudum possedit, & pro ea seruitium praestitit domino praescribit in feudum. Bald.

SI quis per triginta annos rem aliquam ut feudum possedit, & seruitium domino exhibuerit: quamuis de ea re non sit inuestitus, praescriptione tamen triginta annorum se tueri potest.

VI clericus efficitur, aut votum religionis assumit: hoc ipso feudum amittit.

ET si vasallus omni anno domino se non repraesentat: feudum tamen non amittit.

OMNES filij eius qui feudum adquisierit, fidelitatem facere debent: maxime si inditum habent. quod si feudum ex diuisione ad unum tantum peruenit: ille tantum faciet fidelitatem.

ADOPTIUS filius in feudum non succedit.

VLIER habens feudum, relictis filiis ex duobus matrimonijs decessit: inter quos feudi quaestio aliarumque rerum maternas vertebatur. obtinuit filios prioris matrimonij tam in feudo quam in ceteris potiores esse.

NATURALES filij licet postea fiant legitimi, ad successionem feudi, nec soli, nec cum alijs admittuntur.

SI minori datum fuerit feudum, fidelitatem facere non cogatur, donec venerit in maiorem aetatem, in qua doli capax sit: feudum tamen retinet.

SI filius impubes successit vasallo: non cogitur facere fidelitatem, nec seruitium personale praestare. Bald.

SI quis decesserit filio impubere relicto, fidelitatem nec ipse, nec alius pro eo facere cogitur. Idem de seruitio personali. alius tamen pro eo faciens seruitium admittetur.

TITUS filios masculos non habens, partem suam feudi scio partem eiusdem feudi possidenti agnato suo concecit. Sempronius proximior agnatus mortuo demum Titio partem illius feudi nullo dato pretio recuperare potest. quod si Titius filios proprios haberet, pretio reddito etiam viuo Titio: quod si consenserit alienationi, vel per annum ex quo scilicet, tacuit: omnino filios secundi matrimonij tantum foeminae in feudum succedere non committit.

FACTA domino de feudo abusua inuestitura, cogitur dominus vasallum mittere in possessionem, nec liberatur interesse praestando. Bald.

SI facta de feudo inuestitura poeniteat dominum antequam possessionem transferat: an praestando interesse vasallo, liberetur, quaesitum fuit. Respondit, esse praetermissa illa condemnatione, dominum possessionem feudi de quo inuestituram fecit, tradere compellendum.

de minore ad fidelitatem feudi non cogendo. Tit. 13. Cuius. id est impuberi, §. 5. 7. eodem. addit vericulum superiorem. Quando agnatus ad feudum admittatur, vel excludatur, Tit. 14. Cuius. antiqui scilicet filium haberet, nec retrahentes. §. 1. tit. 39. 49. 7. tit. 8. in fin. §. 3. eod. dominum feudi, tradere cogit. Tit. 15. Cuius. Tit. 7. in fin. §. 1. eod. 1. feud. 4. §. 1. eod. Filij

Quando filij nati ex ea vxore, cum qua matrimonio tali conditione contractum est, ne filij ex ea nati, patri ab intestato succedant: in feudo succedunt. nam quamdam ratione improbetur talis conditio, ex vfu tamen admittitur.

Ea de re conuenire plerumque solent nobiles, qui habentes liberos ex nobili vxore, ea defuncta ducunt plebeiam. facit titul. 29. j. eodem.

in feudo non succedit. Baro. Cuiac. hic: § ad 26. ff. de Verboru oblig.

Imò non est admittenda, argum. tit. l. 3. eod.

Vasallum non tenet offerre seruitium, tit. 17. Cuiac.

Beneficium a vasallo in feudum, si nihil in fraudem legis fiat, rectè dari potest: dum tamen militi detur.

Vasallus de beneficio suo agat, vel conueniatur: siue obtineat, siue non, licet ignorante domino fiat, omni tempore firmum erit illud iudicium. nam & transfigere rectè poterit: nec quod accepit transactionis nomine, feudum erit.

Si dominus commisit feloniam, per quam se eam committeret vasallus in dominum, amitteret feudum: dominus etiam perdere debet feudi proprietatem.

Domino committente feloniam, (vt ita dicam) per quam vasallus amitteret feudum si eam committeret: quid obrinere debeat de consuetudine, quaritur. & respondetur, proprietatem feudi ad vasallum pertinere, siue peccauerit in vasallum, siue in alium.

In generali alienatione non contineri vasallos.

Titius eum Sempronio fratre suo feudum paternum possidente pactum fecit de eo feudo non petendo a Sempronio hæredibus suis. Sempronio sine hærede masculino defuncto, inter Titium & Seium fratrem suum de eo feudo quæstio orta est. quid inde fieri debeat, quaritur. Respondum est, pactum non obstare Titio.

Vasallum repetere feudum quod ignorans alienauit.

De pena negantis feudum.

Feudum vasallo in feudum dari posse.

Vasallum agere & conueniri de feudo posse.

Feudum vasallo in feudum dari posse.

Vasallum agere & conueniri de feudo posse.

DE PACE TENENDA, ET eius violatoribus. TIT. XXVII.

Imperator adulatur omnibus suadens quod debeant seruare pacem, & statuit penam contra non seruantes. Bald.

Ridericus Dei gratia Romanus Imperator, semper Augustus, episcopis, ducibus, comitibus, marchionibus, & omnibus ad quos literæ istæ peruenierint, gratium suam, & pacem, & dilectionem. Quoniam diuina præordinante clementia, solium regia maiestatis conscendimus: dignum est vt cuius præcellimus munere, illi omnino parcamus in opere. Inde est quod nos tam diuinas quam humanas leges in suo vigore manere cupientes, & ecclesias siue ecclesiasticas personas sublimare, & ab incurfu & inuisione quorumlibet defendere intendentes, quibuscunq; personis ius suum conseruare volumus: & pacem diu desideratam, & antea toti terræ necessariam, per vniuersas regni partes habendam regia auctoritate indicimus. Qualiter autem eadem pax tenenda sit & seruanda, in subsequentiis declarabitur euidenter. Si quis hominem intra pacem constitutum occiderit, capitale subeat sententiam: nisi per duellum hoc probare possit, quod vitam suam defendendo illum occidit. Si autem omnibus manifestum sit, quod non necessariò, sed voluntariè illum occiderit: tunc neque per duellum, neque quolibet alio modo excusabitur, quin capitali damnetur sententia. Si verò violator pacis a facie iudicis fugerit: res eius mobiles a iudice in populum publicentur & dispendentur: hæredes autem sui hæreditatem quam ipse tenebat, recipiant tali conditione interposita, vt iureiurando spondeant, quod ille violator pacis nunquam de cætero ipsorum voluntate aut consensu aliquod emolumentum inde percipiat. Quod si hæredes neglecto postmodum iuris rigore, hæreditatem ei dimiserint: comes eandem hæreditatem regia ditioni assignet: & a regio iure beneficium suscipiant. Si quis alium intra pacis edictum vulnerauerit: nisi quod in duello, & vitam suam defendendo hoc fecerit, probauerit, manus ei amputetur: & sicut superius dictum est, iudicetur: & iudex in causa ipsius, res eius secundum rigorem iustitiæ strictius consequatur. Si quis aliquem ceperit, & absque sanguinis effusione sustibus percusserit, vel crines eius aut barbam expilauerit: decem libras ei cui iniuria illata esse videtur, per compositionem impendat: & iudici viginti libras persoluat. Si verò temerarius absq; percussione eum inuadat eo quod vulgo dicitur cisteros, & calida manu ac verberibus contumeliosque malè tractauerit, quinq; libras pro tali excessu componat: & iudici pro tali excessu decem libras persoluat. Quicumque iudici suo pro excessu viginti libras inuadiauerit: prædium suum pro pignore illi tradat, & intra quatuor septimanas inuadiatam pecuniam persoluat. Quod si intra quatuor septimanas prædium suum soluere neglexerit: hæredes sui si voluerint, hæreditatem recipiant, & comiti intra sex septimanas viginti libras persoluant. Si autem comes eandem hæreditatem regia potestati consignet: proclamatori etiam damnum restituat, & prædium a rege beneficii iure obtineat.

Clericus qui pacem violauit, & vel pacis violatorem receperit, si quis quem comparet in iudicio, pena pecuniaria puniatur. Si verò est inobediens, pena maiori puniendus est. Bald.

Si clericus de pace violata pulsatus fuerit, id est, notatus & proscriptus fuerit: aut pacis violatorem in cubernio suo habuerit: & de his in præsentia sui episcopi sufficienti testimonio conuictus fuerit: comiti in cuius comitatu idem clericus hoc perpetrauerit, viginti libras persoluat: & de tanto excessu secundum statuta canonum episcopo satisfaciat. Si autem idem clericus inobediens extiterit: non solum officio & beneficio ecclesiastico privando.

Zitter hand ita legitur in quibusdam exemplaribus, quod nihil aliud est quam calida manu, nisi malis legere haisterhad vt in legibus Alamanorum titul. 10. v. Cuiac. id est, obligauerit dato pignore. id est, actori conquerenti. Nam & Germanis clamor, est actio, & veteribus Gallis claim ou clam. & in legibus Alamanorum conclamare causas. Superius dixit de laicis. Proscriptus, domo non est recipiendus §. 2. j. eodem. olim tenebatur lege Iulia qui interdictum aqua & igni Paulus sent. 26. §. 3. vers. qui cum aut relegatum recepisset: l. 11. ff. de interd. §. i. iudici.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

De treuga & pace. quidam ita legunt apud Cuiac. hic: huiusmodi Constitutiones à Germanis Landfriden dicuntur. Abbas Vrsperg. 3. Fresard. 97.

primus se. Cuiac. arg. eorum que dicuntur ab Othone Frising. 2. cap. 51. Imò Tertio. Hoto man. arg. eorum que dicuntur ab Vuimpfelingo c. 51.

Munus optimi principis. vtilitas pacis.

Laicus se. nam de clericis agitur j. eod. §. 1. de homicidio.

de purgatione per duellum. dissipentur id est, diripiuntur. Canter. 8.

Hæredes de homicidio decessoris transigere a se possunt. i. iudex §. j. eod. §. j. i. j. eo. dixi tit. 10. §. eod. suscipiat, Horom.

de vulnerato homine. manus amputatio.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

si quis quæ sustibus percusserit. si quis crines aut barbânes aut barbânes alterius expilauerit. sex solidis ea iniuria vindicatur lege Langobard. 4. tit. de his qui in sediando.

27

uetur, verum etiam tanquam proscriptus habeatur. Si iudex populi clamore aliquem pacis violatorem ad castrum alicuius domini secutus fuerit: dominus cuius castrum id esse cognoscitur, ad faciendam iustitiam illum producat. Qui si de sua fuerit diffusus innocentia, & ante conspectum iudicis venire formidauerit: si mansionem in castro habet, dominus eius omnia bona mobilia sub sacramento iudici representet: & eum de cetero in domo sua, tanquam proscriptum, non recipiat. Si vero mansionem in castro non habuerit: dominus eius secum eum adducere faciat, & postmodum iudex eum populo eum tanquam pacis violatorem persequi non desistat. Si duo homines pro vno beneficio contendunt, & vnus super eodem beneficio inuestitorem producit: illius testimonium, cum inuestitor donum inuestitura cognoscit, comes primo recipiat: & si idem probare poterit idoneis testibus quod absque rapina hoc idem beneficium habuit: remota controuersia materia, id obtineat. Quod si de rapina presente iudice conuictus fuerit: rapinam dupliciter soluat: beneficio vero careat: nisi iustitia & iudicio dictante illud in posterum requirat. Si tres vel plures contendunt de eodem beneficio, producentes utrinque diuersos inuestitores: iudex in cuius presentia causa ventilatur, a duobus requirat boni testimonij hominibus, in provincia eorundem litigatorum commorantibus, per sacramentum quod iurauerint, quis illorum absque rapina eius beneficii possessor extiterit: & cognita ex ipsorum testimonio rei veritate, possessor beneficium suum quiete obtineat: nisi iudicio & iustitia dictante alter de manu sua illud eripiat.

Titul. 55. in f. 3. eod.

De recepta rore violatoris pacis. §. 1. §. eod.

hinc colligit Hotomanus, moris fuisse ut vasallus in domini inuestitura donum aliquod pro inuestitura monumeto, & insigni traderet. Vespergensis in Chronico anno 308. videtur tamen Cuiacius contrarium omnino sentire. quin, moris fuisse in inuestitura vasallum aliquod a domino accipere, puta scipionem, anulum, clypeum.

id est, iudex §. 3. eod.

id est, duplum.

l. 7. Cod. de vi.

manu quarta. Cuiac. id est, miles purgare se debet dato iureiuramento cum tribus conuictoribus, cui inter pretationi videntur ob stare illa verba j. rusticus eligat an diuino an humano iudicio innocentiam suam ostendat. sed ea de re mox dicam.

manu septima. Hotoman. id est, septem testibus. Lazius 2. Vienna 5. septima manu se purgare poterit. duello scilicet. Cuiac. An per testes: an potius manu militari: ut rustici nomine detur campio qui cum milite duello certet? §. 7. eod. ita sentit Hotomanus. In duello par utriusque decertatoris conditio exquiratur. puto legendum, natiuitate. Ceterum nobilis aestimatur ex genere & vita militari. Constituit Neapoli. 59. 60. & ita post Kalendas Septembris. id est, iudex §. eodem. De pretio annonae constituendo. id est, iudici. Est & hoc frequens in legibus Gothorum, ut iudici multa pars aut tota adiudicaretur hinc multate auenae apud Vespergensis. Rusticis armorum vsus interdicitur, ad de Nouell. 17. cap. 13. Mercatori armorum vsus in itineribus permissus. Vide Othonem Frising. 2. Freder. 18. venatio quibus in rebus permissa.

Miles a rustico de pace violata pulsatus, militari manu se purgabit. Bald.

Si rusticus militem de violata pace pulsans, manu sua iurauerit, quod non de voluntate sua, sed de necessitate hoc fecit: manu militari se miles expurgabit. Si miles rusticum de violata pace pulsauerit, & manu sua iurauerit, quod non voluntate, sed necessitate hoc fecit: de duobus vnum rusticus eligat, an diuino, an humano iudicio innocentiam suam ostendat: aut septem testibus idoneis quos iudex elegerit, se purget. Si miles aduersus militem pro pace violata, aut aliqua capitali causa duellum committere voluerit: facultas pugnandi ei non concedatur, nisi probare possit quod antiquitus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat. Post natalem sanctae Mariae vnusquisque comes septem boni testimonij viros sibi eligat: & de qualibet provincia cum ipsis sagaciter disponat: & quanto pretio secundum qualitatem temporis sit annona vendenda, vtiliter prouideat. Quicumque vero contra deliberationem ipsius, intra anni terminum altius modium & carius vendere presumpserit, tanquam violator pacis habeatur: & totidem viginti libras comiti exoluat, quanti modies siue maldios altius vendidisse conuictus fuerit.

Rusticus arma non portet: nec mercator qui negotiandi causa per provinciam transierit: nec miles ad palatium comitis. Bal.

Si quis rusticus arma vel lanceam portauerit, vel gladium: iudex in cuius potestate reperitus fuerit, vel arma tollat, vel viginti solidos pro ipsis recipiat a rustico. Mercator negotiandi causa per provinciam pertransiens, gladium suum suae sellae alliget, vel super vehiculum suum ponat: non ut quem laedat innocentem, sed ut a praedone se defendat. Nemo retia sua, aut laqueos, aut alia quaelibet instrumenta ad capiendas venationes tendat, nisi ad vrsos, apros, vel lupos capiendos. Ad pala-

tium comitis nullus miles ferat arma nisi rogatus a comite.

Publici latrones antiqua damnantur sententia. Bald.

Publici latrones & conuicti, antiqua damnantur sententia. Quicumque aduocatiam suam, vel aliquid aliud beneficium inornate tractauerit, & a domino suo admonitus non resipuerit, & in sua perdurans infolentia, ordine iudicario tam aduocata quam beneficio exutus fuerit: si postmodum ausu temerario aduocatiam vel beneficium inuaserit, pro violatore habeatur.

Si furatus est aliquis & alioquin quinque solidorum, & amplius, laqueo suspendatur: si vero minus scopis & forpice excorietur & tundatur.

Si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur: si minus, scopis & forpice excorietur & tundatur. Si ministeriales alicuius domini inter se guerram habuerint: comes siue iudex in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex ratione prosequatur. Quicumque per terram transiens equum suum apud vespere voluerit, quanto propinquius secundum viam stans in loco amplecti poterit: ad refectonem & repa rationem equi sui, impune ipsi equo porrigat. Licetum sit etiam ipsi uti herba & viridi sylua: & sine vastatione aliqua qualibet vtatur pro sua commoditate, & vsu necessario.

HIC FINITUR LEX: DEINDE CONSUETUDINES REGNI INCIPIUNT.

Tit. XXVIII.

Vasallus dominum suum non adiuuans in praelio iusto, feudum perdit. Bald.

Domino guerram faciente alicui, si sciatur quod iuste, aut cum dubitatur, vasallus eum adiuuare tenetur. Sed cum palam est quod irrationabiliter eam facit, adiuuet eum ad eius defensionem: ad offendendum vero alium, non adiuuet, si vult. Sed si eum adiuuare noluerit: non tamen feudum amittit, secundum Obertum de Orto, & Gerardum Capagittum. Alij vero sine distinctione dicunt semper debere eum adiuuare. Sed Obertus & Gerardus vtuntur eo argumento, quod quemadmodum dominum excommunicatum, vel a rege bannitum non est obligatus vasallus ad adiuuandum vel seruitium ei praestandum, imo solutus est interim sacramento fidelitatis, nisi ab ecclesia, vel a rege fuerit restitutus: ita nec istum iniuste guerram alicui facientem.

Vasallus non cogitur domino offerre seruitium. Tacob. de Belu.

Ad hoc quantumcunque tempore steterit vasallus quod domino non seruiert, secundum vsum Mediolanensium, beneficium non amittit, nisi seruitium facere renuerit: vel nisi a domino ei denuntiatum fuerit, & ille cum potuerit, diu steterit quod seruitium ei fecerit. Bonus tamen iudex varie ex personis causisque definit. & finget vasallum remotum esse, vel propinquum: paratum esse vel non: dominum guerram habere, vel non: vtrum etiam magnam vel paruum: & annuntiauit ei dominus, vel non. haec omnia vertuntur in cognitione causa: & promptiores sumus ad absolendum, quam ad condemnandum. Tu tamen scias, quod si vasallus sciat dominum obsideri, vel aliter ei mortem imminere: & cum potuerit, ei non nuntiauerit, vel etiam sine nuncio eum non adiuuerit, feudo priuabitur.

nec amplius. l. Langobard. de iter. antib. 3. Neapoli. 58. sic lege Laurentum vetitum erat ex alieno pomum legere supra armum. i. quod hu meris oneri esset. Festus. in armata. non feno, vide Edictum Clodouici apud Turonens. 2. vasallum pro domino belligari. Cuiac. Titul. 27. Cuiac. id est bellum. & ita ius vasallagij magis suspenditur quam eripitur. propter cessationem seruitij praestandi feudum non amitti. Titul. 28. Cuiac. dixi titu. 26. §. 3. 7. §. eodem: titul. 37. inf. a eodem: x. feud. 11. lege 47. ff. de oblig. actionibus. feud. 11.

Ad placitum. Hotoman. id est, forum iudiciale, §. in Lombard. 24.

l. 11. ff. de vi publica: l. 28. §. 10. ff. de penis.

Aduocata, quaedam dignitas vrbis aut ecclesiae praepositura, ca. saluator. x. quast. 3. ca. 17. quibusdam de penitencia. preterea de iure patronatus: hinc aduocatus Augustus, apud Vespergensis. Aduocata Betune in Chronico Fla dr. Tigurinae in Austria Laz. 9. Aduocatus & aduocatus in donatione Caroli apud Mutuum Chronico. 9.

solidus 12. denarij Caro. 2. Lomb. 22. aut amplius. Cuiac.

Furtum capitale crimen fuit apud maiores ante penam quadrupli. §. 1. ff. de 26. 15. Cel. 18. 1. penult. ff. de condit. causis dat. lege 56. §. 1. ff. de furtis.

tondeatur. Hotom. mos hic fuit variorum gentium Tacitus de moribus Germa. Lomb. 18. 20. Lib. 3. titul. 7. Landolph. li. 23. Orho Fringens. 3. Freder. 26. Strobenus sermone 42. Rhenan. 2. Germanic. adde Nouell. Leonis 60. §. 2. de Basilic. Zornaram, N. ceta & Nicophorum mul.

tit. locis.

Si

de edificio facto in feudo ti. 29. vel seruitutem adquisiuit. tit. 8. §. 2. §. 3. eo. adde i. feru. 4. §. 5.

SI vasallus in feudo aliquod edificium fecerit, vel ipsum sua pecunia meliorauerit, & contigerit postea ut vasallus sine filio masculino decedat: dominus aut patitur edificium auferri, aut soluat precium meliorationis. Idem dico si precio seruitutem feudo acquirat. Quidam alij dicunt omnino ad dominum pertinere.

Si vasallus nullo herede relicto ante Martium decesserit, fructus domino pertinent ad quem deuoluitur feudum. Bal.

de fructib. feud. ti. 30. adde tit. 86. j. cod.

His consequenter dicitur, quod si vasallus decedat sine herede masculino, & contingat feudum ad dominum reuerti, sic distinguitur, quod si ante Martium, omnes fructus illius anni ex feudo prouenientes, ad dominum pertinebunt. Si vero post Kalendas Martij usque ad Augustum, omnes fructus qui interim percipiuntur, ad heredes vasalli pertineant. Si vero post Augustum, omnes fructus anni percipiet dominus. Quidam tamen dicunt quocumque tempore anni decedat, omnes pendentes fructus ad dominum pertinere.

de auxilio vasalli. ti. 31. quo nomine regem ipsum etiam intelligit. tit. 7. §. 5. eo. tit. 55. §. 2. §. 7. eo.

Contra omnes debet vasallus dominum adiuuare, & contra fratrem & filium [& patrem] nisi contra alium dominum antiquiorem: hic enim ceteris est preferendus.

DE FILIIS NATIS EX MATRIMONIO ad morganaticam contracto.

Tit. XXIX.

quando filij in feudum non succedunt. ti. 32. Cuiac. Albertus Argentinenfis morganaticum iure donationis morganatica, donatione in vxore collata a viro manet die nuptiarum. §. qua dixi tit. 26. §. 6. Verf. filij §. cod.

Quidam habens filium ex nobili coniuge, post mortem eius non valens continere, aliam minus nobilem duxit: qui nolens existere in peccato, eam desponsauit ea lege, ut nec ipsa, nec filij eius amplius habeant de bonis patris, quam dixerit tempore sponsaliorum: verbi gratia decem libras, vel quantum voluerit dare quando eam desponsauit: quod Mediolanenses dicunt accipere vxorem ad morganaticam: alibi, lege Salica. hic filij ex ea suscepti decesserunt. Isti in proprietatem non succedunt, alij extantibus: sed nec in feudo, etiam alij non existentibus: qui licet legitimi sint, tamen in beneficio minime succedunt. In proprietate vero succedunt patri, prioribus non existentibus. Succedunt etiam fratribus sine legitima prole decesseribus secundum usum Mediolanensem.

DE FEUDO FOEMINE.

Tit. XXX.

ea lex desumpta ex lege Salica j. eo. Langobarda Ripuaria 39. Alamanorum 56. seu Francorum. id est alodem. Quando filia succedit in feudum. tit. 33. dixi i. feud. 7. in fi. §. i. tit. 26. §. 4. Verf. clerici tit. 21. §. 3. cod.

Filia matri in feudo femineo succedunt masculis non extantibus, secundum Obertum & Gerardum: sed secundum alios non succedunt, nisi per patrem sit actum. Bal.

Si femina habens feudum decesserit: quia femineum est feudum, & sine pacto speciali, deficientibus filijs masculis ad filias pertinebit. Obertus & Gerardus. Alij vero dicunt nisi per pactum speciale ad eas non pertinet: sicut si datum esset filio masculino: quia si ideo quod est femineum, sine pacto transit in feminas: eadem ratione, quia est femineum, transit in femineam prolem, etiam masculis extantibus: quod falsum est. Ex hoc illud descendit quod dicitur, clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiam si posteaquam habitum religionis assumpserit, postposuerit. Idem in omnibus qui habitum religionis assument, ut conuersi. Hi enim nec postea in feudo succedunt: & si quod habent, perdunt.

SI VASALLVS FEUDO PRIVE- tur, cui deferatur.

Tit. XXXI.

Patre feudum amittente filios non succedere ti. 34.

Vasalli feudum delinquentis, licet ad agnatos quandoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aspirabit, nisi id iterum a domino licite acquirat sibi gratiam faciente. Verbi gratia, si non sunt alij ex latere, quibus aperiat: ad eius petitionem admittuntur qui quarto gradu sunt remoti ab eo qui id adquisiuit, & etiam usque ad infinitum, dum tamen hos constet ab eo per masculos descendisse.

tit. 26. §. 7. Verf. si vasallus.

QVI TESTES SVNT NECESSARIJ ad nouam inuestituram probandam.

Tit. XXXII.

Noua inuestitura probatur per testes pares curie, aut per breue testatum a paribus confirmatum, sine dominus sit laicus, sine clericus. Bald.

de probatione inuestiturae. tit. 5.

10 Sive clericus, sive laicus sit dominus, ad probandam nouam inuestituram semper pares curie sunt necessarii: & si sine eis facta sit inuestitura, etiam si dominus confiteatur factam: quia tamen sine hac solennitate facta est, non valet, etiam si probari possit per breue testatum. Sed si alij contra testantur, & si dominus confiteatur factam, decurrens postea ad solennitatem consuetudinis, non audiatur: sed tale habeatur ac si pares affuissent: sed alij, etiam si probari possit per breue testatum, ut Obertus & Gerardus, nisi a paribus curie fuerit confirmatum. 20 Consules tamen Mediolanenses nuper in quibusdam omnibus contra rescripserunt: in quo fere omnes Mediolanenses consenserunt & consentiunt: ut breue testatum non a paribus, sed ab illis confirmatum sufficiat ad probandam nouam inuestituram. Nouam inuestituram dico, quando feudum primo quaritur. De veteri autem beneficio inuestiturae, quae fit a domini successore, vel vasallo successoris: etiam extranei recipiuntur ad testimonium praeter feminas, secundum usum Mediolanensem. Ista enim nec in causis feudi nec aliorum recipiuntur ad testimonium: ceteri autem recipiuntur in omnibus quae ad causas feudi pertinent, praeterquam de noua inuestitura.

DE CONSVETVDINE recti feudi.

Tit. XXXIII.

Sciendum est itaque feudum acquiri inuestitura, successione, vel eo quod habeatur pro inuestitura: ut ecce si dominus alicui coram paribus curie dixerit, Vade in possessionem illius fundi, & teneas illum pro feudo. Licet enim non intercessisset inuestitura, tamen tale est ac si intercessisset: quia ille eius voluntate possessionem fundi nactus est feudi nomine. Inde etiam dicitur, quod si alius probauerit se aliquid nomine beneficii aliquo tempore tenuisse domino praesente & non contradicente, & seruitium eius quasi a vasallo recipiente: licet non probet inuestituram, verum tamen obtinebit praeterito iuramento: nisi aliud contra inducatur. Quod autem dictum est ut per pares probetur inuestitura, intelligendum est de eo domino qui alios habet vasallos: ceterum sufficiunt extranei. Nec dicatur inuestituram, ubi sine paribus facta est, valere, quoniam tunc temporis aberant pares: quia etiam si absint, tamen expectandi sunt. Sacramentum non semper est dandum possidenti: sed quandoque possidenti, quandoque petenti, quandoque neutri datur: & cum alicui horum datur, ita demum datur, si aliquid pro eo fit quod iudicem moueat. Vbi nihil est quod faciat pro aliquo eorum praeter possessionem solam: tunc secundum quod iudici melius visum fuerit, aut possidenti dabitur sacramentum: aut auctore nihil probante, qui conuenitur, etiam si nihil praestiterit reus, tamen absoluitur, vel obtinet. Et cum datur: aut datur a iudice, aut a parte. Si a parte, aut subeat cum duodecim sacramentalibus, secundum inferiorum distinctionem, aut referat pars cui delatum est. Si a iudice: iuret ille cui delatum est, cum duodecim vasallis, cum sex parentibus: ceteros si vult, habeat extraneos. Dominus vero si vult, cum parentibus, aut cum vasallis solis, aut cum parentibus vasalli, vel cum extraneis mixtis parentibus vel vasallis: & iurabit vasallus sine mentione conscientiae. Dominus quoque de suo facto similiter. De facto vero patris vel aui, aut alterius ascendentis iuramento conscientia praeponeatur. Quidam tamen dicunt non quidem conscientiam esse praeponendam.

Vasallus a domino non poterit exigere iuramentum calumniae: sed nec dominus exigere potest a vasallo. Bald.

1 In quibus etiam causis sacramentum calumniae a domino non exigetur: quod nuper rex Fredericus in Romandiolam constituit: ut vasallus calumniae sacramentum a domino non

subtilitate. tit. 2. §. cod. noua inuestitura. tit. 3. §. cod. tit. 2. §. 1. Verf. si autem inuestitura. sic iure Romano faminis testimonij dictio fuerit, in actibus fortuitis & reprobis: veluti in criminibus, in legis actionibus & legitimis ac ciuilibus actibus non fuit, veluti in testamentis, mancipationibus, diuortijs, in iurisdictionibus. & similibus. Horoma. mulieres testes esse possunt non superstitibus Cuiac. adde l. 1. C. Th. de rap. Nov. Leon. 48. Quot modis feudum adquiratur 36. siue cessione Horom. Quasi inuestitura. hoc se. casu. alias, inuestiturae intercedere necessesse est. Feud. 25. praesente curia se. §. 5. eo. aliud si absente d. tit. 25. Qui cum potest non contradicit, consentit tit. 10. §. 1. tit. 2. §. 1. Feud. 26. d. §. 1. in fi. non valere Cuiac. Quibus iuramentum deferatur. a quibus iuramentum deferatur. tit. 72. in fi. §. cod. Roncalia. Cuiacius. Romalia fit etiam mentio tit. 52. j. cod.

Domini & vasallis iuramentum calumniae remissum & hic: alias qui defert iurandū, regulariter prius iurat de calumnia dixi ad l. 9. C. de reb. cre. diris.

11. quod quis que iuris l. 3. in ff. mada. r. l. 7. Cod. de refc. l. 1. Str. de fructib. & litium expēsi.

hanc particulā Cuiaci⁹ in ver. sequētem reijcit, ibi in ciuili.

ciuili modica licere. Cuiac.

Si inter dominum & vasallū de beneficio contentio sit tit. 37.

addenda est hec distinctio 1. Feud. 26. §. 1. Verfi. si autē. 11. 9. in f. 16. §. eo. tit. 40. j. eo. 1. Feud. 1. §. 2.

Lotharij Horomanus.

tit. 15. §. eod. tit. 46. j. eod.

si possidēti sine fraude dominus & Cuiacius ita huc reuocat illa verba, sine fraude.

i. euictionē praestare.

voluerit, ipse obtinebit Cuiac.

tit. 9. in f. 5. eod. quid pi. gnoscere. Vide Clarum. 4. sentent. §. feudū quast. 28.

Imō, rustico semper nō potest §. 2. j. e. 11. 26. §. 7. Ver. beneficium.

tit. 3. 9. §. 1. & tit. 10. §. eo. tit. 55. j. eod.

tit. 26. §. 7. Verfi. beneficium §. eod.

in infinitum licet infeudare. f. consuetudo. Cuiac. id est proprium ius feudi tit. 7. §. 1. §. eod. tit. 43. 108. j. eod. 1. feud. 37. et si clientulus.

exigat: quod etiam a parte domini intelligendum est: ut quod quisque iuris in alium statuit, ipse eodem iure utatur. Similiter vasallus dominum accusare, vel testimonium contra eum reddere non debet in ciuili causa modica aut criminali. Quidam tamen dicunt in criminali non licere, in ciuili: in quibus si contra fecerit, feudo priuabitur.

Si contentio est de beneficio inter dominum & vasallum: domino possidente, vasallo autem in probatione deficiente absoluitur dominus sine iuramento. Bald.

Item si inter dominum & vasallum controuersia sit de beneficio: possidente domino, & vasallo in probatione deficiente: qui conuenitur, nullo praestito sacramento absoluitur. vasallo vero possidente, & actore in probatione deficiente: si longa sit vasalli possessio, eius iuramento causa finiatur. Vbi verò noua est possessio sacramentum ei non praestabitur, sed domino deferetur: nisi aliud faciat pro possidente.

DE LEGE CORRADI.

Tit. XXXIII.

Si inter capitaneos regis est contentio, coram rege debet desiniri per l. Corradi. si vero inter saluatores, coram paribus curia. Bald.

Ex Corradi de beneficio quæ dicit: Si inter capitaneos controuersia sit, coram rege finiatur: si inter ualatores, coram paribus curia: Mediolani non tenetur: sed talis distinctio ibi obseruatur, quia si inter duos, quicumque fuerint, de beneficio regali controuersia fuerit, quorum uterque a rege se dicit inuestitum fuisse, tunc causa coram eo decidatur: ceteræ verò causæ apud pares curia. Si autem inter pares duos de aliquo beneficio controuersia sit, quorum uterque suum feudum proprium esse dicat: siue asserant eundem inuestitorem, siue diuersos: coram iudice vel arbitro finiatur. Sed cum unum producant inuestitorem: si possidenti dominus gaurentizare voluerit, sine fraude ipse obtinebit: nisi aduersarius contra aliquid induxerit.

Dominus sine vasalli voluntate feudum alienare non potest: sed hoc non seruatur Mediolani. Bald.

Ex eadem lege descendit, quod dominus sine voluntate vasalli feudum alienare non potest: quod Mediolani non obtinet. Ibi enim sine curia etiam beneficium totum recte alienatur: dum tamen aut æquali domino, aut maiori vendatur. Inferiori verò sine vasalli voluntate non licet partem alienare, etiam maiori retenta parte alia feudi. Verbi gratia: est vasallus qui ab eodem domino in pluribus locis feudum tenet. Si partem feudi in vno loco vendat, in alio sibi teneat: iste non debet emptori seruire: sed per priorem dominum totum beneficium recognoscere. Cum curia verò cuiusque beneficium etiam rustico, & sine vasalli voluntate, potest: dum tamen non totum alienetur. Obert. Quidam autem dicunt, ut Gerardus, non valere si fiat inferiori.

Non potest regulariter vasallus feudum sine voluntate domini alienare: nisi det alij in feudum, & persona sibi æquali. Bald.

Similiter nec vasallus feudum sine voluntate domini alienabit: in feudum tamen recte dabit, si secunda persona sit talis quæ feudo seruire possit: ut si dans miles est: & ille qui accepit feudum, inueniatur miles, ad hoc ut feudum si contigerit, domino similiter seruire ut & prior possit: & hoc ut dare liceat in infinitum. In quibusdam tamen curijs vltra tertiam personam feudi concessio nō extenditur: ut cum feudum peruenit in quartam personam ei auferre dominus possit. Profecto ille qui suum beneficium alij dat in feudum, non debet alia lege dare, nisi qua ipse habeat: ut si habeat sibi suisque hæredibus, (quod intelligi debet de solis masculis) non debet alij dare ut habeat ipse, & sui hæredes masculi & feminae. Vnde quibusdam placet, quod qui taliter dedit, eo ipso beneficium amittit. Gerardus & alij dicunt quod qui dedit, & cui datum est beneficium, perdit. Secundum alios verò tunc domino aperitur, cum masculi defecerint.

Si fuerit inter dominum & vasallū de beneficio controuersia, domino dicente, Hoc quod tenes in feudum, a me habes: ille verò negauerit prorsus: si quidem probatum fuerit, ipsum ab eo auferatur. Sed cum dubitanter responsum fuerit, nescio: minimè, secundum quosdam: sed secundum alios tunc demum priuabitur, si fraudulenter, id est sciens hoc negauerit.

DE CLERICO QUI INVESTITURAM FACIT.

Tit. XXXV.

Clerico inuestituram faciente de suis bonis, eius successor omnifariam cogitur eam adimplere. Cumque de bonis ecclesie eam fecerit, si possessio rei pro beneficio inuestituræ penes eum fuerit, ipse & eius successor ipsam adimpleant, quod etiam in laicis contingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inuestituram: si quiaem pure, non valeat: sed si sub tempore vel conditione quo feudum sibi aperiatur, valebit inuestitura etiam sine voluntate vasalli facta. Si tamè ante deceaserit inuestitor, quam feudum ad eum reuertatur, successor non cogitur eam habere ratam: aut eum se viuente feudū apertum fuerit, possessionem tradat, & inuestituram adimpleat. Et ideo sciendum est archiepiscopum Mediolanensem non posse dare in feudum quod tempore introitus sui in dominico inuenitur: sed si ei postea feudum aperiatur, ipsum recte dabit. Profecto alij episcopi & clerici ea quæ in dominico habent, & feuda his aperta olim dederant, & hodie dant.

AN MUTVS VEL ALIAS IMPERFECTVS FEUDVM RETINEAT.

Tit. XXXVI.

Succedit militi patri mutus, aut aliter imperfectus, in feudo. Bald.

Mutus & surdus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus, etiam si sic natus fuerit, totum feudum paternum retinebit. Obertus & Gerardus & multi alij. Quidam tamen dicunt eum qui talis natus est, feudum retinere non posse, quia ipsum seruire non valet. Sic dicimus in clerico, & in femina, & in similibus.

AN ILLE QUI INTERFECIT FRATREM DOMINI SUI, FEUDVM AMITTAT.

Tit. XXXVII.

Vasallus si fratrem domini sui interfecit, non amittit feudum: sed si fratrem suum occiderit proditorialiter, vel aliam feloniam commiserit, si sine verecundia in curia esse non possit, feudum amittit, & transit ad agnatos. Bald.

Si quis interfecerit fratrem domini sui, non ideo beneficium amittit: sed si fratrem suum interfecerit ad hoc, ut totam hæreditatem habeat, vel aliam feloniam commiserit, verbi gratia, hominem tradendo, ut in curia amplius stare non possit: priuabitur beneficio: quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorè feudum pertinebit, si paternum fuerit: eodem prorsus obseruando quantum ad ordinem gradus qui continetur in legibus. Cum autem ad dominum respicit felonia, feudum tunc domino aperitur.

Non cogitur vasallus omnino, secundum usum Mediolanensem, dominum adire, & seruitium ei offerre: sed cum nunciatum ei fuerit, tunc domino si potest, seruiat.

DE VASALLO QUI CONTRA CONSTITUTIONEM LOTHARIJ REGIS BENEFICIUM ALIENAVIT.

Tit. XXXVIII.

Vasallus in quantum beneficium alienauit inscio aut nolente domino, in hoc grauatur, quia alienatum ad dominum redit. Bald.

Si vasallus contra constitutionem Lotharij regis beneficium alienauerit: si totum, perdat totum: si partem, partem perdat: & ad dominum reuertatur. Et ideo si contra unum dominorum quorum communis vasallus est,

De penitentiis inficiatis feudum tit. 39.

i. scienter tit. 26. §. 3. 7. Ver. Vasallus.

d. §. 3. d. Ver. Vasallus.

Ut suæ for clerici inuestitoris feudum tradero cogatur tit. 40.

Imò nō coguntur adimplere 1. Feud. 25. §.

Exceptio. i. id feudum quod ad Ecclesiam redijt.

de vasallo imperfecto tit. 41.

Imò non retinebit 1. Feud. 6. §. 2.

d. tit. 6. in f. necessitas.

n. bellorum feuda perit. tit. 26. §. 4. Verfi. qui clerici.

De vasallo qui occidit fratrem suum vel dominum sui. tit. 42.

tit. 24. §. 3. 1. Feud. 5.

non tenent vasallus offerre seruitium tit. 43.

tit. 26. §. 3. Verfi. etia Vasallus §. 7. §. eod. tit. 28. §. eod.

1. Feud. 21.

De alienatione feudi. tit. 44.

§. tit. 52. j. eod.

§. tit. 55. j. eod.

erat,

^a tit. 57. j. eo. i. feud. 5. Verf. item si fidelis. ^b tit. 14. §. eo. ^c Minsing. 5. obf. 65. ^d manent enim adhuc reliquæ iuris dominici.

erat, fecerit feloniam, eum forè ecurbitando: eius solius parte priuabitur. & si voluerit vnus solius partem refutare, alijs sibi referuatis, hoc facere poterit: quia vasallus etiam sine domini voluntate rectè feudum refutare potest: post refutationem tamen ad seruiendum non tenetur: sed eum quidem tunc offendere non debet.

DE ALIENATIONE PATERNI FEUDI.

Tit. XXXIX.

^a antiqui, aliud in nouo. ^b Clarum 4. sentent. §. feud. quast. 41. ^c i. feud. 8. §. 1. ^d omnibus, non tantum proximis. ^e quali extra neam d. §. 1. ^f etiam tacite tit. 9. §. 5. ^g Verf. porro tit. 26. §. 5. ^h Verf. Titius: §. tit. 33. Verf. inde etiam §. esd. ⁱ remotiores sc. non consentientibus intermedijs. ^k ad tempus scilicet, inde, reuocari potest. ^l puta proximiori. eoque sensu feudum testamento quoque transferri posse quidam putant in eum, ad quem proxime alias erat peruenturum. ^m tit. 14. §. de feudi controuersia inter dominum & vasallum. ⁿ tit. 46. ^o dixi §. 11. 16. ^p De infidelitate pugnam non fieri. ^q 47. ^r 2. Lombard. ^s 54. ^t Quando vasallus feudum perdat. ^u tit. 48. ^v 2. feud. 24. §. 2.

Vasallus feudum paternum etiam domini voluntate alienare non potest, non consentientibus agnatis. Bald.

Alienatio feudi paterni non valet etiam domini voluntate, nisi agnatis consentientibus, ad quos beneficium quandoque sit reuerfurum: nec in filiam vasallus feudum poterit confirmare agnatis non consentientibus, vel postea ratum non habentibus: & licet prohibeatur beneficij alienatio inter agnatos, tamen si paternum fuit, concederetur: & si libellum vnus alteri fecerit de feudo paterno, non est libellus, sed quasi refutatio.

Si inter dominum & vasallum de beneficio fuerit controuersia: coram paribus finiatur. Vbi autem dicit vasallus prius de suo recto feudo debere se a domino inuestiri: si quidem sine controuersia de alio sit vasallus, indubitanter primò inuestiendus est: & postea cognoscendum est quod sit suum rectum feudum, aut quod non. Sed si nihil aliud ab eo tenet pro beneficio, nisi de quo controuersia est: tunc tota causa prius ventilanda est, & sic videndum vtrum postea inuestiendus sit.

De feloniam, aut de infidelitate, secundum consuetudinem Mediolanen. non fit pugna: sed secundum legem Lombard. Bald.

Non est consuetudo Mediolani, vt de feloniam aut de infidelitate pugna fiat: licet contrarium sit, quod præcipit lex Longobardorum, vt de infidelitate pugna fiat.

Si a morte vasallus dominum liberare potuerit, & non fecerit, beneficio carebit: sed licet potuerit facere ne dominus in peccatum præcipitaretur, veluti periurium: non tamen feudo priuandus erit.

DE CAPITVLIS CORRADI

Tit. XL.

Si Vasallus vel eius heres intra annum & diem veterem non petierit inuestituram a domino, vel herede eius, feudum amittit: sed Mediolani non seruatur. Bald.

Hæc sunt capitula quæ rex Corradus fecit in Romandiola de beneficijs. Constituit enim, vt si post mortem domini vasallus, vel post mortem vasalli heredes eius per annum & diem steterint quod dominum vel heredem eius non adierint, fidelitatem pollicendo & inuestituram petendo: si tale sit beneficium vt fidelitas sit præstanda, ipsum perdant: sicut & antiquitus consuetudo fuit: sed non Mediolani. Præterea vt liceat dominis omnes alienationes feudi factas, nulla obstante præscriptione, reuocare. Similiter in perendis hostenditij (hostenditij dicuntur adiutorium quod faciunt dominis Romani cum rege in hostem pergentibus) vasalli, qui cum eis non vadunt: verbi gratia, in Lombardia de medio xij. denarios: in Theutonica terra tertiam partem fructuum, facta computatione fructuum solummodo eius anni quo hostem faciunt.

Ob pralati delictum ecclesia ad tempus feudo priuatur. Bartolus.

^a Corradi Regis, factis in Ronchalia. ^b tit. 49. Cuiac. ^c sed Hotom. ^d tharij. ^e Lotharius Hotom. ^f Ronchalia Cuiac. ^g tit. 34. §. 1. §. eod. 52. j. eodem. ^h tit. 24. supra eodem. ⁱ d. tit. 24. ^k tit. 5. Verf. scilicet. nos autem, longi temporis, non tamen xxx. annorum. ^l Pena vasalli non respondentis ad delectum. ^m In Lombardia dimidiam, in Theutonica &c. tit. Cuiac. ⁿ Tit. 26. §. 4. Verf. si quis clericus, & tit. 30.

Item si clericus, veluti episcopus, abbas, beneficium habens a rege datum non solummodo persone, sed ecclesie, ipsum propter suam culpam perdat, eo viuente, & ecclesiasticum beneficium vel honorem habente, ad regem pertinere: post mortem vero eius ad successorem eius reuertatur.

Pena vasalli non respondentis ad delectum. In Lombardia dimidiam, in Theutonica &c. tit. Cuiac. Tit. 26. §. 4. Verf. si quis clericus, & tit. 30.

DE CONTROVERSA INTER MASCULUM & FEMINAM DE BENEFICIO.

Tit. XLI.

Item sciendum est, quod si inter masculum & feminam controuersia fuerit, masculo dicente, hoc est feudum, femina negante: nisi apertis probationibus femina ostenderit non esse feudum, creditur masculo cum suo iuramento affirmanti cum duodecim sacramentalibus. Sed inter dominum & feminam, domino dicente feudum, femina negante: probationibus deficientibus detur femina: sacramentum.

Item si sit inter dominum & emptorem feudi: si emptor dicat non esse feudum, domino in probatione deficiente, sacramento emptoris finiatur. Quidam tamen distinguunt: vt si magna eorum pars que vasallus ibi tenebat, feudum sit: detur domino sacramentum, alibi femina.

DE CONTROVERSA INTER DOMINUM & EMPTOREM FEUDI.

Tit. XLII.

Domino cum emptore feudi agente, si vasallus iurare poterit, quod ignorans esse beneficium, vendidit, credens proprium: electioni emptoris committitur, vtrum domino velit ipsum cedere, an vasallo restituere. Obertus dicit omnia vasallo restituenda.

Quo restituto, id beneficium vasallus retinebit, non nocente nec obstante venditione, eò quod ignorans alienauit. & quod dicitur, alienatione feudum aperi domino, intelligendum est, cum a scientibus alienatur beneficium. Et quod dicitur de venditione, idem est in omnibus alienationibus.

DE CONTROVERSA INTER VASALLUM & ALIUM DE BENEFICIO.

Tit. XLIII.

Vasallus agere et conueniri potest pro feudo, et pro parte feudi, etiam domino absente, & quasi pro re propria. Bald.

Si controuersia inter vasallum & alium de beneficio fuerit, aduersario proprietatem totius, vel partem, vel aliud aliquod ius sibi vindicante: causa per vasallum, etiam domino absente, quasi propria ad finem perducatur. ipse enim solus vtiliter agendi & excipiendi habet potestatem. & si pro eo, aut contra eum iudicatum fuerit, vel cum aduersario transegerit, dummodo fraudulenter actum non sit, etiam si post beneficium domino aperiatur, tale erit ac si eo causam agente iudicatum fuisset: & ideo ab eo ratum haberi oportet.

QUID IURIS, SI POST ALIENATIONEM FEUDI VASALLUS ID RECUPERAUERIT.

Tit. XLIIII.

Culpa que non transfuit in perpetuam priuationem, non potest purgari. Bald.

Praeterea si vasallus ante constitutionem Lotharij regis feudum alienauerit: quod in quibusdam curijs pro parte, in quibusdam pro toto olim licebat, & ipsum postea recuperabat: pro feudo sibi retinebat: hoc est, in causam feudi recedebat. hodie autem si ipsum alienauerit, si quidem illicite, licet postea recuperauerit, tamen penes eum non remanebit: vt pote domino, ad quemque peruenit, apertum. Profectò si domini voluntate vendiderit, vel per libellum, vel aliter alienauerit: si idem postea recuperauerit feudum, penes eum remanebit. non iure beneficij, sed aut iure proprio, aut iure libelli, aut aliter: secundum quod idem recuperauerit: dummodo scias, quod si ad libellum domini voluntate id dedit, si quidem pro libello ei datur singulis fortè annis, & hoc iure feudi censetur. Illud vero ius, quod per libellum transfulerit, & postea recuperauerit: pro beneficio non tenebit, sed velut alterius rei datæ per libellum, etiam si feudum domino refutauerit, libellum retinebit.

AN AGNATVS VEL FILIVS DEFUNCTI POSSIT RETINERE FEUDUM REPUDIATA HÆREDITATE.

80

^a Cuius iuramento stetur in questione feudi. ^b tit. 26. §. 1. ^c adde tit. 5. §. 5. ^d Has duas postremas dictiones Cuiacius expungit. ^e Electione dari emptori feudi, cui se udu restituat. ^f domino an vasallo ignorantit. ^g tit. 26. §. 7. ^h Verf. si vasallus §. eod.

^a Vasallum de feudo agere & conueniri posse. ^b tit. 52. ^c tit. 8. §. 1. ^d tit. 26. §. 7. ^e adde Clarum 4. sentent. §. feudum questione 38. ^f de feudi alienatione & recuperatione. ^g tit. 53.

^a hanc dictionem expungit Cuiacius. ^b per libellum Cuiac.

^a hanc dictionem expungit Cuiacius. ^b per libellum Cuiac.

Titul. 54.
 Repudiari *Primo tractat an cognatus possit hereditatem agnati potest defun-*
repudiare, & feudum retinere. Secundo an filius vasalli
qui hereditas possit hereditatem repudiare, & feudum retinere. Secun-
ab agnato & da in versicul. si vero.
 feudum reti-
 neri *Et hic a*
 filio non po-
 test j. Et ita
 agnatus exhe-
 redatus non
 excludetur
 successione
 feudi antiqui
tit. 86. j. eo.
d. titul. 86.
tit. 28. §. 3. s.
cod.
titul. 51. §. 4.
j. eod. l. i. ff. de
adquir. hære-
dit.
 Coram quo
 sit quæstio
 feudi venti-
 landa *tit. 55.*
tit. 15. §. 34.
1. feud. 18.
d. tit. 15. tit.
34. §. eod.
tit. 8. §. eod.
 Curia iudi-
 cium non de-
 clinatur a va-
 fallo.
 iudicem,
 ita Cuiacius
 legendū mo-
 net. *dixi tit.*
15. §. eod.
 De pœna
 domini felo-
 niam com-
 mittentis. *tit.*
56.
tit. 5. §. 6. 7.
24. §. eod.
tit. 26. vers.
domino §. eod.
 Quando feu-
 dum licitè a-
 lienetur. *tit. 57.*
§. tit. 81. j.
cod.
tit. 2. 26. §.
7. versic. feu-
dum. §. eod.
 sine domi-
 ni consensu.
 aliàs non
 poterit. *tit. 55.*
 An pro A-
 lode? & si pro
 Alode num
 debebuntur
 laudimix? v.
 Gl. Hernienf.
 2. 3. Ald. Alua-
 ro. Curtium
 4. parte vlti-
 mæ causæ 2.
 verif.
 fexto quæro.
 Hic lego
 nisi & sic da-
 tum est. arg.
 verif. vltim. j.
cod.
tit. 34. §. 1.
§. eod.
 non habet.
 Horom.

Tit. XLV.

SI contigerit vasallum sine omni prole deeedere: agnatus ad quem uniuersa hereditas pertinet, repudiata hereditate, feudum, si paternum fuerit, retinere poterit: nec de debito hereditario aliquid feudi nomine soluere cogitur: sed in fructibus si quos reliquit, vt de eis debitum soluatur, quo tempore decesserit (secundum quod supra diximus) considerabitur. Vbi vero filium reliquit, ipse non potest hereditatem sine beneficio repudiare: sed aut vtrumq; retineat, aut vtrumq; repudiet: quo repudiato, ad agnatos, si paternum sit, pertinebit. & licet alterum sine altero retinere non possit, agnatis tamen consentientibus poterit dominus eum, si voluerit, quasi de nouo beneficio inuestire: quo facto licebit ei repudiata hereditate feudum tenere, nullo onere ei hereditario imminente.

AN APVD IVDICEM VEL CVRIAM domini quæstio feudi debeat terminari.

Tit. XLVI.

EX eo, quod supra diximus, vt si inter duos de beneficio fuerit controuersia, coram iudice vel arbitro finiatur: talis hic sit quæstio: Quodam sine filio decedente, alius credens beneficium, quod ipse tenebat, apertum domino esse, ab eo inuestitus est eius beneficij nomine. e contra apparent agnati qui feudum sibi vindicant quasi paternum. Est igitur quæstio, an apud curiam domini vel iudicem sit hæc quæstio terminanda. Et responsum scio, quia ad dominum quodammodo causa spectare videtur, ad quem inuestitus habebit regressum de cuius ratione: vt coram paribus finiatur curis, & licet alter perse non possit alterum trahere ad curia iudicium: generaliter tamen, etiam si inter duos causa fuerit de beneficio, eos curia vocante, non licebit eorum alicui eius curia iudicium declinare.

QUALITER DOMINVS PROPRIETATE feudi priuetur.

Tit. XLVII.

Dominus propter feloniam commissam in vasallum feudi proprietate priuetur sicut e contra vasallus feudo. *Bald.*
EX facto quæsitum scio, & ego à pluribus quæsiui, si dominus contra vasallum apertam feloniam fecerit: an sicut vasallus feudum debet amittere, ita dominus proprietate priuetur? Et quidam dicunt, ex omni feloniam, qua vasallus feudo priuetur, & dominus proprietate priuetur. Alij non, nisi ex magna feloniam: alij ex nulla, sed prior sententia mihi placet, non habita distinctione qualis vasallus sit, vtrum per sacramentum, vel non.

DE FEUDO NON HABENTE propriam feudi naturam.

Tit. XLVIII.

Si miles accepit castrum in feudum à duce, vt ipse & sui heredes quibus dederit, id habeant: non habet hoc feudum propriam feudi naturam. *Bart.*

Si quis ea lege alicui feudum dederit, vt ipse & sui heredes, & cui ipse dederit habeant: Respondeo, iste, qui sic accepit, poterit id vendere, vel donare: vel aliter, si sibi placuerit, etiam sine voluntate domini alienare. & ille etiam cui datum fuerit, non habebit ipsum pro feudo, nisi sicut ei datum est. Sed qualitercunque ei datum fuerit siue ad proprium, siue ad libellum: licet propriam feudi naturam non habeat, iure tamen feudi cenlebitur: vt ex his causis ipsum amittat, quibus & verum feudum. Vbi ergo sic datum est feudum, & cui in feudum dederis, aliud est: & propriam feudi naturam habet.

DE EO QUI FINEM FECIT agnato de feudo paterno.

Tit. XLIX.

Res erant agnati, vel plures. vnus eorum habebat feudum, quod erat paternum: sed alter eorum finem & refutationem ei, suisque heredibus & cui ipse dederit, fecit. decessit iste sine filio masculino. Alter, qui non refutauit, vindicat sibi totum. Alter vero, qui refutationem fecit, vult ad successione venire, pacto non obstante. Sapientes quidam Mediolanenses interrogati, responderunt non obstare illud pactum, nisi feudum omnino refutauerit, vel nisi ad hoc refutauerit, vt dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiret. Tunc enim secuta inuestitura noua, quasi nouum sit feudum, non succedit.

DE NATVRA SVCCES- sionis feudi.

Tit. L.

Successionis feudi talis est natura quod ascendentes non succedunt: verbi gratia pater filio: inferius vero filius patri succedit & non filia, nisi ex pacto, vel nisi sit femineum. Tunc enim succedit filia matri & patri: secundum quosdam succedit nepos ex filio solus: & sic vsque in infinitum: ex latere omnes per masculos descendentes, vsque in infinitum, si feudum sit paternum. Paternum autem voco, quicumque ex superioribus id acquisiuit: dummodo scias quod si quis habens beneficium, quatuor superstitibus filijs decedat: & feudum ad vnum solum ex diuisione deueniat, & iste superstitibus filijs duo vel tribus decedat, qui patruales dicuntur: & ad vnum eorum beneficium feudi ex diuisione perueniat: & similiter iste superstitibus filijs decedat, qui patruales dicuntur: ad quorum vnum feudum similiter peruenit: sicut etiam ex alijs superioribus vel primis fratribus superstitibus masculis: si ille qui feudum habet, decesserit nullo filio relicto: an ad omnes, vel ad quos perueniat, quæritur? Respondeo, ad solos & ad omnes qui ex illa linea sunt, ex qua iste fuit. Et hoc est quod dicitur ad proximiores pertineret. Isti vero proximiores esse dicuntur respectu aliarum linearum, sed omnibus ex hac linea deficientibus, omnes aliæ lineæ æqualiter vocantur.

DE CAPITANEO QUI CVRIAM VENDIDIT, an intelligatur beneficium vendidisse.

Tit. LI.

Quidam capitaneus in quadam curte sua beneficiū dedit militibus, & postea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficij. Controuersia est inter capitaneum & emptorem, dicente emptore se curiam cum beneficio emisse: domino vero contra dicente, ad eum beneficium non pertinere. Responderetur, illud beneficium non contineri, nisi expressè de eo actum sit. **Q**uæsitum esse apud me scio: si filius viuente patre dominum offenderit, ita quod feudū amitteret, si pater decessisset: vtrum feudū amittat: vel non? secundum istos sic, secundum Gerardum non, & Ober-tum similiter.

Dispositio solius animi ad delictum, non perficit delictum: sed insidie habentur pro delicto contra dominum consummato. Bald.

Si voluerit vasallus dominum offendere, sed non laborauerit: feudū non amittit. Gerardus & Ober-tus. similiter etiā si laborauerit, non amittit feudum, nisi insidiatus ei fuerit, & hoc probatum fuerit.

Feudum non transit ad feminam, licet per pactum sit alium. si vasallus superest. Bald.

Similiter si quis inuestitus fuerit de feudo, ita vt ad feminam trāsiret, & duas filias tantum reliquerit, quarum vna filium habeat, & altera filiam: vtrum post mortem illarum masculus tantū feudum habere debeat: secundum Gerardum masculus tantum, Ober-tus contra & e contra si filios ille habuerit.

Indignus est filius successione feudi ob feloniam commissam viuo patre. *Et hic, nisi à patre ad dominum reductus eum placarit. tit. 55. §. 2. j. eodem.* Non puniri vasallum ex sola cogitatione. *tit. 62. ad de l. 18. ff. de panis.* De successione nepotis ex filia. *tit. 63.*

Quando pater etum non obstat successio ni feudi tit.

id est refutationem.
id genus refutationis
diuersum est ab eo quod fit domino de quo §. tit. 14. §. eod.

facit tit. 26. in fi. §. eod.
his duobus casibus quibus feudum paternum refutat Titio, e-

iusque hereditibus, in id re-
gressum nunquam habet: quia omnino refutauit, quatenus ut Titius de feudo non inuestitur. noui ca-
retur. noui ca-
natura est at-
que cōditio,
vt in eo agna-
tus agnato-
non succedat
1. feud. 8. in fi.
§. eod.
a qua sa-
pius conuen-
tione discedi-
tur §. tit. 84.
J. eod.
excipe d.
tit. 84.
1. feud. 1. §.
3.
tit. 11. §. eod.
1. feud. 15.
Gerardum
scilicet tit. 51.
§. 3. j.
ex filia,
quidam ita
legunt.
1. feud. 1. §.
4.
Paternum
feudum quid
adde. 1. feud. 4.
§. 2.
tit. 93. j. eo.
Beneficiū

* Differre a- gnatum a fi- lio in succel- sione feudi tit. 64. tit. 45. s. eo. De conten- tiōe feudi in- ter filiam & propinquos, vel inter va- fallum & em- ptorem tit. 65. i. alode. dicitur tit. 26. s. i. tit. 41. s. eo.

Filius non potest recusare hereditatem patris ab- que feudo, propinquus autem potest.

Si contentio est inter vafallum & emptorem de feudo: va- fallo deficiente in probatione, electio iuris iurandi datur emptori. Bald.

Si contentio fuerit inter filiam & propinquum de hereditate & de feudo: cum filia feudum habere non poterat: quia dicat ipsa, hoc est de mea hereditate: & ille dicat, imo de feudo: electio propinqui erit discernere veritatem iureiurando. Gerardus & Obertus. Et si- militer si contentio fuerit inter aliquem qui emisit a seniore, & vafallum: quia dicat vafallus, hoc est de feudo meo: ille autem neget: electio emptoris est veritatem iureiurando discernere, cum pares curis veritatem non testantur. Gerardus & Obertus.

Feudum non potest constitui sub pacto legis commissoria. Bald.

de pacto le- gis commissio- ria tit. 66. x. Feud. 27. Obertus valet. Ut feudum ad certu ser- uitiu dari po- test, tit. 67. tit. 23. in f. s. tit. 104. j. cod. ita ad incer- tu 104. j. eo. & ad nullum d. 104. in fin. principij. sc. tit. 3. s. i. tit. 9. 24. s. 3. 38. 44. s. eo. 55. j. cod.

Similiter feudum lege commissoria datum non va- let, id est, si ad certum tempus pecunia non solvatur creditori, ut habeat in feudum. Gerardus & secundu Obertus valet.

Similiter potest feudum dari ad certum seruitium. Gerardus & Obertus.

DE PROHIBITA FEVDI ALIENATIONE PER LOTHARIUM.

Tit. LII.

Feudum vafalli non alienent sine voluntate domi- norum suorum. Bald.

Lotharius diuina fauente clementia III. Imperator Ro- manorum, pius, felix, inclutus, ac triumphator, sem- per Augustus, vniuerso populo.

tit. 33. s. i. i. tit. 40. s. eo. tit. 55. j. eo. Gualthe- rius 2. Leguri- ni. Auzhent. habita C. ne- filius pro pa- tre. Ronca- feretem refecare propositum. Permultas enim interpel- lationes ad nos factas comperimus milites sua beneficia passim distrahere: ac ita omnib. exhaustis, suorum senio- rum seruitia subterfugere: per quod vires imperij maximè attenuatas cognouimus, dū proceres nostri milites suos omnibus beneficijs suis exutos ad foelicif. nostri numinis expeditionem nullo modo transducere valeant. Hortatu itaq; & consilio archiepiscoporum, episcoporum, ducum, comitum, marchionum, palatinorum, caeterorumq; nobilium, similiter etiā iudicum hac edictali lege in omne- rum Deo propitio valitura decernimus, nemini licere beneficia quae a suis senioribus habent, sine ipsorum per- missionione distrahere, vel aliquod commercium aduersus tenorem nostrae constitutionis excogitare, per quod im- perij vel dominorum minuatut vtilitas.

Imperialis beneuolentię propriū esse iudicamus, com- moda subiectorum inuestigare, & eorum calamitati- bus diligenti cura mederi: similiter reipub. bonū sta- tum, ac dignitatem imperij omnibus priuatis commodis preponere. Quocirca omnium fidelium nostrorum tam futurorum quam praesentium nouerit vniuersitas, quali- ter dum apud Ronchalias secundum antiquorum im- peratorum consuetudinem pro iustitia ac pace regni com- ponenda consideremus: omnia quae ad honorem imperij Romani spectare videntur, sollicitè indagantes, pernicio- sissimam pestem, & reipub. non mediocre detrimentū in- tere. Ronca- feretem refecare propositum. Permultas enim interpel- lationes ad nos factas comperimus milites sua beneficia passim distrahere: ac ita omnib. exhaustis, suorum senio- rum seruitia subterfugere: per quod vires imperij maximè attenuatas cognouimus, dū proceres nostri milites suos omnibus beneficijs suis exutos ad foelicif. nostri numinis expeditionem nullo modo transducere valeant. Hortatu itaq; & consilio archiepiscoporum, episcoporum, ducum, comitum, marchionum, palatinorum, caeterorumq; nobilium, similiter etiā iudicum hac edictali lege in omne- rum Deo propitio valitura decernimus, nemini licere beneficia quae a suis senioribus habent, sine ipsorum per- missionione distrahere, vel aliquod commercium aduersus tenorem nostrae constitutionis excogitare, per quod im- perij vel dominorum minuatut vtilitas.

Si quis verò contra hac nostrae legis saluberrimae praer- cepta ad huiusmodi illicitum commercium accesserit, vel aliquid in fraudem huius legis machinari tetauerit: pre- tio ac beneficio se cariturum agnoscat. Notarium verò qui super hoc tali contractu libellum vel aliud instrumen- tum conscripserit: post amissionem officij, ipsum infamie periculum sustinere sancimus. Datum 7. die mensis No- uembris, M. CXXXVI.

Imperator Lotharius August. vniuerso populo.

Satis bene dispositum ad vtilitatē regni, & ad pernicio- sam pestem destruendam, in scriptis inserere cu- rauimus. Quidam miles bina beneficia a duob. do- minis, prout solitum est, acquisiuit: qui decedens duos re- liquit filios, qui paterna beneficia inter se diuidētes, alter eorum domino suo pro beneficio quod ad eum peruenit, fidelitatē nullo anteposito, sicut pater fecerat, fecit. Al- ter verò frater pro suo beneficio alteri domino suo sumi-

liter, quia nullum alium dominū habere videbatur, nullo anteposito fidelitatem fecit. Defuncto posteriore fratre sine filijs, utiq; feudum in querimoniam venit: ut prius personam, & sic dominus posterior talem fidelitatē qua- rit, qualem eius frater fecerat. Quas amputantes alterca- tiones, sancimus quod frater fecit [scilicet in dando sim- pliciter] nil superstiti obesse: licet in secundam & tertiam generationem, & vsque in infinitum peruenit, si hoc ac- tum erit.

Si vafallus intra annum & diem dolose non petierit in- uestituram, amittit feudum. Si verò iusta causa impeditus non fecerit, non perdit feudum. Bald.

Imperator Lotharius Augustus, & c. Eugenio papa, & vniuerso populo.

Quoniam inter dominum & vafallum nulla fraus nec vllum malum ingenium debet interuenire, idcirco per hanc praesentem legem sancimus, si vafallus non dolose per annum & diem steterit quod a domino sui beneficij inuestituram non petierit: feudum non ob hoc amittat. dolus enim abesse videtur, si iusta causa impediēte steterit. Datum 6. Kalendas Septembr. anno a natiuitate Domini M. C. XXVII. indictione V.

DE PACE TENENDA INTER SVB- ditos, & iuramento firmanda & vindicanda: & de poena iudicibus appo- sita, qui eam vindicare, & iustitiam facere neglexerint.

Tit. LIII.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, sem- per Augustus, vniuersis subiectis suo imperio, Salutem.

Hac edictali lege in perpetuum valitura, iubemus, ut omnes nostro subiecti imperio, veram & perpe- tuam pacem inter se obseruent: & ut inuiolata inter omnes perpetuo obseruetur, duces, marchiones, comi- tes, capitanei, valuafores, & omnium locorum rectores, cum omnibus locorum primatibus & plebeijs, a decimo octauo anno vsq; ad septuagesimum, obstringantur iuramento, ut pacem teneant, & rectores locorum adiuuent in pace tenenda atq; vindicanda: & in fine vniuersiusque quinquennij de praedicta pace tenenda omnium sacra- menta renouentur. Si quis verò aliquod ius de quacunq; re vel facto contra aliquem se habere putauerit, iudicia- lem adeat potestatem, & per eam ius sibi competens exe- quatur. Si quis verò ausu temerario praedictam pacem vio- lare praesumpserit: si ciuitas est, poena centum librarum auri camera nostrae inferenda puniatur: oppidum verò Marca duas triginta libras auri mulctetur: duces autē, marchiones, & comites quinquaginta auri libras praestent: capitanei net. quoq; & maiores valuafores, viginti auri libras punian- tur: minores verò valuafores & omnes alij praedictae pacis violatores, tres libras auri inferre cogantur, & damnum poena auri, passio secundum leges resarciant. Iniuria seu fur- tum deminutio, vel aliud quodlibet delictum legaliter rum vindicetur. Iudices verò, & locorum defensores, vel qui- cunq; magistratus ab Imperatore, vel eius voluntate con- stituti seu confirmati, qui iustitiam facere neglexerint, & pacem violatam vindicare legitime superfederint: dam- num omne iniuriam passio resarcire compellatur: & in- super si maior iudex est, sacro arario poena decem libra- rum auri praestet: minor autem poena trium librarum au- ri mulctetur. Qui verò ad praedictam poenam persoluendam inopia dignoscitur laborare, corporis sui correctionem cum verbetibus patiatut: & procul ab eo loco quem in- habitat, quinquaginta miliaria per quinquennium vi- tam agat.

Domus ubi conuenticula aut conspirationes fiunt, confiscatur: & receptans violatorem legis, pari cum eo poena punietur. Bald.

Conuenticula quoque in ciuitatibus, omnesque coniu- rationes, & extra, etiam occasione parentela, & in- iustum lib. 9. dixi ad l. i. in fin. ff. de poenis. addē leg. 15. Codice de episcopis. lege 5. Codice de his qui ad Eccles. confugiunt. l. i. ff. quod cuiusq; vniuers. l. i. ff. de collegijs.

utrunq; feti- dum in vnam ut prius venit personā. ita legitur in fra- gmentis Ar- dizonis. Nihil Euge- nio ad Lotha- rij 3. tēpora, ideoq; hanc vocem Moli- nēus expun- git. in Confue- Paris. Titul. 97. j. cod.

aliud si do- losè 2. feud. 24. i. feud. 21. i. feud. 22. Titul. 97. j. cod. inita cum Mediolanen- sibus, primo bello Medio lanensi. malè XVI. j. de pace Con- stantia. §. 17. & apud Rade- uicum XIII. lib. 3. c. 41. haec est ple- na pubertas, Langobardis legitima, l. r. l. si infans. j. de prohibi- alien. min. quam qui nō implenerit, Gunthero pu- pilli dicun- tur. Vrspergen- sis legit Mar- cas. nō idem tamē est mar- ca & libra. ca & libra. duas & libra- ca & libra. puri scilicet- auri puri in- telligitur. XX. ita le- gunt veteres, Radeuicus & Guntherus. Marchio- nes 50. Com- tes 40. Vrsper- gens. Sid. Vrsper- gens. decem: alij prout facult- tas fert, vsq; ad tres. Vrs- spergens. adde leg. 2. Cod. de com- mercijs. l. vlt. Cod. ne sancti. bapt. sm. addo

ter ciuitatem & ciuitatem, & inter personam & personam, siue inter ciuitatem & personam, modis omnib. fieri pro-
 rit. 27. §. 1. §. hibemus: & in præteritum factas cassamus, singulis con-
 eo. l. 1. ff. de re- iuratum pœna vnius libræ auri puniendis. Episcopos
 cept. l. 1. §. ff. verò locorum ecclesiastica censura violatores huius lan-
 de abigeis. l. 1. tionis, donec ad satisfactionem veniant, volumus coer-
 C. de his qui cere. Receptoribus etiam malefactorum, qui prædi-
 latron. l. 14. C. ctam pacem violauerint, & prædam ementibus, nostram
 de furtis. l. 3. indignationem subituris, & eisdem pœnis feriendis præ-
 §. 3. ff. de incē- terea bona eius publicentur, & domus eius destruat
 dio. l. penult. C. Qui pacem iurare & tenere noluerit, beneficio & lege pa-
 ad l. Iul. de vi cis non fruatur. Illicitas etiam exactiones, maximè ab
 publ. l. 12. Cod. ecclesijs (quarum abusus iam per lōga tempora inoleuit)
 ad leg. Fab. de per ciuitates & castella omnino condemnamus & prohi-
 plag. l. 1. C. de bemus: & si factæ fuerint, in duplum reddantur.

in populum publicentur, dispenfentur à iudice, diripiuntur. Guntherus. §. qua scripsi ad l. 20. ff. comm. diuidū do. l. 24. ff. de pœnis. l. 4. ff. de re militari.

Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum, inuolabiliter obseruentur. Iacob. de Bel.

3. Item sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inuolabiliter custodiantur. Per vim autem & iustum metum etiā à maioribus (maximè ne querimoniam malefactorum committerent) extorta, nullius esse momenti iubemus.

DE ALLODIIS.

Tit. LIIII.

A hoc qui allodium suum vendiderit, districtum & iurisdictionem imperatoris vendere nō præsumat: & si fiat, non valeat. Si verò contigerit allodium ali- quod etiam infeudatum conferri ecclesiæ, vel pro oblatione fidelium, vel per emprionis & venditionis, alterius- ue huiusmodi contractum: infeudatus nisi per gratiam ec- clesiæ, tanquam de nouo receperit, feudum quod habe- bat, retinere non poterit. Ut autem æquitas quæ in pa- ribus causis paria iura desiderat, per vniuersitatem totius imperij seruetur: firmiter statuimus, tam in Italia quam in Alemania, vt quicumque indicta publica expeditione Romam, ad suscipiendam imperij coronam, regem, aut sub rege dominum suum non adiuuerit, aut eundem cum ipso, aut pro quantitate feudi stipendia militiæ persol- uendo, si de uocatione legitima à domino suo conuinci for nemini per compares suos poterit, feudum perdat: & dominus in suos vsus illud habeat redigendi liberam facultatem.

pecuniæ sc. l. 2. C. de epi- scopis. §. 2. de statutis et cō- fuerudine. l. 6. §. 3. de offi- cio presid. l. 1. §. 1. in fin. §. 29. eo. Alodiū, ipso, aut pro quantitate feudi stipendia militiæ persol- uendo, si de uocatione legitima à domino suo conuinci for nemini per compares suos poterit, feudum perdat: & dominus in suos vsus illud habeat redigendi liberam facultatem.

DE PROHIBITA FEVDI A- lienatione per Fridericum.

Tit. LV.

Omnis alienatio feudi contra hanc legem facta, etiam an- tiqua quantumcumque, cassatur, & bona fidei empto- ri pretium restituitur. Bald.

Fridericus Dei gratia Romanorum Impera- tor, semper Augustus.

Imperialem decet solertiam ita reipublicæ curam gere- re, & subiectorum commoda inuestigare, vt regni vti- litas incorrupta persistat, & singulorum status iugiter seruetur illæsus. Quapropter dum ex prædecessorum no- strorum more vniuersalis curiæ Ronchalig pro tribuna- ta, feudo nō li federemus, à principibus Italicis, tam rectoribus eccle- siarum, quam alijs fidelibus regni, non modicas accepi- mus querelas, quod beneficia eorum & feuda quæ vasalli ab eis retinebant, sine dominorum licentia pignori obli- gatione seu ab eis retinebant, & quadā collusione nomine libelli vendide- rant, vnde debita seruitia amittebant: & honor imperij, henderetur. & nostræ felicis expeditionis complementum minueba- tur. Habito ergo cōsilio episcoporum, ducum, marchio- num, & comitum, simul etiam & palatinorum iudicum, Et tamen ve- & aliorum procerū, hac edictali Deo propitio perpetuo risimile ad in valitura lege sancimus, vt nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vendere vel pignorare, vel quocunque modo distrahere seu alienare, vel pro anima iudicare, si- tus abroga- ne permissione illius domini ad quem feudum spectare dignoscitur. Vnde Imperator Lotharius tantum in futu- rum præcauens ne fieret, legem promulgauit. Nos autem ad pleniorum regni utilitatem prouidentes, non solum in posterum, sed etiam huiusmodi alienationes illicitas perpetratas, hac præsentis sanctione cassamus, gula de feu- & in irritum deducimus, nullius temporis præscriptio- ne impediende: quia quod ab iniuria de iure non valuit, tractu temporis conualescere non debet: emptori bonæ fidei ex empto actione de pretio contra venditorē com- petente. Callidis insuper machinationibus quorundam ad præterita obuiantes, qui pretio accepto, quali sub colore inuesti- turæ, quam sibi licere dicunt, feudum vendunt, & in alios transferunt: ne tale figmentum vel aliud vltius in fraudem huius nostræ constitutionis excogitetur, modis omnibus prohibemus: pœna auctoritate nostra immi- nente, vt venditor & emptor, qui tam illicitas alienatio- nes reperi fuerint contraxisse, feudum amittant: & ad annorum. 15. dominum liberè reuertatur. Scriba verò qui hoc instru- mentum sciens conscripserit, post amissionem officij, cū infamiæ periculo manum amittat. Præterea si quis in feudatus maior quatuordecim annis sua incuria vel negli- gentia per annum & diem steterit quod feudi inuesti- turam à proprio domino non petierit: transacto hoc spa- tio feudum amittat, & feudum ad dominum redeat.

partem aliquam vendere vel pignorare, vel quocunque modo distrahere seu alienare, vel pro anima iudicare, si- tus abroga- ne permissione illius domini ad quem feudum spectare dignoscitur. Vnde Imperator Lotharius tantum in futu- rum præcauens ne fieret, legem promulgauit. Nos autem ad pleniorum regni utilitatem prouidentes, non solum in posterum, sed etiam huiusmodi alienationes illicitas perpetratas, hac præsentis sanctione cassamus, gula de feu- & in irritum deducimus, nullius temporis præscriptio- ne impediende: quia quod ab iniuria de iure non valuit, tractu temporis conualescere non debet: emptori bonæ fidei ex empto actione de pretio contra venditorē com- petente. Callidis insuper machinationibus quorundam ad præterita obuiantes, qui pretio accepto, quali sub colore inuesti- turæ, quam sibi licere dicunt, feudum vendunt, & in alios transferunt: ne tale figmentum vel aliud vltius in fraudem huius nostræ constitutionis excogitetur, modis omnibus prohibemus: pœna auctoritate nostra immi- nente, vt venditor & emptor, qui tam illicitas alienatio- nes reperi fuerint contraxisse, feudum amittant: & ad annorum. 15. dominum liberè reuertatur. Scriba verò qui hoc instru- mentum sciens conscripserit, post amissionem officij, cū infamiæ periculo manum amittat. Præterea si quis in feudatus maior quatuordecim annis sua incuria vel negli- gentia per annum & diem steterit quod feudi inuesti- turam à proprio domino non petierit: transacto hoc spa- tio feudum amittat, & feudum ad dominum redeat.

Si vasallus legitima aetatis non iuerit cum domino in expeditionem, vel illuc non miserit alium pro se domino ac- ceptabilem: vel non soluerit domino dimidiam partem redditus feudi vnius anni: feudum amittet. Bald.

Firmiter etiam statuimus, tam in Italia, quam in Alemania, vt quicumque indicta publica expeditione vo- catus à domino suo, in eadem expeditione spatio compe- tenti temerè venire superfederit, vel alium pro se domi- no acceptabilem mittere contempserit, vel dimidiū re- ditus feudi vnius anni domino nō subministrauerit: feu- dum quod ab episcopo, vel alio domino habuit, amittat: & dominus feudi in vsus suos illud redigendi modis omni- bus habeat facultatem. Præterea ducatus, marchia, comi- tatus, de cætero non diuidatur: aliud autem feudum, si confortes voluerint, diuidatur: ita vt omnes qui par- tem feudi habent iam diuisi, vel diuidendi, fidelitatem fa- ciant: ita tamen, vt vasallus pro vno feudo plures domi- nos habere non compellatur: nec dominus feudum sine voluntate vasalli ad alium transferat.

Si filius vasalli offendit dominum patris sui, tunc aut pater à domino requisitus debet eum ducere ad satisfaciendum domino, aut filium à se separare: alio- qui prouidebitur feudo. Bari.

Insuper si filius vasalli dominum offenderit, pa- ter à domino requisitus deducat filium ad satisfaciendum domino: vel à se filium separet: alioqui feudo priuetur. Si autem pater vult eum deducere vt satisfaciatur, & filius con- sentit: patre mortuo in feudum non succedit: nisi prius ductis. Satisfecerit domino. Parique modo vasallus pro omnibus suis domesticis faciat. Illud quoque præcipimus, vt si va- fallus de feudo suo alium vasallum habuerit: & vasallus tendi, vasalli dominum domini sui offenderit, nisi pro seruitio alterius domini sui hoc fecerit, quem sine fraude antè lo habuerit, feudo suo priuetur: & ad dominum suum à quo sui vicarium ipse tenebat, reuertatur: nisi requisitus ab eo, paratus fue- rit satisfacere maiori domino quem offenderit. & nisi va- fallus idemq; dominus à domino suo requisitus, eū qui maiorem dominum offenderit, requirat vt satisfaciatur, suum feudum amittit. Præterea si inter duos vasallos de feudo sit controuersia, domini sit cognitio, & per eum controuersia terminetur. Si verò inter dominum & va- fallum sit controuersia, per pares curiæ à domino sub fidelita- tis debi-

Quinta regula de alienatione feudi per diuisionem. sed ma- iori natu deferatur: aut eo furioso, aut infami, secundo genito. Aurea bulla Carol. 4. ca. 23. alia feuda diuidi possunt, vide j. cod. scilicet, Tit. 26. §. 4. vers. omnes. §. cod. 1. feud. 9. Tit. 102. j. cod. Tit. 9. inf. 34. §. cod. 1. feud. 22. §. 1. hinc illud Gallorum Le vassal se pent souer de son seif, usques à la main mettre au baston: vel, usques à demission de soy: i. feudo suo abuti potest, dum ne à fide & clientela se suumq; feudum subducatur. Tit. 28. inf. §. cod. Tit. 6. vers. honestum. tit. 22. 24. §. 1. 2. vers. illud. tit. 27. §. 2.

tis debi-

Vide in 7. §. 1. de iudic. l. 1. §. 1. de iudic. l. 1. §. 1.

Regalia.

Regalia sunt armantia, &c.

Armanie, fabricae, & publica armamentaria Novell. 85.

Breviculus redditus Ecclesiae Romanae locavit comitatum cum publicariis & Armanis.

Aliud sunt ab Armanis seu officijs apparitorum. Nam Armani sunt qui magistratibus parent.

l. 58. Langob. §. l. 2. sedit. l. 10. de praeser. id est, omnis utilitas ex decursu fluminum proveniens.

Portoria. Cod. Vectigalia nova. l. pen. Cod. de falsa moneta.

id est, banalis. §. Cod. de modo multarum. nisi que specialiter quibusdam conceduntur, ut i. Cod.

leg. i. Cod. de bonis vacantis. l. pen. Cod. de praeser. scribae. l. 1. §. 1. ff. de legat. §. Cod. de his que sunt indignis. l. 5. §. 2. ff. de his que sunt indignis. l. 7. ff. de iure patr. l. 2. Co. de epi. scop. audient. l. pen. Cod. de legat. l. 6. Cod. de incestis. Novell. 12.

Novell. 134. l. 1. §. 1. Cod. de bonis damnatis. Novell. 9. l. 9. l. 20. Cod. de cursu publico. l. 10. l. 11. Cod. de sacros. eccles. l. 27. §. 3. ff. de usufructu. feudum dicitur: Orto Frisingen. 2. l. 1. ff. de ambitu. argentifodine, salina, l. 4. de rebus eorum qui sub tutela. Hotomanus intelligit potestate argentariae permittende. arg. l. 10. ff. de edendo. l. 24. ff. de reb. auct. iud. ad de Edict. Iustin. 7. 9. l. 14. ff. de off. recti. prouinc. l. 16. Cod. de operib. publi. Dion. 53. Placia vel placita forte legendum esse monet Hotomanus arg. l. 1. ff. §. C. de nundinis. l. 17. ff. de verb. sign. l. 5. Cod. ad l. Iul. maest. l. 3. §. 10. ff. de iure fisci. dixi ad Novell. Leonis 51. dixi ad l. 20. Cod. de inofficioso. & ita ex presumptione priuari potest. l. 1. feud. §. Quando feudum de camera sit dandum. tit. 68. Cuiac. tit. 1. in ff. tit. 2. §. 3. cod. dixi tit. 6. in ff. §. cod. Qui debent interesse inuestiturae, 69. Cuiac. l. 1. feud. 26. 2. feud. 2. in ff. pr. l. 7. Longob. de ultim. voluntatib. Pagenibus d. l. 7. Pagenes. novell. 11. l. 12. ff. de testib. De re communi in feudum danda, & per quos fiat inuestitura tit. 70. Cuiac. Feudum in re communi recte constituitur.

de debito coniuratos terminetur. Illud quoque sancimus, ut in omni sacramento fidelitatis imperatoris nominatim excipiatur.

QVAESINT REGALIAE.

Tit. LVI.

Imp. Fridericus.

Regalia, armandia, viae publicae, flumina navigabilia, & ex quibus sunt navigabilia, portus, ripariae, vectigalia, quae vulgo dicuntur telonia, mone, multarum poenarumque compendia, bona vacantia, & quae ut ab indignis, legibus auferuntur, nisi quae specialiter quibusdam conceduntur: bona contrahentium in castas nuptias, eodemnatorum & proscriptorum, secundum quod in nouis constitutionibus cauetur, angariarum, parangariarum, & plaustrorum, & narium praestrationes, & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistratum ad iustitiam expediendam: argentariae & palatia in ciuitatibus, consuetis: piscationum redditus & salinarum, & bona committentium crimen maiestatis, dimidium thesauri in loco Caesaris inuenti, non data opera, vel loco religioso: si data opera, totum ad eum pertineat.

QUOT TESTES SVNT NECES- sarii ad probandam feudi ingratitudinem.

Tit. LVII.

Ad probandam ingratitudinem delicti, quing. testes requiruntur idonei, opinionis integrae, & manifeste probantes. Bald.

Imperator Henricus Aug. Vniuerso populo, &c.

Si vassallus inhonestis factis atque indecentibus machinationibus dominum suum offenderit, in iudicijs eum clandestinis vel manifestis appetuerit, vel inimicis eius suas amicitias copulauerit, atque in alijs sic versatus est, ut potius inimicus quam fidelis esse credatur, vel si eum cucurbitauerit, seu in campestri bello suum dominum reliquerit: feudo priuabitur. Quod non obtinere sancimus, nisi quinque testibus summae atque integrae opinionis probatum fuerit manifeste. Datum 8. Idus Augusti feliciter.

DE NOTIS FEVDORVM.

Tit. LVIII.

Notandum est in feudo quod de cauena seu camera dicitur, non debere dari nisi cum sit in camera, vel cauena, unde solui possit: vel si ita euacuata sit cauena sine culpa promissoris, expectandum est donec iterum de cauena vel de camera dari possit. Dominum autem feudi dare posse intelligitur, omni re alieno deducto. Non enim aequum est quem videre egentem, quem prius habuit in coniugem, vel amicam.

Quod autem pares tantum debant interesse inuestiturae feudi, & non alij: hoc tunc verum est, cum dominus vassallos alios habuerit. Alioquin adhibeat dominus quos meliores poterit, liberos tamen: arguuntur a legibus de ultimis voluntatibus, in Lombardia scilicet illa quae dicit, Si quis donationem facere voluerit de suis rebus alicui, vel inuestiturae: adhibeat sibi de parentibus suis (& per eandem legem iurant) duos testes idoneos, vel tres, vel plures. Pluralis enim locutio, duorum numero contenta est.

Item sciendum est non esse impedimentum inuestiturae, etsi inuestiturae faciat de re quam communem dominus habeat cum aliquo: quia si sponte diuidere noluerit ille cum quo habet rem communem, qui inue-

stiuit: potest cogere per iudicem ille qui inuestitus est, ut diuidat. Item haeredes eius necesse habent tenere firmam inuestituram quam pater fecit. Item eadem lege & eodem iure debet habere rem iste qui inuestitus est, quam haberet qui eum inuestiuit, cum coherede sub, scilicet ut adhaeratio percurrat usque ad quadraginta annos. Item inuestitura per se, vel per suum nuncium dari & accipi potest. quae omnia supradicta colligi possunt per supradictas l. Longobar. titulo de ultimis voluntatibus. l. si quis. & C. communi diuidendo. l. 1. & 2. [Ideo pares necessarii sunt in instrumento inuestiturae, & non alij: ne quid excogitetur falsitatis in perniciem domini, alijs testibus inductis, corruptis forte pecunia, vel odio, vel gratia: quae non sunt suspicanda in partibus.]

Si in instrumentum diceretur falsum a domino: daretur defensio vassallo qui in instrumentum ad se deferret: ut in Lombard. qualiter quis se defen. d. l. de chartis. & auferretur domino, qui veritatem nouerit, & iniquum erit si aliquis ex dono suo conueniatur. Domini est defensio ex ordine, cum vassallus non possideat. Notandum est quod de omni controuersia quae inter dominum & vassallum oritur, si pares veritatem nouerint, omnino cogi debere a domino & partibus dicere veritatem. qui si dicant se nescire, cum sciant, & vassallus postulet: dominus eos coget iurare, & veritatem dicere: ut C. de testibus. l. si quando. & in Lombard. ut iudex vnus, &c. & in titulo qualiter quis se defen. d. l. si qualiscunque causa. & tit. de testibus. l. ut quicumque. & l. vt.

Cum datur domino defensio de inuestitura, quae dicitur esse facta, iurare debet se inuestituram non fecisse. Cum vero datur successoris eius, iurare debet se non credere inuestituram factam esse ab antecessore suo. Si qua inuestitura facta esse dicitur, semper debet nominare dominum a quo inuestitura facta dicitur: cum multum discrepet sacramentum haereditarium a principali sacramento. C. de rebus cred. & iureiurando. l. 3. & l. generaliter. & ut habes de tutore qui iurat quod credit & existimat: ut C. de iura. calum. l. 2. de conscientia enim sua iurare debet, & non de alieno facto (cum iniquum sit aliquid iurare de alieno facto) haeres vel successor, nec etiam filius: ut D. rerum amotarum. l. Marcellus. sed contrarium reperitur in Lombard. quia licet filius minorem virtutem habeat quam pater, tamen debet praecise iurare patrem suum non fuisse debitorem. ut in Lombard. qualiter quis se defendere debet. l. si contigerit.

Hic est finis feudorum in editione Vulgata. Sequuntur fragmenta sine extraordinaria capitula, quae doctissimus Cuiacius restituit ex Arduano & Aluaroto & §. ad finem libri quarti. Ac deinde liber V. ab eodem Cuiacio confectus ex varijs Imperatorum diuersorum feudulibus constitutionibus.

DE ALIENATIONE FEVDI.

Tit. LXXIII.

Summopere mandare curamus, ut si quis aliquem de beneficio inuestiuerit, quod ille qui inuestitus fuerit, non potest per proprium vendere, nec pro leuissima re locare, nec infeudare, nisi maiorem partem apud se retinuerit: & si in desperatione filiorum fuerit, nulla ratione, nec quolibet modo dare potest. Quae omnia si facta fuerint, nullius momenti erunt: & eo defuncto, omnia ad priorem dominum reuertuntur, & si dominus conquestus fuerit partibus, pares auditis rationibus, intra anni spacium expedire faciant vassallo non faciente satisfactionem, domino dent possessionem, saluis suis rationibus: nisi diffinitiuam promouerint sententiam.

DE FEVDIS SCVTIFERORVM.

Tit. LXXIII.

Feuda scutiferorum, ut ad libitum dominorum possint adimi, rationis non est, dum tamen seruiant secundum laudationem curiae.

DE CONDITIONE FEVDI

non impleta.

Tit. LXXV.

Ut inter conditionalia, & non conditionalia aliqua sit differentia, dicimus, quod si quis alicui dederit beneficium conditionale (ut pote quae dantur propter habitationem) deserta habitatione beneficium amittetur, & etiam cum certo constituuntur seruitio, non dato seruitio non poterit retinere beneficium.

l. 26. §. 4. ff. de condit. in. deb. l. 1. §. 1. Cod. de iud. d.

l. 14. Cod. de rei vindic. l. 3. Cod. de reb. alienis.

Res feudalis transit cum sua causa suisque virijs.

De iniqua feudi inter fratres diuisione post 40. annos queri non potest. l. 3. Langob. de prohib. alienat. minor.

l. 3. Ver. sed. Strum. §. cod.

Presumitur pro vassallo.

Si instrumentum feudi falsum dicitur.

l. 71.

l. 2. l. 1. §. 4.

id est mero iure. l. fen. 4.

Qualiter iuret dominus aut vassallus cum defensione ei datur.

72.

l. 33. in ff. §. cod.

l. 9. §. 1. §. 2.

l. 81. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

l. 105. §. 1. §. 2.

DE FIDELITATE

Tit. LXXVI

Quoniam de fidelitate mentionem fecimus, super ea aliquid summam despiciamus. Si beneficium est sine fidelitate, & vasallus aliquid, quod sit contra suum dominum fecerit, amittat beneficium laudatione parium: hoc idem dicimus in ijs, qui fidelitatem iurant. Si cui militi fidelitas requisita fuerit a domino, dominus secundum quosdam librum militi ostendere debet, & miles eam facere debet vel parium laudationi stare intra annum: quod nisi factum fuerit, miles secundum quosdam de beneficio damnari potest, quod contra preceptum domini Lotharij regis Papiæ datum videtur. Librum autem quod vasallo ostendi solet, non necessitate fieri, sed voluntate. Est enim quoddam signum requisitæ fidelitatis memoria causa. Et venit aliquando ut vasallus dicat domino se facturum fidelitatem, quam pares laudauerunt: tunc non perdit beneficium, si stat per dominum, quod faciat curiam.

Qui fidelitatem iurant, si voluntate vtrorumque separatio facta fuerit, fidelitas finitur: si sua voluntate vasallus vel iudicio partium feudum dimisit, fidelitas durat.

SI PLURES SINT DOMINI VEL VASALLI, AN PLURES FIDELITATES VEL SERVIITIA DEBEANTUR.

Tit. LXXVII

Cum plures fratres vasalli paternum habent beneficium, donec illud indivisum possident, una fidelitas, & unum servitium domino fieri debet. Si vero partitum fuerit, quot partes, tot erunt fidelitates. Servitia vero non pro partibus, ut unum primum, videlicet graviora, sed pro quantitate beneficij moderanda. Plures autem domini, etsi feudum inter se dividant, nullo modo nisi unam fidelitatem ex feudo habere poterunt. Servitium vero omnibus non gravitate, sed moderamine faciendum est.

CULPAM VNIUS EX COHEREDIBUS CETERIS NON PRAIUDICARE.

Tit. LXXVIII

Cum feudum hereditarium uni ex coheredibus propria culpa auferretur a paribus per iudicium, ceteris non praiudicat. Hoc autem ita intelligitur, ut vivo eo, vel suis heredibus feudum ad ceteros venire non intelligatur.

UT RATIO VASALLI PRIUS QUAM DOMINI DISCUTIATUR.

Tit. LXXIX

Si contentio fuerit inter dominum & vasallum, & dominus habuerit aliquam rationem contra vasallum, & vasallus contra dominum, vasalli ratio prius discutitur: quoniam pares maiorem iurisdictionem habent de suo pari, quam de suo domino.

DE EVICTIONE.

Tit. LXXX

Generaliter verum est in feudis dominos de evictionibus teneri. At si quis sciens inuestituram alterius beneficij acquisierit, eo evicto nullam adversus dominum vasallum actionem habere dicimus, quoniam in acquirendo malam habuit fidem.

DE FEVDIS IMPROPRIIS QUAE AUFERUNTUR DANTIS ARBITRIO.

Tit. LXXXI

Num quidem non minus utile, sed satis congruum superioribus adverti, & ex comprobato vsu in scriptis bono arbitrio reducere procuravi. Si quis igitur pro vice dominica vel villicaria, ut dicam, pro decania, vel alijs quibuscumque angarijs feudum quod improprium est, acceperit, nisi specialiter hoc actum sit inter re fungitur, cotrahentes, id est, nominatim feudum cum honore feudij, & ita, ut non liceat domino auferre quod datum fuerit, etiam si administratio illa auferatur: quod datum penitus ablata administratione sine omni obstaculo auferre liceat. Si autem quod superius dictum est, probare conetur, & quodammodo possidere vasallus quibusdam cre-

Potest esse beneficium sine fidelitate, id est, fidelitatis iuramento, tit. 3. in fin. pr. Et tit. 24. §. 1. at non sine fide. tit. 32. §. eo.

tit. 55. l. 1. §. 1. §. eo. tit.

feudum potest dividi: ut hic, non tamen regale, tit. 55. §. 1. in fin. tit. 93. §. eo. tit. 52. §. eo. tit. 83. §. eo. tit. 98. §. eo.

ad iudiciorum ordinem id pertinet, ut & titulus 82. §. eo. §. 1. tit. 22. in fin. §. eo.

id est, in suum conuallum, quam in suum dominum. tit. 8. 25. 46. §. eo.

tit. 88. et 96. §. eo. tit. 48. §. eo. tit. 74. §. eo. tit. 94. §. eo. 1. feud. 1. §. 5. §. 2. 11.

ex eod. vsu sumitur decisio §. 83. dixi 1. feud. 2. decania, qui da ita legit. Ceterum Decanus Langobardorum & Gallorum legibus, non tantum is est qui in militia, decurie imperat: sed & qui domi iudicandi mune fungitur, cotrahentes, id est, nominatim feudum cum honore feudij, & ita, ut non liceat domino auferre quod datum fuerit, etiam si administratio illa auferatur: quod datum penitus ablata administratione sine omni obstaculo auferre liceat. Si autem quod superius dictum est, probare conetur, & quodammodo possidere vasallus quibusdam cre-

tit. 20. et 39. §. 1. §. eo. dixi tit. 2. §. 1. §. eo. i. refutauerit. de feudo a patre refutato, §. titulum 13. §. eo. de quo §. tit. 50. §. eodem. feud. 4. §. 2. tit. 78. §. eo. Longa, non XXX. annorum §. tit. 3. §. 1. 26. §. 4. §. eo. 1. feu. §. l. ad de tit. 88. §. eo. Paternum feudum hic dicitur hereditarium. Interpretibus hereditarium est quod quis habere non potest, nisi sit haeres. tit. 50. §. eo. excipe casum qui nunc sequitur. Pater contracta fiducia filium de feudo inuestire facies, filio succedit: alius non succedit, d. tit. 50. Per gestorem potest inuestitura accipi §. hic: & per nuntium tit. 58. §. 2. §. eo. per procuratorem, tit. 3. §. 1. Versic. feud. §. eo. tit. 104. §. eo. 1. feud. 35. & ita iuri aderecendi hoc casu locus non est. §. ad de tit. 28. §. 3. §. tit. 45. §. eo. tit. 45. §. eo. Praescriptio tricennali feudum adquiritur §. eo. tit. 9. §. 1. in fin. tit. 26. §. 4. 1. feu. §. l. XXX. annorum alias non currit prescriptio §. tit. 83. §. eo. tit. 80. §. eo. tit. 96. §. eo. i. de qualitate vasalli & parit. cunq.

datur, non iureiurando decidi oportet, sed testibus vel instrumento aliisve legitimis probationibus causa firmiter approbetur.

PRIVS POSSESSIONEM RESTITUENDAM ESSE QUAM DE PRINCIPALI CAUSA AGATUR.

Tit. LXXXII

Si qua contentio de beneficio inter aliquos (prout sepe fieri solet) orta fuerit, si unus dominus vel loco domini habeatur, & alter vasallus vel loco vasalli habeatur: si per pares secundum usum regni iudicium ventiletur, primo de suo recto beneficio inuestiri debet, & si possessio aliqua perturbata fuerit, modo restitui debet.

SI VNVS EX FRATRIBVS DEDE- RIT SUAM PARTEM FRATRI, VEL DOMINO VEL EXTRANEO.

Tit. LXXXIII

Si alter ex fratribus qui paternum habeat beneficium, suam portionem dederit domino vel alicui extraneo: dominus vel extraneus tandiu teneat sine prauidicio quamdiu ille, qui dedit, heredem masculum habuerit: si vero sine herede decesserit, alter frater si vixerit, vel eius heres sine vilo obstaculo & temporis praescriptione beneficium, quod hereditarium est, vindicet a quoque possidente. Hoc idem dicimus, & si fratres fuerint, & alter ab altero ex fratribus acquisierit: hoc enim verissimum ex vsu comprobato didicimus.

PATREM IN FEUDO FILII NON SUCCEEDERE.

Tit. LXXXIII

Quoddam vsu traditum recordationis causa in scriptis ponere procuravi. Si quis igitur habens filium, ipsum per dominum inuestire fecerit, nisi nominatim cum domino pactus fuerit, ut si filius decesserit ante patrem, quod feudum ad patrem reuertatur: dicitur defuncto ante patrem filio, patrem carere beneficio, & domino adquiri beneficium.

DE INVESTITURA FACTA MARITO VEL VTRIQUE CONIUGI.

Tit. LXXXV

Si maritus de feudo suæ uxoris inuestiatur ea absente, nisi nominatim quasi gerendo uxoris negotium inuestiatur: sibi acquirit feudum ea sciēte vel iubente. Si vero uterque in simul inuestiatur, pro parte sibi proficiunt: nisi cum iam dicta distinctione factum fuerit, & dicimus etiam, ut si unus ante alterum sine herede decesserit, quod alterius pars domino adquiratur.

DE FRUCTIBVS FEVDI.

Tit. LXXXVI

Num quidem satis vsitatum dicimus, quod si aliquis decesserit nullo in feudo relicto herede, ius feudi ad dominum pertinere dicimus: Fruges autem extantes non ad dominum, sed ad filias ipsius vasalli, vel etiam ad uxorem eius pertinere, & hac ratione creditor eas retinere potest, licet pignus habere non possit: & hoc cum distinctione Imperialium Constitutionum.

AN PRAESCRIPTIONE FEVDORUM ADQUIRATUR.

Tit. LXXXVII

In beneficijs ut in ceteris contractibus, praescriptiones currere satis humanum, & rationi congruum videtur. Si quis ergo feudum alienum bona fide ab aliquo iusta traditione acceperit, licet dominus non sit, cum verus dominus in traditione putetur, longi temporis praescriptione ius sibi acquirit. Si vero malam fidem habuerit, nulla se poterit tueri praescriptione, nec etiam de evictione agere poterit.

DE PROBATIONE INVESTITURAE.

Tit. LXXXVIII

De ingressu curiae a quibusdam varia ac diuersa putantur: nos autem, quod saepius ac rationabiliter in multis curijs & ciuitatibus intelleximus, in scriptis bonae recordationis causa inferere procurauimus. Quicunque

cunque igitur beneficium per inuestituram accepserit sine possessionis traditione, pares ad inuestituram habeat, vt pro ipso veritas discernatur, cum cōtrouersia inde fuerit. Sanè si possidet, alijs quibusdam adiuuetur adminiculis. Veruntamen quia milites inopes vasalli sunt, per testes vel per breue testatum probatio satis competens esse dignoscitur.

CONDITIONEM TACITE feudum sequi.

Tit. LXXXIX.

quibus adiecta est conditio aliqua **B**eneficia conditionalia, quæ in maioribus curijs à veteri tempore esse noscuntur: vt pote Patriarcharū, Archiepiscoporum, Abbatum, Abbatissarum, Ducum, Marchionum, Comitum, Capitaneorum, siue etiā maiorum valuatorum, si duobus, tribus, vel deinceps alijs dantur vasallis, tacite conditiones eos sequuntur, nisi nominatim in ipsis traditionibus ipsæ conditiones excipiantur. Hoc idem etiā de his conditionibus, quæ nouiter constituuntur ad harum similitudinem verissimum fore sapientibus placet.

FRATREM FRATRI IN FEVDO nouo ne succedere.

Tit. XC.

Si duo fratres in hæredes masculos & feminas de beneficio inuestituram acceperint, altero decedente filia relicta, neptem eum patruo ad feudum venire dicimus: cum vnusquisq; fratrum suæ soboli bene consuluit. Si enim frater suus sine vlla progenie decesserit, feudum non ad superstitem, sed ad dominum perueniet: nisi pactum de successione factum foret.

DE INVESTITURA VETERIS & noui beneficij.

Tit. XCI.

Beneficium intelligitur de veteri & nouo: & cum de veteri fit inuestitura, satis sit si de recto beneficio fiat inuestitura. Hæc autem inuestitura ab vnaquaq; persona fieri potest, siue seculari, siue ecclesiastica, si antiquitas eorum consuetudo fuerit. hæc secundum quosdam, & à femina, & à minore 25. ann. fit. De nouo si fiat inuestitura, nominatim & de certa re oportet fieri. Hæc inuestitura à muliere secundum quosdam non valet: quibusdam valere placet: quæ sententia mitior est. A minore autem 18. annorum non valet: hoc etiam de minoribus ann. 25. asseritur, vt quibusdam placet. A prælatis Ecclesiarum verò tradi, & legitime dici potest iure, vt valeat inuestitura, dū tamen dissipator videri non possit: quod si aliter intelligeretur, nullum beneficium ab ecclesiasticis personis datum retineri posset. Dicitur etiam quòd si coniuncta personæ gratia, vel etiam alicui alteri tale dedit feudum, quod duos consimiles vasallos acquirere posset, inutile est beneficium.

IUSTO ERRORE EXCVSARI vasallum qui fidelitatem non fecit.

Tit. XCII.

Quicumq; paratus est facere bene fidelitatem domino suo, prout pater fecerat fidelitatem patri vel antecessori domini, dum tamen hæc bona fide dicat, & non dolosè, sed iusto errore, omnino condemnari non potest. Cum enim cōtrouersia est inter ipsos, per antiquitatem feudi, vel per breue testatum, vel per testes domino incumbit probatio, alioquin per vasallum veritas inquiratur.

FACTVM FRATRIS FRATRI IN feudo paterno non nocere.

Tit. XCIII.

Quoddam satis bene dispositum ad vtilitatem, & ad perniciosam calliditatem destruendam, in scriptis inferere curauimus. Quidam miles bina beneficia à duobus dominis, prout solitum est, acquisiuit: qui dece-

dens duos reliquit filios, qui paterna beneficia inter se diuidentes alter eorum suo domino pro beneficio quod ad eum venit fidelitatem nullo anteposito, sicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater alteri domino similiter pro suo beneficio, quia alium nullum dominum habere videbatur, nullo anteposito fidelitatem fecit. defuncto posteriore fratre sine filijs, vtrunq; feudum in vnam, vt prius, venit personam. & sic dominus talem fidelitatem querit, qualem frater eius fecerat: quas altercationes amputantes dicimus, illud, quod frater fecit, nihil superstiti obesse: licet in secundam & tertiam generationem, & vsque ad infinitum peruenierit.

DE FEVDO GVARDIÆ & gastaldie.

Tit. XCIIII.

Quod nomine gastaldie vel guardie in feudum datur, ablata gastaldia vel guardia iure auferri potest.

DE SVCCESIONE FEVDI.

Tit. XCV.

Quidam dominus habens beneficium, reliquit duos filios: & vnusquisque ipsorum habuit duos vel tres filios: vnus illorum fratrum decessit, vna tantum filia relicta: portionem illius non ad omnes superstites, sed ad patruos illius & suis posterioribus pertinere dicimus.

DE INVESTITURA alieni beneficij.

Tit. XCVI.

Si quis acceperit inuestituram alterius beneficij, inutilis est hæc inuestitura: & qui sciens hoc agit, de euictione agere non potest.

NON AMITTERE FEVDVM EVM qui sine dolo cessauit per annum in petenda inuestitura.

Tit. XCVII.

Inter dominum & vasallum nulla fraus debet esse, & inde potest accipi, si vasallus nō dolosè steterit per annum querere inuestituram sui beneficij, non damnabitur. dolus enim abest, si iusta causa impediens steterit, vel etiam cum amore seruitium fecerit domino conscio. Dicimus autem vt si contra ea quæ in fidelitate nominantur fecerit, beneficio carebit.

EX DELICTO VASALLI FEVDVM ad dominum redire.

Tit. XCVIII.

Vasallus habens feudum deliquit contra dominum, cui iudicatum est, agnati cum domino litigant, quidam domino dicunt pertinere: quidam agnato. Dicimus autem ad dominum non pertinere, donec aliquis maculus ex delinquenti vasallo superest, alij verò contradicunt.

DE FEVDO LIGIO.

Tit. XCIX.

Si quis inuestitus de feudo ligio, pro quo cōtra omnes fidelitatem domino debet, Lucio & Titio ex se descendibus filijs, sibi hæredibus institutis, vita decesserit, diuisione facta, si ad solum Titium feudum peruenerit, rationabiliter placuit eum solum fidelitatis sacramentum esse obnoxium, ad quem solita feudi iura transferuntur. quòd si ab alio domino Lucius postea feudum per inuestituram acquisierit, pro quo similiter ei contra omnes homines fidelitatem fecerit: decedente Titio sine liberis, ad quem deuoluatur feudum, quod ex diuisione habuerat, mo esse potest ad alium fratrem, an ad dominum queri potest. & cum placeat quem ligium hominem duorum esse non possit, videri potest feudum ad dominum pertinere. sed rectius visum est feudum, quod per inuestituram acquisierit, impedimento ei non esse, licetq; ei per substitutum acquiribilem domino priori seruire.

hoc feudi ligij propriū est. tit. 99. j. eo.

1. feud. 2. §. 4.

6. tit. 81. §. e. nisi aliud conuenierit. tit. 105. j. eod.

Tit. 50. in fi. §. eod. ad fratres. Cuiac. i. posteris, §. l. 3. §. 3. ff. de iustro.

Tit. 87. in fi. §. eod.

dixi titu. 52. §. 3. in fi. §. eo. & diem 1. feud. 22.

2. feud. 24. §. 2. vers. sc. sed. 1. feud. 21.

Cuiacius hæc negatione expungit.

Tit. 78. §. eo. feudi ligij proprium hoc est. tit. 52. §. 2. tit. 93. §. eod. c. pastoralis. de sentent. & re iudic. vt ne quidē Imperator excipiat, antiquiorve dominus. In iure iurando nō homo logi, excipitur. Tit. 28. in fi. §. eo.

Duorum homines fidelitatem fecerit: decedente Titio sine liberis, ad quem deuoluatur feudum, mo esse potest ad alium fratrem, an ad dominum queri potest. & cum placeat quem ligium hominem duorum esse non possit, videri potest feudum ad dominum pertinere. sed rectius visum est feudum, quod per inuestituram acquisierit, impedimento ei non esse, licetq; ei per substitutum acquiribilem domino priori seruire.

2. feud. 24. §. 2. vers. sc. sed. 1. feud. 21. Cuiacius hæc negatione expungit. Tit. 78. §. eo. feudi ligij proprium hoc est. tit. 52. §. 2. tit. 93. §. eod. c. pastoralis. de sentent. & re iudic. vt ne quidē Imperator excipiat, antiquiorve dominus. In iure iurando nō homo logi, excipitur. Tit. 28. in fi. §. eo. Duorum homines fidelitatem fecerit: decedente Titio sine liberis, ad quem deuoluatur feudum, mo esse potest ad alium fratrem, an ad dominum queri potest. & cum placeat quem ligium hominem duorum esse non possit, videri potest feudum ad dominum pertinere. sed rectius visum est feudum, quod per inuestituram acquisierit, impedimento ei non esse, licetq; ei per substitutum acquiribilem domino priori seruire.

tit. 3. §. eod. de quo vide tit. 20. 1. feud. 1. d. tit. §. 6. ideo sequenda. Prælati res ecclesiæ in feudare potest, at nō dispare. Nouell. 120. c. 5. tit. 26. §. 7. Ser. Vasallus.

IMPERATOREM FEVDVM AMIT-
tere vel alium pro se fidelem dare.

Tit. C.

EX facto incidisse scio Fridericum principem nostrū,
cū ab initio Dux esset, & pro Ducatu fidelitatem
faceret, diuino nutu postea Imperatorem creatum,
petita ab eo fidelitate pro ducatu, petiti domino respon-
disse, non teneri se fidelitatem facere, cū omne homi-
num genus sibi fidelitatem debeat, & ipse soli Deo & Ro-
mano Pontifici. Sed cū insistente feudi domino de hoc
contenderetur, procerib. prudenter visum est, feudum a-

^a aliud in Ec-
clesiast. 101.7.
^b vicariū sc.
ciat.

ECCLESIAM FIDELITATEM
non facere.

Tit. C I.

DE negotio super quo nos consulere voluisti, tibi se-
cundum ius curiæ & vsu feudi breuiter responde-
mus, quatenus pro feudo, quod ab aliquo per Ec-
clesiam detinetur, nulla sit facienda fidelitas.

^a aliud in Ec-
clesiast. 101.7.
^b vicariū sc.
ciat.
^c tit. 35. §. 1.
^d tit. 99. §. eod.
^e i. solutā esse
iuramēto fi-
delitatis. &
ita deroga-
tur legi gene-
raliter conce-
pte tit. 3. in fi.
§. eod.

NON COGI VASALLVM PRO V.
no feudo duas fidelitates facere.

Tit. C I I.

Insuper etiam te instructum esse volumus, quod si do-
minus a quo feudum tenebatur, diem suum plurib. ha-
redibus relictis obierit: vasalli qui cōmuniter illud te-
nent, non coguntur fidelitatem pro eo feudo facere, nisi
domini illud feudum primō partiretur: quoniam secun-
dum ius feudi non debet quis duas fidelitates pro eo-
dem feudo facere.

^a Igitur ma-
ior Ecclesiæ
quàm impe-
ratoris au-
thoritas tit.
100. §.
^b Quid si plu-
res feudū ad-
quisierint: o-
mnes fidelita-
tē facere de-
bent tit. 26. §.
^c 4. Ver. omnes.
^d tit. 55. §. 1. §.
^e eo. tit. 77. §. eo.

FILIOS TANTVM SECVNDI MA-
trimonij matri in feudum succedere.

Tit. C I I I.

Mulier quæ feudum secundi viri cōtemplatione ac-
quisierat, si ex vtroque matrimonio superstribus
liberis decesserit, solos ex secundo viro susceptos
filios ad feudi successionem admitti, vsu curiarum ob-
tentum est.

^a tit. 26. §. 4.
^b Verf. mulier.

CASVS QVIBVS FOEMINA
in feudo succedit.

Tit. C I I I I.

Sicuti militi ad certum seruitium feudum fuerit da-
tum, isque relictā ex se descendente fœmina, decesserit,
quæ id seruitium iuxta feudi conditionem nō mi-
nus decenter præstare possit, quàm masculus, etsi in in-
uestitura minimè cautum sit, vt & fœminæ ad id aspirare
valeant, eam tamen admitti rectum putamus, quinimo
hoc casu, simul cū masculo in feudo eam succedere qui-
dam putant, quod multo magis dignum obseruantia ex-
istimamus, cū feudum sic datum est, vt nullum pro eo
seruitium fiat, vt pleraque hodie feuda dantur.

^a tit. 51. §. 7.
^b puta vt co-
mitetur do-
mini vxorē.
^c tit. 2. in fi. §. e.
^d 1. Feud. 1. §.
^e 3. tit. 6. §. 1. tit.
^f 8. §. 2. Feud.
^g 26. §. 7. Verfic.
^h feudum ea le-
ge. Vi huius
pacti succe-
dūt fœminæ
cū masculis.
ⁱ fuit ea Ge-
rardi senten-
tia de qua di-
xi 1. Feud. 8. in
fi. ab omnib.
^k id est, con-
iuges.
^l §. tit. 85. §.
^m eo. Huiusmo-
di feudū par-
tim fœmine-
um partim
paternum: &
ita mixtum.

Item si quis eo tenore de feudo aliquo sit inuesti-
tus, vt in eo succedant fœminæ sicut masculi, siue feu-
dum ad id certum fuerit datum seruitium, siue pro eo in-
determinatè fuerit promissum seruitium, inuestito mo-
riente in feudum succedunt pariter & mares & fœminæ,
quanquam enim superstite masculo ex eo qui primus
feudum adquisiuit, fœminæ excludantur, & si in maribus
& fœminis fuerat acquisitum (vt in feudis regulariter tra-
di solet) sermonem tamē inuestitura, nec non vim verbo-
rum & sensum contrahentium intuentes, discretionem
sexus in eiusmodi feudi successione non fecimus.

^a §. tit. 85. §.
^b eo. Huiusmo-
di feudū par-
tim fœmine-
um partim
paternum: &
ita mixtum.

Iugales a quodam milite simul de eodem feu-
do inuestiti fuerant, vt in se descendentesque suos id ha-
berent. Hi ex se filio & filia superstribus defuncti sunt, in-
ter quos feudi quæstio agitur. masculus enim vniuer-
sum feudum sibi vindicat: fœmina verò ad parentum feu-
dum pariter cum fratre vocari se defendit. quidā pro ma-
sculo, quidam pro fœmina pronuntiant. Eorum qui pro

filia iudicant, sententiam sequēdam esse cenfeo, cū filia
ex antedictorum iugalium contubernio superest, ex præ-
defuncta vxore alio suscepto masculo qui consanguineus
ad eam frater sit. In cæteris priorum sententia sanè se-
quēda est, quod si sola ex eo matrimonio relictā filia, nul-
lo ex eo vel alio connubio superstite masculo, ab hac lu-
ce subtracti fuerint, feudum scindi fert prudentum no-
stræ ciuitatis opinio, vt dimidiam quidem partem fœmi-
na sibi acquirat, reliquam verò dominus aut eius hæres
accipiat.

^a i. quoties fi-
lia ex eodem
matrimonio
fratres ha-
bet.

DE FEVDIS HABITATIONVM.

Tit. C V.

Feuda habitationum, nisi aliud specialiter cautum
sit, morte accipientium finiuntur.

^a Tit. 75. §. eo.
^b Tit. 44. §. eo.
^c & deserta
habitatione
d. tit. 75.

SERVOS POST DELATAM SVC-
cessionem manumissos in feudum non
succedere.

20

Tit. C V I.

Quæsitum scio, dudumq; apud prudentes fuisse cau-
sam hanc: si serui, quibus macula seruitutis ob-
staculo fuerat, libertate donati fuerint, an ad feudi
successionem valeant aspirare? Denique post magnas va-
rietates obtinuit sententia distinguendum, quo tempore
libertatis donum assecuti fuerint: vt si quidem eo tempo-
re, quo cohæres alter, vt pote his cōstitutis inhabilibus,
aut dominus quasi ad se deuolutum vindicasset, ab eius
successione sint penitus alieni, ne quod legitime factum
est, superuenienti facto postea retractetur: qui si re integra
manumissi fuerint, in feudum rectè succedere queunt.

^a An seruus in-
uestiri possit,
S. tit. 3. §. 1.
^b Verf. personā.
^c seruitutis
macula.
^d In feudis de-
lata successi-
onis tempus
spectatur. fa-
tit. 30. §. eo.

VT VASALLI SVMP TIBVS
domini seruitia præstent.

Tit. C V I I.

Aniquatum esse ipsis rerum experimentis, nos ipsi
cognouimus, fideles, nisi aliud contractib. pactio-
nes insertæ desiderent, dominorum sumptibus eis-
dem seruitia ministrare. Iustum namque est, vt illi conse-
quantur stipendium, quo tempore suum commodare re-
periantur obsequium, præsertim cū nec quisquā pro-
prijs cogatur impendijs militare, maximè cū extra tū præstatur
ciuitatis suæ tentoria seruitijs exhibendis eos conuenit
fatigari.

^a Conuentio
format con-
tractum.
^b sumptu do-
minico serui
minico serui
tū præstatur
a vasallo.
^c & Curtium
a parte 1. cau-
sa. Verf. Ter-
tia cadit.

VASALLVM FEVDVM POSSE
in alium arctiori lege transferre.

30

Tit. C V I I I.

Nulla iuris constitutione aut consuetudinis, vsusque
longæui obseruantia prohiberi sciscitatus inuenio,
vasallum arctiori, quam ipse habeat, lege feudum
in alium vbilibet posse transferre.

^a Tit. 34. §. 2.
^b tit. 48. §. in fi.

CLERICATV FEV-
dum amitti.

Tit. C I X.

Et iure & moribus receptum est, vasallum clericali
se militiæ dedicantem feudum amittere: Scriptum
est enim in diuinis eloquijs: Miles Christi seruiat
Christo: milites seculi seruiant seculo.

^a Tit. 21. tit.
^b 26. §. 4. Verfic.
^c qui clericus.
^d §. eod.

DE FEVDIS,

LIB. V.

QVO VARIE CONSTITVTIO-
nes Imperatorum ad hanc partem iuris
pertinentes continentur.

CONSTITVTIO CONTRA-
di de beneficijs.

Tit. I.

^a 1. feud. 1. §.
^b 2. adde 2. fen.
^c 34. 40.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis:
Conradus Dei gratia Romanorū Imperator
Augustus, Omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fide-
libus & nostris tam præsentibus quàm futuris
notum

notū esse volumus, quōd ad reconciliandos animos seniorū & militum, vt ad inuicē semper inueniatur concordēs, & vt fideliter nobis & suis senioribus seruiant & deuotē, præcipimus & firmiter statuimus, vt nullus miles Episcoporum, Abbatum, Abbatissarū Marchionum, vel Comitum, vel hominum qui beneficium de nostris publicis bonis, aut de Ecclesiarum prædijs nunc tenent aut tenuerint, aut hæcenus iniuste perdiderint, tã de nostris maioribus valuasoribus, quã eorum militibus sine certa & conuicta culpa suum beneficium perdat, nisi secundum consuetudinem antecessorum nostrorum & iudicium parium suorum. Si contentio emerferit inter seniore & militem, quamuis pares iudicauerint, illum suo beneficio carere debere, & ille dixerit, hoc iniuste, vel per odium factum esse, ipse suum beneficium teneat, donec senior & ille quem culpatur, cum paribus ad nostram præsentiam veniant, & ibi causa iuste determinetur. Senior verò & miles qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, sex hebdomadas antequam iter incipiat ei cum quo litigauerit innotescat. Hoc autem de maioribus valuasoribus obseruetur. De minoribus verò in regno nostro, aut ante seniores, aut ante missum nostrum eorum causa finiatur. Præcipimus etiam, vt si aliquis miles siue de maioribus siue de minoribus, de hoc seculo migrauerit, filios eius beneficium tenere, si verò filios non habuerit, & auaticū ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, seruatō vsu maiorum valuasorum in dandis equis & armis suis senioribus. Si verò forte auaticum ex filio non reliquerit, sed fratrem legitimum ex parte patris, & si seniore offendum habuerit, sibi vult satisfacere, & miles eius esse, beneficium quod patris sui fuit habeat. Insuper & omnibus modis prohibemus, vt nullus senior de beneficio suorum militum cambium, aut precarium aut libellum sine eorum adsensu facere præsumat. Illis verò quæ tenet proprietario iure, aut per præcepto suo potestatem libellum, siue per precariam, nemo cum deuestire audeat iniuste. Fodrum autem de castellis quod nostri antecessores habuerunt, habere volumus. illud verò quod non habuerūt, nullo modo exigimus. Si quis hanc iussionem nostram infregerit, auri optimi libras C. componat, medietatem cameræ nostræ, & medietatem cui damnum illatum fuerit.

CONSTITVTIO HENRICI DE CAUSIS amittendi feudi.

Tit. II.

Imperator Augustus Henricus secundus. De militum beneficijs quoniam dubias variâsque causas in regno nostro esse cognouimus, ideo ad Reipublicæ statum quædam statuimus. Si quis ergo dominum suum interfecerit, vel vulnerauerit, ipsum dominum suamve dominam obsederit, vel eum cucurbitauerit, vel contra ea, quæ in fidelitate nominantur, fecerit, vel his supradictis consilium dederit, parium laudatione beneficium amittat. Si verò de supradictis se defendere voluerit, testibus à parte domini deficientibus, cum tribus paribus se expurger: si autem pares habere non potuerit, cum duodecim propinquiore parentibus se defendat (vsu verò curiali solus defendat.) Si quis autem suorum parium idoneus tamen exinde se veritatem scire dixerit, & per pugnam eum fatigare voluerit, vt per pugnam se defendat edicimus. Si quis autem fuit, qui domino non seruerit, parium laudatione beneficium amittat (curiali tamen vsu id redimere potest pro medietate, quantum valuerit.) sed si hoc defendere noluerit, duos vel vnum saltem parem ostendat, & cum his se seruisse iuret: & si pares parēve habere nequiverit, cum tribus vel duobus propinquiore parentibus se intra annum seruisse iuret: (vsu tamen curiali solus iurare conceditur. Qualiter autem iuret, an solus, aut cum alijs, nihil interest, dum tamē seruitia nominet.) Si autem concorditer cum domino suo se habuerit dominum sæpe videndo, tunc dicimus vt probet per testes seruitium fecisse, & per se non steterit. Si autem aliqua inter dominum & vasallum discordia fuerit, vel si domicilia in longinquâ habuerint, vasallus domino se representando seruitium promittat, & si necesse fuerit, hoc probet iureiurando, saltem ad finem controuersie vasallo à paribus dato. Si quidem intra annum seruerit, quod leuissimum fuerit, & dominus aliud seruitium imposuerit, quod vasallus neglexerit, vnde damnum domino illatum fuerit vsq; ad fruges, feudatarius parium existimatione damnum resarciat. De alijs verò culpis vnde beneficium nō

amittitur, parium laudatione defendat se, vt supra, vel emendat.

ALIA CONSTITVTIO HENRICI DE vasallo qui vnum ex dominis refutauit.

Tit. III.

Imperator Henricus: Si contigerit feudum incuria, aut Ineglectu fidelis consortibus applicari, nullum ex eo leuamen detrusus excipiat, ne senioris sui contemptus illulus fiat, ob quem feudum iure dimiserat. Sanè qui aliter fecerint, quam quod mens saluberrimæ nostræ constitutionis exposcit, beneficio se carituros esse cognoscant, ita vt eis amplius sperare non liceat, seniori danda licentia tam ab ipsis eorumque posteris, quam ceteris detentatoribus prædictum beneficium vindicandi.

ALIA CONSTITVTIO HENRICI EIVSDEM, vt ingratitude vasalli probetur testibus quinque.

Tit. IIII.

Imp. Henricus Aug. vniuerso populo.

Si vasallus inhonestis factis, atque indecentibus machinationibus dominum suum offenderit, &c.

CONSTITVTIO LOTHARII DE feudis non alienandis.

Tit. V.

Lotharius diuina fauente clementia tertius Imperator Romanorum, pius, felix, inclytus ac triumphator semper Augustus vniuerso populo.

Imperialis benevolentie proprium esse iudicamus, commoda subiectorum inuestigare, &c.

ALIA EIVSDEM LOTHARII CONSTITUTIO de inuestitura non petita intra annum.

Tit. VI.

Imp. Lothar. Eugenio papæ, & vniuerso populo.

Quoniam inter dominum & vasallum nulla fraus, nec vllum malum ingenium debet interuenire, &c.

CONSTITVTIO FRIDERICI DE feudis non alienandis & alijs capitulis.

Tit. VII.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus vniuerso populo.

Imperialem decet solertiam ita Reipublicæ curam gerere, & subiectorum commoda inuestigare, &c.

ALIA DE IVRE FISCI.

Tit. VIII.

Imp. Fridericus.

Regalia sunt armania, via publica, flumina nauigabilia, & ex quibus fiunt nauigabilia, &c.

ALIA CONSTITVTIO EIVSDEM Friderici de pacē tenenda.

Tit. IX.

Fridericus Dei gratia Romanus Imperator, semper Augustus, Episcopis, Ducibus, Comitibus, Marchionibus, & Rectoribus, &c.

Alia constitutio Friderici Imperatoris De incendiarijs & pacis violatoribus.

Tit. X.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Decet fidelitatis nostræ tempora, generali populum prouinciarum tranquillitati circumspectionis nostræ studio prouideri, vt dum in subiectis dominationis virtute pollemus reprobos quoslibet ac

1. Feud. 21. 22. §. 2.

d. §. 2.

vicarium.

i. nepotē ex filio 1. Feud.

1. §. 2.

2. Feud. 12.

2. Feud. 51. §.

1. tit. 55. §. 2.

De cambio adde 1. Feud.

4. §. 2. 22. §. 1.

tit. 25.

2. Feud. 9. in

fi. 34. §. 1.

Annonam militarem 5.

Ammonius 3.

Causæ feud. amittendi.

1. Feud. 5. §.

2. Feud. 38.

57.

1. Feud. 27.

in pr. §. 3.

tit. 39. §. 2.

quod minimum est 77.

404.

i. vni dom. minorum 62. 2. Feud. 38.

6. 2. Feud. 57.

6. 2. Feud. 52. in pr.

6. 2. Feud. 52. §. 3.

6. 2. Feud. 55.

6. 2. Feud. 56.

6. 2. Feud. 27.

De incendiarijs.

scelerosos a subditorum iniurijs arceamus aequitatis no-
stra correctione. Considerantes quippe que damna, qua-
taeque desolationes hominum & prouinciarum, per sedi-
tiones & incendia prouenerint, & quantos praeterea fut-
torum timores reportent, ea quae de conscientia & co-
silio principum, & aliorum fidelium nostrorum, tam li-
berorum, quam ministerialium, ad reprimendos incen-
diariorum insolentias, imperialis nostra sanxit auctori-
tas, vniuersalis imperij fidelibus nota fieri volumus, & si-
cut in castro nostro Nuringere, haec ordinata & confir-
mata sunt, firmiter indicimus obseruanda. Primum igitur
de incendiarijs demandamus generaliter, vt si liber ho-
mo, ingenuus, ministerialis, vel cuiuscumque conditio-
nis fuerit, incendium commiserit pro verra propria, pro
amico, pro pariete, vel cause cuiusquam alterius occasio-
ne, de sententia & iudicio imperiali, proscriptioni statim
subiectus habeatur. Hic excipiuntur, si qui forte mani-
festam verra castra manifeste capiunt: & si qua ibi subur-
bia, aut stabula aliaue tuguria praeracent, igne succendit.
Excipiuntur & iudices quos in malefactores poenam iu-
stitia exigente exercere contingit. Quod si aliquis in Du-
catu alicuius incendium fecerit, ipse proscriptionem pro-
nuntiet, ac deinde iustitiae suae auctoritate eum proscri-
bat. Id ipsum faciant Marchiones, Palatini Comites, Lad-
grauij, & Comites alij, nec alicui eorum liceat talem ab-
soluere, nisi domino imperatori.

Quicumque etiam incendiarum in domo sua scienter
repperit, & consilium auxiliumve ei impenderit, dam-
num & iniuriam passio pro facultate sua restituat. Iudici
vero x. libras monetae de illa dicecesi in qua commissum
est, persoluat, ac domino Imperatori pro voluntate &
gratia sua disponat. Si quis autem super hac culpa inno-
centiam suam probare vel ostendere voluerit, cum duo-
bus viris veracibus culpa in praesentia iudicis se expuret.

Si quis autem cuiquam impouerit, quod incendiariu
repperit, & de hoc ipsum iure voluerit conuenire, hoc
nequaquam ei fieri liceat, nisi praestito primo calumniae
sacramento. Dominus etiam Imperator proscriptionem
neminem a sententia proscriptionis absoluat, nisi de illi-
citis primo damnis cum iniuriato componat, & nisi con-
sciente iudice hoc faciat.

Proscriptionem vero, quem pro incendio sententiam pro-
scriptionis incurrisse omnibus notum fuerit, dicecesianus
Episcopus, si ad satisfactionem inobediens extiterit,
a communione Ecclesiae Dei & fidelium Christi abijciat,
& extraneum eum reddat, nec eum absoluat, quoad usque
laeso damnum restituat: & econuerso, quem Episcopus
legitimis inducijs citatum iustitiae distante excommuni-
cauerit, & hoc iudici insinuauerit, iudex eum banno pro-
scriptionis condemnet, & nec prius eum absoluat, quam
coram Episcopo de his pro quibus condemnatus est, sa-
tisfaciat. Quod si a proscriptione illa praedicto modo
fuerit absolutus, & Episcopo suo voluerit obedire, incen-
dium primo abiuret, deinde sit in arbitrio Episcopi, qua-
lem ei poenam iniungat, ad visitandum sepulchrum Do-
mini, aut limina Iacobi Apostoli. Si autem proscriptionem
eo, vt dictum est, modo absoluti desiderauerit, domino
Imperatori fines imperij per annum & diem abiuret. Si
quis autem a proscriptione & excommunicatione simi-
liter non fuerit absolutus infra annum & diem, vniuerso
iure, honore, & legalitate priuatus habeatur, ita vt feren-
do testimonio, vel ad iudicandum, decetero nequaquam
sit admittendus. Omni quoque feudali iure carebit per-
petuo.

Reisfamili-
taris excu-
tio. hinc Rai-
fogneldum a
pud Auenti-
num multa
non respon-
dentis ad de-
lectum.

Item si in reisa alicuius domini, cum ipso domino cu-
ius est reisa, aliquis fuerit, qui incendium (vt saepius con-
tingit) faciat, dominus ipse, cuius est ipsa reisa, iurabit su-
per reliquias, quod non fecerit conscientia, vel mandato,
vel voluntate sua. Reum autem abijciat a se & numquam
recipiet. Quod si illum post satisfactionem receperit, ten-
netur vniuersum damnum quod ille commisit, restituere.

Item si contingat dominum aliquem in villa aliqua
hospitari violenter, & fortuito euenierit, domum aliquam
incendi, & ille cui sit damnum, dominum impetierit, qd
mandato suo, vel voluntate, vel conscientia sua factum
sit, damnum damnificato restituat.

Item si incendiarius captus fuerit, & coram iudice ne-
gare voluerit incendium se commisisse, si forte notorium
non fuerit, per prouinciam iudex si possit eum cum septem
idoneis testibus conuincere, capite plectatur. Sed si no-
torium fuerit, nullius requirendum est testimonium, sed
statim decollandus. Item si Castellani cuiusquam domi-
ni descendentes a castro domini sui, incendium fecerint

domino absente a prouincia, castrum domini propter
hoc non erit comburendum, sed bona incendiariorum,
quaecumque extra castrum fuerint reperta, comburantur.
Post reuerfionem vero domini, si dominus incendiarium
retinere voluerit, & a se non repulerit, castrum eius simi-
liter erit comburendum. Item si proscriptionem propter in-
cendium in aliquam domum confugerit, de qua non
possit haberi, nisi domus incendatur, propter hoc incen-
dium non erit quis incendiarius, sed damnum pro incen-
dio restituere debet. Item si incendiarius super castrum
aliquod agitatus confugerit, & dominus, cuius est castrum,
fortassis dominus, vel vasallus, vel consanguineus fuerit,
dominus ille non debet eum persequentibus repraesentare,
sed iuuabit eum a castro in syluam vel alias, vbi secu-
rus sibi videatur. Quod si nec dominus vel vasallus, nec
cognatus fuerit, persequentibus eum statim repraesentet,
vel cum eo in eadem culpa sit.

Statuimus etiam, & eodem firmiter edicto sancimus,
vt quicumque alij damnum facere, aut ledere ipsum in-
tendat, tribus ad minus ante diebus per certum nuntium
faum diffiduciet eum. Quod si lesus diffiduciatum se fuisse
negare voluerit, nuntius idem si viuus est, iuret quod
contradixerit ei ex parte domini sui, loco & tempore de-
signato. Si mortuus est nuntius, iuret dominus iunctis sibi
duobus viris veracibus, quod contradixerit ei, ne dolo
mediante de fide violata quis valeat inculpari. His san-
cientes adijcimus, vt quicumque treugas alicui dederit,
nisi ibi determinatum & exceptum fuerit, quo tenore ser-
uet vel non seruet eas, contradicere eis ante terminum
statutum nequaquam possit. Quod si fecerit, vt violator
fidei iudicetur.

Item qui nuntium aliquem, pro eo quod contradic-
tus mittitur, laeserit, fidem suam violauit, & decetero om-
ni honore suo carebit, & in posterum nullus ei contradi-
cet. De filijs quoque sacerdotum, diaconorum, rustico-
rum, statuimus, ne cingulum militare aliquatenus assu-
mant: & qui iam assumpserunt, per iudicem prouinciae a
militia pellantur. Quod si dominus alicuius eorum eum
in militia contra iudicis interdictum retinere contende-
rit, dominus ipse iudici in x. libras condemnetur, seruus
autem omni iure militiae priuetur. Statuimus etiam, vt si
quis vineas aut pomaria exciderit, proscriptioni & ex-
communicationi incendiariorum subijciatur. Vt autem
haec tam vtilis ordinatio omni tempore rata permaneat,
& eo quo dicta est tenore in conuulsa consistat, eam legi-
bus praedecessorum nostrorum Imperatorum atque regum
iussimus interferi, & perpetuo iure seruari. Cui si
quis ausu temeritatis contra ire praesumpserit, Dei om-
nipotentis & nostrae perpetuae indignationis sit reus. Fi-
at, fiat. Actum Nurembergae in praesentia Principum, Con-
silio, & consensu eorum. Anno incarnationis M. C.
LXXXVII. III. Kal. Jan.

ALIA CONSTITVTIO EIVSDEM DE
pace componenda & retinenda inter subie-
ctos, & alijs capitulis.

Tit. XI.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper
Augustus vniuersis subiectis suo imperio,
Salutem.

Hac edictali lege in perpetuum valitura iubemus,
vt omnes nostro subiecti imperio, &c.

ALIA CONSTITVTIO EIVSDEM
Friderici de pace constantia.

Tit. XII.

IN nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis. Fridericus
diuina fauente clementia Romanorum Imperator
semper Augustus, &c.

ALIA CONSTITVTIO FRIDERICI DE
iure aegritudo.

Tit. XIII.

Sancimus a modo in omni prouincia & in omni ciuitate,
noxioru retractus proximis permissus est, his concurrentibus. Qui
trahit sibi, ac in vsum suu non alteri, intra tempus retractui definitu, ex-
pensas l. 30. ff. de minor. iustumque pretium emptori offerre debet arg. 2.
Fen. 3. §. 1. l. 3. §. 8. ff. de act. emp. aut id quod apparet deponere, ac de eo quod
obscurius erit satisfactionem offerre l. 5. l. 34. §. 1. ff. de statu liberis.
si quis

Filij sacra-
dotum reme-
ti a cingulo
militari.
l. 2. l. 3. ff. de
boru furtim
60. Ecl. 16. c. 2.
6. Harmen. 7.
§. 2. Fen. 53.
§. 7. titu. 18.
Paucis de
iure aegritudo
(Cu-
ius originem
ad ius diuinu
quidam refe-
runt. Leuit. 25.)
dicendum. Iu-
re Romano,
si testator ve-
tuisset fundu
alienari extra
familia, fun-
do extero a-
lienato, pro-
ximiori agna-
to fideicom-
missi petitio
competebat
l. 32. §. 8. ff.
de leg. 2. fun-
do vltiori
agnato vendi-
to, non com-
petebat arg.
l. 114. §. 15. 16.
ff. de legat. 2.
l. 32. in fi. l. 67. §.
5. ff. de leg. 2. l.
54. ff. ad l. Fal-
cidiam. Apud
eosdem, etia
proximis con-
sorbibusq; co-
cessum erat,
vt extraneos
ab emptione
remouerent,
quod postea
licet veritatem
l. 14. C. de corr.
empt. l. 16. ff.
de reb. auctori-
tud. reductu
est genearchi
ci atq; pater-
ni feudi retra-
ctu proximio-
ribus agnatis
concesso &
hic §. 13. Fen.
26. §. 5. Ver. Te-
ritus iure ciuili
dominus
praefertur ex-
traneo in e-
mendis me-
liorationib.
coloni l. 2. C.
de iure em-
phyteutico. Iu-
re consuetu-
dinario apud
quasdam gen-
tes alodialiu
fundorum &
censibus ob-

.i. cognatio
ne, aut agna-
tione potius.

In rebus
mobilib⁹, ius
retract⁹ locū
non habet.

In quibus
contractibus
ius retractus
locū habeat,
ut hic: in qui-
b⁹ nō habeat
verf. Ex causa
J. eod.

Qui potio-
res in iure re-
tractus.

Intra quod
tempus ius re-
tractus com-
petat, ut hic,
adde & aliud
tempus 4. mē-
sum J. eo. ibi
intra quatuor
menses.

de iusto pre-
tio emptori a
retrahente
offerendo.

De vfuris
& expensis ne-
cessarijs a re-
trahente em-
ptori offeren-
dis.

Qui ex a-
gnatis remo-
uatur a iure
retractus.

In quib. cō-
tractibus ius
retractus
locum non
habet.

De iuramē-
to ab empto-
re simulato
præstando.

Pœna com-
mittentis in
retractus.

In fraudem
cognatorum
non licet fun-
dum alienare
in potētiore
personas.

Potētiore
personę, que
quo tem-
pore empto-
res præscribūt
aduersus pro-
ximiores ven-
ditoris agna-
tos.

l. 10. §. 2. ff.
de iustitia.

§. 1. Inst. de
iure persona.

Tit. 13. §. 5. eo.

si quis ex parentela habeat communem agrum, domum, vel vineam, vel rem immobilem diuisam, vel indiuisam, aut ex communi emptione, vel aliquo huiusmodi titulo, vel alio modo aliquo coniunctum, & voluerit alienare supradictas res per venditionem, vel emphyteusim, vel locationem, non antè liceat ei alienare, quam denuntiauerit illis quos vocauimus per ordinem in ius

retractus. In primis vocentur parentes, qui sunt coniuncti, post hos socij, post hos illi qui sunt coniuncti, etiam si extranei sint, post hos vocentur omnes qui sunt sub uno seruitio, & qui sunt coniuncti ex aliqua parte. Sin autem plures sint in iure retractus, omnibus denuntietur, ut infra triginta dies soluendo iustum pretium sine mora aut quantum quiuis emptor sine fraude dedit, vnusquisque portionem suam accipiat. Verum si intra statutum terminum iustum pretium non soluerit, de cætero non habebit ius retractus, nisi si quis eorum erit in captiuitate, vel deportatus, vel in exilium missus, vel absens reipublicæ causa, aut ex propria sua causa, vel minor viginti quinque annis: & licet isti fuerint absentes ex iusta causa, tamen tutores eorum, vel curatores, vel procuratores, vel defensores intra quatuor menses debent venire & soluere iustum pretium cum legitimis vfuris & expensis necessarijs, & accipere ius retractus, & extraneos emptores omnimodo expellere, & si neglexerint hoc facere, sarcient de proprijs suis quidquid incommodi illi habuerint. Licet autem supra diximus omnes vocari ad ius retractus, tamen si probatum fuerit quod atrocis iniurias vel manus impias venditori vel eius familie intulerint, vel ipsius substantiæ grauem iacturam moliti sunt, vel contra eius vitam nisi sunt, omnes isti nullo modo sine voluntate venditoris ad ius retractus veniunt. Ex causa tamen dotis vel donationis propter nuptias vel simplicis donationis vel donationis causa mortis vel ex testamento, permutatione, transactione, & parentes & extranei omnes possunt alienare, nisi quis vendendo vel locando ei qui non habuit ius retractus, simulatè donauerit vel legatum dederit. Ideoque illi qui habent ius retractus, possunt exigere iuramentum à venditore & emptore, & post iuramentum si probatum fuerit contra Constitutionem nostram simulatè hoc fecisse venditorem & emptorem, rem & pretium perdit, & fisco applicabitur, fisco autem vendet rem illam illis qui habent ius retractus. Sed si ante iuramentum probatū fuerit hoc eos fecisse, venditio erit irrita, & venditor cogetur inuitus vendere illis qui habent ius retractus. Prohibemus autem potentiores personas aliquid accipere prætextu adoptionis, vel donationis simplicis aut causa mortis, ex testamento, vel ex vfucapione, aut sub prætextu defensionis, nisi fortè parentes fuerint. Potentiores autem dicimus, qui non tantum per se, sed etiam per propinquos possint inferre timorem alienationis, aut promissionem beneficij. Quod si aliquis ex potentioribus hoc præsumperit facere, sit alienus ab illa re, & æstimationem illius rei præstet fisco. Transcurso tamè decennio sine denuntiatione nulla de cætero moueatur in fraudem controuersia illis qui possident ex aliquo contractu vel ex donatione vel ex testamento, ab illis qui habent ius retractus, vel etiam fisco.

ALIA EIVSDEM DE IVRE

retractus.

Tit. XIII.

Quum omnibus hominibus qui legibus reguntur & moribus, præceptum esse constet, ius suum cuique tribuere, nec cuiquam ius suum detrahere, libertatis procedente gratia qua naturaliter quod cuique facere libet, nisi quid vi aut iure prohibetur, est concessa facultas, res suas vnique liberum esse aut propter nuptias donationis, aut dotis, aut simplicis donationis aut cuiuslibet alienationis aut vltimæ voluntatis dispositionis causa siue testamentario iure in alium transferre, non est ambigui iuris. Sed quoniam & iure præcipitur, honeste viuere, alterum non lædere, ne hi qui cognatione vel communione, vel aliquo propinquitatis modo eorum qui vendunt vrbis rusticæ prædijs adhærendo ab his qui intrumficeantur, lædantur, vel aliter ipsa venditione impediuntur iure retractus præferri sancimus, &c.

ΝΕΑΡΑ ΡΟΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕ-

ρόντος, περί εκποιήσεως κτημάτων και προσμήσεως συγγενών, και κοινωνών, και αναμεμιγμένων και συμπαρακειμένων όμοτελών, και συναπτώς ήνωμένων ή των νομένων όμοτελών χωρίων, και άγριδίων, και κωλύσεως διωατών προσώπων, ή εκποιήσεως στραπατικών κτημάτων.

§. 3. Har-
meno. 3.

Tit. XV.

Παλαιός νόμος εστιν, να μη δεις, &c.

Vocantur hac constitutione in ius retractus cognati primum consortes, veluti fratres, qui paterna prædia pro diuiso aut pro indiuiso possident, hi sunt qui dicuntur οι αναμιξ συγγεμένοι συγγενείς, auctorib. Græcis interpretibus, qui & inde adnotant rectè consortes extraneos præferri cognatis nō confortibus. Post cognatos consortes vocantur socij, deinde qui rem communē habent citra societatem, siue sint cognati siue exteri, tum ij qui communi census vinculo tenentur, licet non eodē loco censum exsoluant, postremò vicini & confines. Hi restato denuntiandi sunt antequam venditio fiat extraneo. Denunciatis datur mensis, procuratoribus eorum menses quatuor, non denunciatis decennium, dominis emphyteusarum & feudorum longè alia tempora, l. vltima Cod. de iure emphyt. & supra 2. titul. 9. & ij qui presentes venditioni adfuerunt, & tacuerunt, vt interpretes Græci adnotant rectissimè, nec venditioni consensisse, nec pro denūciatis habentur, l. Titia. §. Lucia. D. de leg. 2. l. Gaius. D. de pign. act. Consensu amittitur ius retractus & præscriptione temporis, & ingratitudine siue indignitate. Datur etiam hac Nouel. ius retractus conuicinis, secundum l. 1. Cod. non lic. habit. metr. Est & aliud hac No. caput de locupletioribus & potentioribus, vt ne quid ex bonis tenuiorum adquirant εν ψιχωρίοις ή άγριδίοις, εν οίς ούκ έχουσιν ίδια κτήματα, vt explicatius enarrant interpretes. nō igitur nisi ανακοινώσεως, aut πλησιασμού iure. & ad definitionem potentiorum, Nou. Constantini Porphyrogenetæ περί δυνατῶν τῶν εισελθόντων εις κτήσιν πωνήτων declarat nihil interesse potentior sit qui emerit, an is qui potentiori domesticus siue προσοικιωμένος fuerit, Fridericus malè propinquus. Igitur ne potentiores quidem derogare possunt iuri retractus, quinimo seuerius cum his agitur, nam neque donationis aut testamenti aut transactionis aut patrociniij aut adoptionis iure ad bona tenuiorum peruenire possunt. Sed eadem & hos quæ superiores tuerur prescriptio decennij.

Postremum caput vetat alienationem prædiorum militarium: quod omnino pertinet ad feuda, & consentit etiam cum Friderici & Lotharij Constitutionibus, ne milites per inopiam muneribus militaribus reddantur inhabiles, publicòne depereat census qui eo nomine dependi solet. qua de re vsum etiam est proponere Nouellam Constantini Porphyrogenetæ.

ΝΕΑΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

πορφυρογενήτε περί στραπατών.

Tit. XVI.

Ω Σ Π Ε Ρ σώματ κεφαλή, &c.

Vt Lotharij & Friderici Constitutione feuda nullo modo possunt à militib. alienari, ita nec ea prædia militaria quæ relata sunt in Codices militares ex hac Constitutione, quæ feudis comparamus. Cætera autem quæ Codicib. militaribus absunt, possunt alienari vsque ad certū modum, putà secundum eius distinctionem, si modò retineat sibi tantū ex ijs miles quantū conficiendis quatuor vel duabus libris auri sufficiat, ne scilicet omnino redactū ad inopiā, & militia reddatur inutilis, quæ est etiā ratio Constitutionum Lotharij & Friderici. Sed hoc distabant illa prædia militaria à feudis, quæ illa à nemine recognoscant, quippe cum eorū essent milites pleno iure domini, & consequenter quæ alienatione alijs non aperirentur, sed illis ipsis restituerentur. Cæterum vt Fridericus nullam censet emptori prescriptioem temporis opitulari posse, quominus venditio rescindatur, ita nec Constantinus, nisi 40. annorū, quasi scilicet omnis qui ea prædia emerit in

eo pro malæ fidei possessore habeatur, l. 7. Cod. de agr. & cens. licet in fructu & eius quod interest ratione distinguat inter bonæ & malæ fidei emptorē, sicut Fridericus in pretij repetitione. Et præterea longi tantum temporis præscriptionem excludere Fridericus voluit. Militibus hac siue nouella siue edicto Constantinus adnumerat causarios, & quid iuris sit si prædia miles à milite emerit, definit, & alia quædam.

Fendorum Finis.

CONSTITUTIONES
FRIDERICI SECUN-
di Imperatoris inci-
piunt.

De statutis & consuetudinibus contra libertatem ecclesiæ editis, & immunitate locorum religiosorum ubique morantium & fori privilegio, & Gazariis, & Patarenis, & alijs hæreticis, eorumque successoribus, & nauigijs peregrinis, & aduenis quocumque locorum hospitantibus, eorumque successoribus, & de agriculturalium securitasibus.

Tit. I. vel, Tit. XVII.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus, Marchionibus, comitibus, cunctisque populis quos clementiæ nostræ regit imperium, Salutem & gratiam.

IN die qua de manu sacratissimi patris nostri summi pontificis recepinus imperij diadema, curauimus ad Dei & ecclesiæ suæ honorem, edere quasdam leges, quas in præsentis pagina iussimus annotari, per totum nostrum imperium publicandas. Per imperialia vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus eas quisque literas in suo districtu irrefragabiliter & inconcusse seruet.

Et sunt hæc leges:

Ad decus & honorem imperij, & laudem Romani principis nihil omnino magis videtur accedere, quam ut expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, de cætero ecclesiæ Dei plena quiete vigeat, & secunda gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam & iniustorum iniquitas abundauit, ut non dubitent contra apostolicam disciplinam, & factos canones statuta sua confingere, contra ecclesiasticas personas, & ecclesiæ libertatem. Cùm ergo dispositione diuina fauente nihil velit ecclesiæ (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu & eadem non placeat voluntate.

Hinc sumpta est auct. 12. Cassa. c. de sacros. eccles.

I NOS Fridericus Romanorum Imperator semper Augustus, hæc edictali lege irritamus, & irrita nuntiamus omnia statuta & consuetudines quæ ciuitates, vel loca, potestates, consules, vel quæcumque alia personæ contra libertatem ecclesiæ, vel ecclesiasticas personas edere, vel seruare aduersus canonicas vel Imperiales sanctiones præsumpserint: & ea de capitularibus suis mandamus intra duos menses post huius publicationem edicti penitus aboleri: & si de cætero similia attentauerint, ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicanda: nec non locum ubi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille marcharum præcipimus subiacere: potestates verò, consules, rectores, statuarij, & scriptores dictorum statutorum, nec non & consiliarij locorum ipsorum, qui secundum statuta vel consuetudines memoratas iudicauerint, sint ex tunc ipso iure infames: quorum sententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum huius nostræ constitutionis inuenti fuerint contemptores: bona eorum per totum nostrum imperium mandamus impune ab omnibus occupari: fal-

uis nihilominus alijs poenis contra tales in generali concilio promulgatis.

2 ¶ Item nulla potestas, vel persona publica, vel priuata collectas siue exactiones, angarias, vel parangarias ecclesijs, vel alijs pijs locis, aut ecclesiasticis personis imponere, aut inuadere bona ecclesiastica præsumant: quod si fecerint, & requisiti ab ecclesiâ, vel ab imperio, emendare contempserint, triplum refundant: & nihilominus banno imperiali subiacent: quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur.

Hinc sumpta est auct. 2. de episcop. & cler.

3 ¶ Item quæcumque communitas, vel persona per annum in excommunicatione facta propter libertatem ecclesiæ persistit, ipso iure imperiali banno subiacet: a quo nullatenus extrahatur, nisi prius ab ecclesiâ absolutus fuerit.

Hinc sumpta est auct. 33. statutum. Cod. eod. tit.

4 ¶ Item statuimus, ut nullus ecclesiasticam personam in criminali quæstione vel civili trahere ad iudiciū seculare præsumat, contra constitutiones imperiales, & canonicas sanctiones. quod si fecerit, actor a iure suo cadat, & iudicatum non teneat: & iudex sit extraneus iudicandi potestate priuatus. Statuimus enim, ut si quis clericis vel personis ecclesiasticis iustitiam denegare præsumpserit tertio requisitus, suam iurisdictionem amittat.

Hinc sumpta est auct. 33. statutum. Cod. eod. tit.

5 ¶ Gazaros, Patarenos, Lenonistas, Speronistas, Arnaldistas, Circuncisos, & omnes hæreticos vtriusque sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus: præcipientes, ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filij ad successiones eorum peruenire non possint: cùm longè grauius sit æternam quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspitionis, ac qualitatem personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quod si sic per annum manserint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus.

Hinc sumpta est auct. 19. Gazaros. C. de hæret. & Manich.

6 ¶ Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut potestates, consules, seu rectores, quibuscumque fungantur officijs, pro defensione fidei præsent publicè iuramentum, quod de terris suæ iurisdictioni subiectis vniuersos hæreticos ab ecclesiâ denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodò, quando-cumque fuerit quis in potestatem, siue perpetuam, vel temporalem, assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioqui nec pro potestatibus, nec pro consulis habeantur: & eorum sententias irritas extunc decernimus & inanes.

Hinc sumpta est auct. 19. statutum. C. de episc. aud.

7 ¶ Si verò dominus temporalis requisitus & admonitus ab ecclesiâ, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate: post annum à tempore admonitionis elapsum, terram illius ipsis exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei pietate conseruent: saluo iure domini principalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquid aliud impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata contra eos qui non habent dominos principales.

Hinc sumpta est auct. 4. de hæret. & Manich.

8 ¶ Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus, firmiter statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit ab ecclesiâ excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendum aliquos ad huiusmodi neque ad testimonium admittatur, sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam habeat firmitatem: nec causa aliqua ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per eum confecta, nullus penitus sint momenti.

Hinc sumpta est auct. 4. credente. C. eod. tit.

9 ¶ Nauigia quocumque locorū peruenerint, si quocumque casu contingenti raptæ fuerint, vel aliter ad terram peruenerint, tam nauigia ipsa, quam nauigantium bona, illis integra referentur ad quos spectabant, antequam nauigium illud periculū incurrisset, sublata omni locorū penitus consuetudine, quæ huic aduersatur sanctioni: nisi talia sint nauigia, quæ piraticæ exerceant prauitatem, aut sint nobis vel Christiano nomini inimica. Transgressores verò huius nostræ constitutionis, bonorū suorum publicatione multentur: & si res exegerit, eorum audacia iuxta mandatum nostrum modis alijs compescatur.

Hinc sumpta est auct. 18. nauigia. C. de furt.